תלמוד בבלי · אחרונים · תורת חיים

תורת חיים על עירובין

רבי אברהם חיים שור

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תורת חיים על עירובין

רבי אברהם חיים שור

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תורת-חיים-על-עירובין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב 5
דף ג 6
דף ד 7
דף ה 9
דף ו 10
דף ז 14
דף ח 15
דף ט 16
דף י 18
דף יא 19
דף יב 21
דף יג 22
דף יד 24
דף טו 25
דף טז 26
דף יז 27
דף יח 29
דף יט 32
דף כ 40
דף כא 41
דף כב 43
דף כג 46
דף כד 47
דף כה 48
דף כו 50
דף כז 51
דף כח 53
דף כט 54
דף ל 56
דף לב 57
דף לג 57
דף לד 59
דף לה 61
דף לו 63
דף לז 65
דף לח 66
דף לט 67
דף מ 68
דף מא 71
דף מב 71
דף מג 72
דף מד 74
דף מה 75
דף מו 77
דף מז 78
דף מח 79
דף מט 80
דף נ 81
דף נא 82
דף נב 83
דף נג 84
דף סא 86
דף סב 86
דף סג 87
דף סד 89
דף סה 90
דף סח 91
דף סט 92
דף ע 93
דף עא 95
דף עב 96
דף עג 97

דף עד 98
דף עה 100
דף עו 101
דף עז 102
דף עח 103
דף צה 105
דף צו 106
דף צז 107
דף צח 109
דף צט 112
דף ק 114
דף קא 117
דף קב 119
דף קג 122
דף קד 123

דף ב

מבוי פרק ראשון

סוכה פסלה קתני פסולה כתבו התו' דלשון ימעט משמע חומרא בעלמא ואתי למיטעי כו' אבל במבוי דרבנן אין לחוש וניחא ליה טפי למיתני לישנא מעלי' דפסולה מגונה הוא כ"כ התו' בריש סוכה וזה נראה דוחק לומר דמשום לישנא מעליא לא חייש תנא למיתני מלתא דאית ביה תרתי לריעותא חדא דאתא למיטעי ועוד דלא הוי דומיא דסוכה דקתני פסולה לכך נראה דה"פ סוכה דאורייתא תני פסולה דלשון פסולה משמע דאורייתא מבוי דרבנן תני תקנתא דל' ימעט משמע חומרא דרבנן בעלמא וכך כתבו התו' שם:

ושניהן מקרא אחד דרשו ושחטו פתח אהל מועד תימא והלא ברי' ויקרא כתיב יקריבנו אל פתח אהל מועד על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד וכן בסוף פרשת פקודי ואמאי מייתי הך קרא דושחטו פתח אהל מועד דכתיב בתר הכי. ויש לומר דמקדש ומשכן לא גמרינן להו מהדדי כמ"ש התו' וא"כ כל היכא דכתיב אהל מועד אהל מועד דוקא הוא ואין היכל בכלל כיון דלא ילפינן להו מהדדי אלא דהך קרא דושחטו פתח אהל מועד לחודא על כרחך בהיכל איירי כדמסיק דכיון דלא נכתב אלא לאשמעי' דשלמים ששחטן קודם פתיחת הדלתות דפסולין כדאמר בסמוך אם כן על כרחך בהיכל איירי דבמשכן לא היו דלתות כמ"ש התו' בשם הר"ר נתנאל ואיצטריך למימר נמי דמקדש איקרי משכן משום דאי לאו הכי לא הוה שייך לאוקמי קרא דושחטו פתח אהל מועד במקדש ולהך דרשה כיון דאהל מועד כתיב לכך קאמר דאין לחוש כיון דאשכחן קרא דקרי לה למקדש משכן הוה ליה כמאן דכתיב ושחטו פתח המקדש והכי פירוש הסוגיא אשכחן משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאקרי משכן וכיון דמקדש איקרי משכן מוקמינן להאי קרא דושחטו פתח אהל מועד להיכל דאי לא תימא הכי דכיון דמקדש אקרי משכן מוקמינן להאי קרא דושחטו פתח אהל מועד להיכל הא דאמר רב יהודה אמר שמואל שלמים וכו'. אבל אין לפרש דאי לא תימא הכי דמקדש אקרי משכן הא דאמר רב יהודה וכו' דאם כן למה ליה לאתויי הא דרב יהודה הא קרא בהדיא כתיב דמקדש אקרי משכן מדכתיב ונתתי את משכני בתוככם ומשכן אקרי מקדש מדכתיב ועשו לי מקדש כדאמר בסמוך ובפ"ב דשבועות כתבו התו' דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן גמרינן להו מהדדי ולא משמע כן מדקא מייתי רב יהודה קרא דושחטו פתח אהל מועד ולא מייתי הנך קראי דכתיב ברישא:

בין לרבנן בין לרבי יהודה לילפי כו'. פירש"י ז"ל התו' דארוחבה פריך ולא משמע כן מדלא קאמר אלא הא דתנן הרחב מעשר אמות ימעט נילף מפתח שער החצר כו' כיון

דעד השתא בגובה איירי ועוד דלרבי יהודה אמאי פריך מפתח שפר החצר ולא פריך מפתח אולם דקאי ביה כדפריך בסמוך ועוד דלישנא דבין לרבנן בין לר' יהודה לא אתי שפיר כיון דברוחבה לא פליגי לכך נראה דאגובהה פריך ומשום דלא מסתבר למיל' מפתח אהל מועד כיון דשלא כדין נקרא פתח שהרי היה פרוץ במלואו כמ"ש התו' בסמוך ולרבי יהודה נמי אין סברת למילף מפתח אולם הבית כיון דלא כתיב קרא הכי אי נמי ללישנא קמא פריך דרבי יהודה נמי יליף לה מושחטו פתח אהל מועד וכן כתבו התו' בפרק קדשי קדשים דאגובה פריך וכתבו דבתר הכי גרסינן ואיבעית אימא קלעים חמש עשרה אמה וכי כתיב וקומה ברוחב חמש וכו' ע"ש:

ורבי יהודה פתחו של אולם גמר הוה מצי למיפרך דאי מפתחו של אילם גמר וס"ל דפתח של אולם מיקרי פתח א"כ פתחו של היכל אמאי לא היה גבוה אלא עשרים ורחב עשר היה לו לעשותו שוה לאולם כדפריך בסמוך אלא דעדיפא פריך וכתבו התו' והא דלא משני שאני אולם דהוה ליה צורת פתח משום דאליבא דרב קיימינן וקשה דא"כ מאי שקיל וטרי ש"ס בסמוך אליבא דרבנן אלא מעתה לא תהני לי' צורת הפתח וכו' מידי הוה טעמא אלא לרב כו' כיון דכבר אסיק אדעתא הך שינויא דאליבא דרב קיימינן מעיקרא כי שקיל וטרי אליבא דר"י לכ"נ דהא דקאמר ור"י מפתחו של אולם גמי' לאו מקשן הוא אלא אביי גופיה הוא דשקיל וטרי הכי ואם כן איכא למימר דאביי קושטא דמלתא משני דלא מצי למימר דר"י לא פליג ושני אולם דה"ל צורת פתח כיון דבהדיא אשכחן בריייתא דפליג ומה שהקשו התו' דמאי פריך מפחח שער החצר ולא משני משום דהוי ליה צורת הפתח כו' צריך לומר כשינוי' קמ' שכתבו התו' דצורת הפתח שעשה מן הצד לא עשה כלום.

דף ג

אלא מעתה לא תיהני ליה אמלתרא דוקא לדרב דאית ליה טעמא דקורה משום פתח הוא פריך דלדידיה הא דאמלתרא מהני במבוי ע"כ משום דס"ל דע"י אמלתרא הוי פתח אפי' יותר מעשרים ולכך פריך כיון דהיכל הויא ליה אמלתרא היה להם לעשות פתחו שוה לאולם כמ"ש התו' לעיל אבל אי לאו הא דרב איכא למימר דטעמא דקורה משום היכרא הוא כדאמרי' לקמן ובסמוך דקאמר ורב נחמן בר יצחק הניחא כו' אע"ג דמעיקר' נמי אסיק אדעתיה טעמא דהיכרא כדפי' מ"מ כיון דאיהו נקט ליה בהדיא לכך פריך לדידיה:

לרבנן קורה טעמא מאי משום היכרא משום דברייתא דקתני יתר מפתחו של היכל לרבנן היא לכך נקט לרבנן קורה טעמא מאי מיהו לר' יהודה נמי טעמא דקורה משום

היכרא הוא וס"ל דלמעלה מעשרים נמי הוי היכרא. ורבינו יהונתן כתב דר' יהודה אית ליה דטעמא דקורה לאו משום היכרא הוא אלא משום מחיצה דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ותימה דא"כ מאי קאמר בסמוך דאי אשמעינן גבי סוכה בהא קאמר ר' יהודה כו' אבל מבוי דלהילוך עביד אימא מודה להו לרבנן והא טעמא דר"י משום מחיצה הוא ולא משום היכרא:

אמר רבה במבוי כשר בסוכה פסול קצת תימה אמאי פסולה והא שלטה ביה עינא ורבה אית ליה דטעמא דסוכה למעלה מכ' פסול משום דלא שלטה ביה עינא כדאמר לעיל עיין בתו' ריש פרק קמא דסוכה

חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן. משמע דלישנא דמתניתין הכי משמע ליה דקאי אחלל. ונראה דדייק הכי מדקתני מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ולא קתני מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה כדקתני ברייתא דמייתי רב פפא משמע דבחלל איירי שהקורה הונח מעשרים אמה ולמעלה מהן נמצא שהחלל מן הקורה לארץ הוא יותר מד' אמה. ובריייתא דלא קתני נמי למעלה מעשרים אמה משום דלא אצטריך למיתני הכי דכיון דקתני יותר מפתחו של היכל על כרחך גבוה מחלל עשרים קאמר דאי לאו הכי לא הוי יותר מפתחו של היכל כיון דהיכל חללה גופיה עשרים הוה:

לעולם רבי שמעון ורוב אמות קאמר אף על גב דאיכא נמי גדר שנפרץ עד עשר אמות כו' דהוה באמה בת חמשה כמ"ש התו' א"כ תרי ותרי נינהו י"ל דכמה הלכות שנויות במסכת כלאים דאזלינן בהו בתר חשבון אמות וכלהו בת ששה נינהו והוו להו רובא והא דלא מייתי הכא אלא הנך תרתי קרחת הכרם ומחול הכרם י"ל דבחדא נמי הוה ליה סגי אלא משום דש"ס בעי למידק מההיא דרצופין דרב נחמן דרובא קאמר ולהכי איצטריך לאתויי מיהא תרתי כי היכי דליהוו רובא להדי חדא וכיון דאשמעינן דרובא מלתא היא תו לא איצטריך לאתויי מידי דכל השונה מס' כלאים ויודע ההיא דגדר שנפרץ דהוו באמה בת חמשה יודע נמי כמה משניות השנויות התם גבי ההיא דגדר שנפרץ לענין חשבון אמות דהוו כלהו באמה בת ששה:

דף ד

בשלמא לרבא כי היכי דליהויין כו' נראה דאיצטריך למימר בשלמא לרבא משום דלכאורה לרבא נמי קשיא דפשיטא דברייתא דקתני ובלבד שלא יהו מכוונות היינו שלא יהו מצומצמות דהכי משמע לישנ' דמכוונות לכך קאמר דלרבא איכא למימר דלהויין הללו שוחקות והללו עצבות קאמר והשתא בסמוך דמסיק לאביי דאמר כרשב"ג ניחא

דלא תיקשי מאי אצטריך רשב"ג למימר ובלבד שלא יהו מצומצמות דהא ת"ק נמי סבירא ליה הכי דאמת. כלאים יהו שוחקות דכיון דפשטא דמכוונות היינו מצומצמות איכא למימר דלאביי פליג רשב"ג בתרתי דת"ק סבר דכל אמות באמה בת ששה וכולן לא יהו מכוונות דהיינו מצומצמות אלא שוחקות ורשב"ג סבר דדוקא אמת כלאים בת ששה ודוקא אמות כלאים לא יהו מצומצמות אבל שאר אמות בת חמשה ומצומצמות ואביי דאמר לעיל אמת סוכה ואמת מבוי בת חמשה היינו בת חמשה ועצבות ואמת כלאים ששה היינו בת ששה ושוחקות כיון דכרשב"ג סבירא ליה ולפי מה שפירשתי הא דקאמר בסמוך אמר לי רבא רשב"ג הא אתי לאשמעי' אמת כלאים לא יצמצם נראה דה"ק רשב"ג לא אתי למעוטי שאר אמות בנות ה' אלא למעוטינהו דלא להוי שוחקות ולפרושי מילתא דתנא קמא אתי דקאמר ובלבד שלא יהו מכוונות דמשמע לפי פשוטו שלא יהו מצומצמות אלא שוחקות כדפרי' לכך קאמר רשב"ג דאמר כלאים לא יצמצם קאמר דשלא יהו מכוונות דנקט ת"ק היינו דליהויין הללו שוחקות והללו עצבות ואם כן אמת כלאים דוקא לא יצמצם. ורש"י ז"ל פי' משום דרבנן אמרי ובלבד שלא יהו מכוונות דיש מהן שוחקות ויש מה עצבות ולא פירשו איזה מהן שוחקות ואיזה מהן עצבות ואתי איהו לפרושי דהנך דכלאים ליהוו שוחקות וקשה לפי' דהא הך מלתא לא איצטריך ליה לרשב"ג לפרושי דמידי הוא טעמא שאין כל האמות שוות משום דלא ידעינן אמות שאמרו חכמים אי אמות שוחקות אי אמות עצבות קאמרי ולכך אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא וא"כ כיון דרבנן אמרי ובלבד שלא יהו מכוונות דיש מהן שוחקות ויש מהן עצבות פשיטא דהנך דכלאים היו שוחקות והני דסוכה ומבוי היו עצבות כי היכי דליהוו הכא והכא לחומרא דאי אמרינן איפכא הוו הכא והכא לקולא ואין זה סברא כלל:

לאביי ודאי תנאי היא והא דלא קאמר נמי לאביי דרשב"ג אתי לפרושי מלתא דת"ק דכל אמות שאמרו חכמים דנקט ת"ק היינו כל אמות שאמרו חכמים בכלאים עיין בתשובות הרשב"א סימן שי"ז ומה שתירץ בזה

גפן כדי רביעית יין לנזיר כתבו התוספות בהג"ה ואי בשתייה איירי לחייבו אם שתה כשיעור מה שמפיל זית אגורי מן היין דמשערין ביין וכו' דפשיטא כיון דשתה יין שלא ישער אלא ביין ולא ידענא מאי פשיטא אדרבא מהיכי תיתי לחייבו אם שתה כשיעור מה שמפיל זית אגורי מן היין והלא היין שמפיל אינו כדי כזית כיון שהיין נגדש על שפת הכלי ואי לאו קרא פשיטא דאין סברא לחייבו כיון דליכא כזית.

במים במי מקוה בפ"ק דחגיגה פירש"י ז"ל נקודתו בפתח לאשמעינן מים המיוחדים לאפוקי מים שאובין וכ"כ בתשובת הרשב"א סי' שי"ז והקשו התוס' שם דהא מים

שאובין מאך ובור מקוה מים נפקא. ובספרי פרשת מצורע איתא ורחץ במים אפילו במי מקוה משמע

אמה על אמה ברום שלש אמות אע"ג דרומיה של אדם ארבע אמות כדאיתא בכמה דוכתי י"ל כשנכנס במקוה של אמה על אמה ברום שלש אמות המים עולין למעלה וצפין על ראשו וכ"כ התו' ביומא:

כי אתי הלכתא לרובו ולמיעוטו וא"ת אם כן קרא למאי אתא דדרשינן בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ כו' כיון דהלכה למשה מסיני הוא וי"ל דאיצטריך לבית הסתרים כדאי' בפ"ק דקדושין דדריש מה בשרו מאבראי וכו' כ"כ התוספות בפ"ק דסוכה. מיהו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ממילא משמע וא"כ ע"כ כי איצטריך הלכתא לרובו ולמיעוטו ועוד נראה דאי לאו דילפינן מבשרו שלא יהא דבר חוצץ כו' הוה אמינא דשער אין חציצה פוסלת בהן והלכתא לבשרו לחודא אתיא וקרא דאת דילפינן מיניה שער אתי לאשמעינן דשער נמי טבילה בעי מיהו חציצה אינה פוסלת בהן אבל השתא דבשרו לחציצה אתי את כל בשרו דילפינן מיניה שער הטפל לבשרו נמי לחציצה אתיא:

ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה וא"ת נהי דאיכא למידק מהכא דבעשרה הוי מחיצה כיון שהיה מדבר מעל הכפורת וכתיב השמים שמים לה' מ"מ איהא למימר דבפחות מעשרה נמי הוי מחיצה וי"ל דדייק שפיר דכיון דגובהו של ארון הוה עשרה על כרחו בבציר מעשרה לא הוי מחיצה דאי לאו הכי למה היה גבוה עשרה דאי משום לוחות הא לא הוה עוביין אלא שלשה וכיון דשיעור ארכו ורחבו של ארון לצור' הוה כדאיתא בפ"ק דבבא בתרא פרנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כו' על כרחך שיעור קומתו נמי לצורך הוה וכיון דללוחות לא איצטריך כ"כ ש"מ דבבציר מעשרה לא הוי:

דף ה

דכ"ד טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה וכיון דמותר לטלטל שם יראה ההיכר בשעת טלטול הלב ליכא למיחש שמא יטלטל משם לרשות הרבים ומ"ד ארבע קסבר אסור להשתמש תחת הקורה וכיון דאסור לטלטל שם איכא למיחש שמא יטלטל מן המבוי אל תחת הקורה קודם שיראה ההיכר:

דפתח ליה בקרן זויות כתבו התוספות והנה עינינו רואות שאיו האלכסון של שלשה על אחד מגיע לאלכסון של טפח על טפח דאלכסון של טפח על טפח הוא טפח ותרי חומשי ואלכסון של שלשה על אחד הוא פחות מכן וזה נראה לעינים שאם תקח רבוע

של שלשה על אחד ותחתוך אותו לג' חלקים כל חלק טפח על טפח ותעשה אלכסון א' ארור מקצה אל קצה ועוד תעשה אלכסון קצר של מפח על טפח כזה הרי קו אלכסון הקצר עם קו השוה שבין ראש אלכסון הקצר לבין ראש אלכסון הארוך אין בהם כי אם שלשה טפחים ותרי חומשי אע"ג שהן עשויין כקשת נמצא שהאלכסון הארוך כיון שאינו עקום והולך ביושר מקצה אל קצה על כרחך אין בו כל כך:

לחי הבולט מדופנו של מבוי פירש רש"י ז"ל ולא נעשה שם לשם לחי וקשה דלקמן בפירקין דייק לה אביי מעובדא דרב הונא דס"ל לחי העומד מאליו הוי לחי דקאמר טעמא דלא סמכינן הא סמכינן הוי לחי מאי איצטריך ליה למידק הך מלתא מדיוקא כיון דהכא קאמר בהדיא דהוי לחי ועוד דא"כ אמאי נקט לחי הבולט מדופנו של מבוי הל"ל לחי העומד מאליו ות מארבע אמות נידון משום לחי וכו'. לכך נראה לפרש דאיירי שהוציא בנינו בפאת ביתו לשם לחי וכיון דמבנין המבוי הוא לכך כל שיש בו כשיעור מבוי דהיינו ארבע אמות נידון משום מבוי פחות מארבע אמות נידון משום לחי אע"ג דמחובר למבוי הוא כיון דאין בכותל זה שיעור מבוי וכן משמע מדברי הרמב ם ז"ל בפרק י"ז מהלכות שבת שכתב לחי הבולט מדופנו של מבוי כשר ולחי העומד מאליו אם סמכו עליו מקודם השבת כשר משמע דתרי מילי נינהו כדפי'

דף ו

רב אמר תורתו כמפולש פירש י ז"ל דאף זה צריך לחי או קורה לפני פתחיו לצד רשות הרבים לכל רוח ובעקמומיתו צריך צורת הפתח דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוו כמפולש לר"ה וכ"כ התוספות והרא"ש ז"ל ודבריהם תמוהים חדא דלשון תורתו כמפולש לא משמע כן אלא משמע דאכ"ג דעקום הוא ונראה כסתום אפילו הכי תורתו כמפולש פי' כאלו היה מפולש ביוש' בלי עקמומית וניתר בצורת הפתח מצד אחד ומצד השני בלחי או קורה ועוד דאין סברא כלל לומר דכיון דהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לר"ה ועוד תימה דלמה יהיה מבוי עקום חמור ממפולש גמור דסגי בצורת הפתח ולחי אחד והתוספות כתבו דבעינן שיראו צורת הפתח כל בני המבוי ולאו סברא הוא ועוד דמבוי מפולש גמור מי לא שרי בצורת הפתח ולחי אחד אע"ג שהמבוי ארוך מיל או פרסה אע"ג שאיו כל בני המבוי רואין צורת הפתח ועוד דלקמן קאמר מהו להשתמש תחת הקורה רב אמר מותר להשתמש ומסיק דרב סבר הכירא מלבר פי לבני ר"ה משמע דלדידיה בני מבוי לא בעו הכירא וכל מה שעושין לתקנת המבוי בשביל בני ר"ה הוא וא"כ למה לי צורת הפתח בעקמימות הא כבר אית להו הכירא בל י או קורה העשויין

לשני פתחיו ע"כ נראה כדפירשתי וכן פי' ר"י דתורתו כמפולש היינו דאע"ג דעקום הוא ואינו מפולש להדיא לר"ה דינו כאלו היה מפולש ביוש' וניתר בצורת הפתח ולחי ושמואל סבר דכיון שאינו מפולש ביושר ה"ל כסתום שם בעקמימותו ולכך אלו עושין לחי לפתחן ואלו עושין להי לפתחן ותו לא ואין צריכין צורת הפתח וקאמר במאי עסקינן אילימא ביותר מעשר לאו אעקמומית לחודא קאי כדפירש"י אלא שכל המבוי רחב הוא יותר מעשר ולבד קאמר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דכיון דיותר מעשר הוא כחד מבוי דמי ובכה"ג לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא אבל לרב הוה ניחא אע"ג דהוא רחב מעשר דתורתו כמפולש דקאמר היינו דדין מבוי זה הוי כדין שאר מבוי מפולש גמור וכי היכי דבמבוי מפולש גמור והוא רחב יותר מעשר צריך למעטו עד עשר ועושה לו צורת הפתח מכאן ולחי מכהן הכי נמי במבוי זה שאם הוא רחב יותר מעשר ממעטו ועושה לחי מכאן וצורת הפתח מכאן וכן לשמואל דאמר תורתו כסתום ועושה לחי מכאן ומכאן כשהוא רחב מעשר צריך למעטו תחילה ולא הוצרכו להזכיר מה שצריכין למעטו דליכא מאן דפליג בהכי דלא פליגי אלא אי הוי כמפולש אי הוי כסתום וא"כ בין לרב בין לשמואל אין צריך לעשות כעקמימותו כלום ולקמן דקאמר ואצרכנוה דלתות כבר כתבו התוס' והרא"ש זכרונו לברכה דברוב ספרים גרסינן דלפי וכן כתב ר"ח ז"ל והא דקאמר לקמן האי מבוי עקום דהוה בסורא כר בודיא ואוחבא בעקמימותיה כבר כתב הרא"ש ז"ל דר"ח גרים בשפתיה ואפי' אי גרסי עקמימוטיה י"ל דבני ראשו האחד לא רצו לתקן וכן משמע בירושלמי דאין צריך לעשות כלום בעקמומיתו דאיתא התם מבוי שהוא עקום ומפולש ר' יוחנן אמר נותן לחי או קורה מכאן ועושה צורת הפתח מכאן וכו' כמ"ש הרא"ש ז"ל ומה שכתב דש"ס דידן פליגא אדירושלמי אין נראה אבל תימא דלקמן קאמרי מבוי העשוי כנדל אמר אביי עושה צורת הפתח לגדול והנך כולהו משתרי בלחי וקורה א"ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום למה ליה צורת הפתח וכיון דבמבוי עקום אין צרי כלום בעקמומיתו אמאי קאמר כמאן כשמואל והא אתי שפיר כדרב וכן הקשה הרא"ש ז"ל ועוד תימה דרבא קאמר דעושה צורת הפתח לכולה ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה ואי קאי הא דקאמר עושה צורת הפתח לכולהו היינו לצד ר ה ואידך גיסא קאי אפתח מבוי גדול או לאידך גיסא לא אתי שפיר כט ש התוס'. ועוד קשה דאמאי קאמר דעביד צורת הפתח לכולהו לא ליעבד צורת הפתח אלא בפתיחת מבוי הגדול לר"ה ואידך כולהו לשתפו בלחי וקורה וכן הקשה הרא"ש ז"ל לפר"י ומה שתירץ משום דמבואות קטנות כל אחד מפולש לחבירו כמין ח' וצריך אחד מהן צורת הפתח דוחק הוא כמ"ש לקמן וי"ל דסוגיית מבוי העשוי כנדל לאו כדפירש רש"י ז"ל דאם

כן תיקשי אמאי נקט פלוגתייהו במבוי העשוי כנדל דהיינו שמבואות קטנות פתוחות למבוי גדול משני צדדי הא מצד אחד נמי משכחת לה פלוגתייהו שפיר לכך נראה לפ' דמבוי העשוי כנדל היינו שמבואות קטנות פתוחות למבוי גדול משני צדדין ואינן זה כנגד זה דרגלי נדל נמי הן זה שלא כנגד זה וכמ"ש התוספות לקמן בשם ר"ת ז"ל ומבואות הללו מפולשין לר"ה נינהו מבוי קטן שבצד זה מפולש לר"ה דרך מבואות קטנות שכנגדו בצד השני וכחד מבוי נינהו וכן איפכא וכן דרך פתח מבוי גדול הפתוח לר"ה אלא שאינן מפולשין ביושר כי אם בעקמימות כיון שאינן זה כנגד זה וכנגד פתחיהן מבפנים ליכא פילוש כזה

הרבים צ"ה רשות צ"ה רשות צ"ה מבוי גדול לחי לחי לחי רשות הרבים הרבים וקאמר אבייי דעושה צורת הפתח לגדול והנהו כולהו מבואות קטנות דהאי גיסא ודהאי גיסא פי' בין אותן העומדות מצד ימין דמבוי גדול בין אותן העומדות מצד שמאל דמבוי גדול כולן משתרי בלחי וקורה אא קא"ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום דלרב דאמר תורתו כמפולש ובעי צורת הפתח מחד גיסא ה"נ כיון דמבוי קטן שמימין מבוי גדול ומבוי קטן שמשמאל מבוי גדול כחד מבוי מפולש דמי וכן כולן ליבעו נמי צ"ה מחד גיסא אלא אמר רבא אין ה"נ עושה צורת הפתח להאי גיסא לכולהו פי אותן מבואות קטנות העומדות להאי גיסא דמבוי גדול עושה צורת הפתח לכולן ואידך גיסא דהיינו אותן מבואות קטנות העומדות לאידך גיסא דמבוי גדול משתרי בלחי וקורה דהשתא איתא לכלהו צורת הפתח מצד אחד הפתוח לר"הר ולחי וקורה מצד א' הפתוח לרשות הרבים אבל לצד שני הפתוח למבוי גדול אין צריך כלום כדרב מיהו למבוי גדול עושה נמי צורת הפתח משום אותן מבואות דאידך גיסא דמבוי גדול דמשתרו בלחי וקורה דאינהו נמי מבואות עקומות מפולשות לר"ה נינהו דרך פתח מבי גדול הפתוח לרשות הרבים וצריכין צורת הפתח ולא הוצרך רבא להזכירו כיון דקאי אהא דאמר אבייי דעושה צורת הפתח לגדול וא"ת הנך מבואות דאידך גיסא דמבוי נמי אמאי שרי בלחי וקורה ליבעו צורת הפתח משום דכל אחד מפולש לחבירו כ ין ח' כמ"ש הרא"ש ז"ל וי"ל דבכי האי גונא לא הוי מפולש לר"ה דמידי הוא טעמא דמבוי המפולש לר"ה משני פתחיו דבעי צ"ה משום דבקעי ביה רבים כשהולכין מר"ה זה לר"ה זה דרך המבוי זה לא שייך בהנך מבואות קטנות כיון שעומדות מצד אחד ואם הוא עומד בר"ה זה למטה ורוצה ללכת למעלה הולך בר"ה עצמו דלמה יסבב דרך המבואות אחר שכתבתי זאת דקדקתי בדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ז מה"ש ונראה מדבריו שגם הוא מפרש הסוגיא כדפירש' שכתב שם מבוי שהיו לו שבילין מצד זה ושבילין מצד האחר שנמצאו מפולשין לר"ה ואע"פ שאינן

מכוונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש כיצד מכשירין אותו עושה צ"ה לכל אחד ואחד מן השבילין שבצד האחד וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילין שבצד השני לחי או קורה מדכתב שבצד האחד ושבצד השני ולא כתב בצד האחד ובצד השני משמע בהדיא כדפירש דמהאי גיסא ומהאי גיסא דנקט ש"ס מהאי גיסא דמבוי גדול ומהאי גיסא דמבוי גדול קאמר והרב בית יוסף ז"ל הביא דברי הרמב"ם ז"ל בסוף סי' שס"ד וכתב דמשמע מדבריו דכשהן מכוונים זה כנגד זה ומי צריכין תיקון לכל אחד ואחד במקום פתיחתו למבוי ולא דק בדבריו כלל ובש"ע סימן שס"ד כתב דבמבוי עקום צריך לעשות צורת הפתח בעקמימותו ובמבוי העשוי כנדל כתב שעושה לכל אחד במקום פתיחתו למבוי גדול צורת הפתח וכו' ואין נראה כלל אלא כדפי' הסוגיא כן עיקר וכן יש להורות והשתא נימא לדידי דנוהגין לתקן כל המבואות בצורת הפתח על ידי חבל במקום שהן פתוחין למבואות של עובדי כוכבים ובעקמימותן אין עושין כלום אע"ג דכמה מבואות עקומות יש לנו שהעומד שם תוך המבוי אינו רואה שום צורת הפתח אלא משום שאין צריך לתקן אלא ראשי המבואות בלבד במקום שהן מפולשין למבואות של עובדי כוכבים.

וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא כו' משמע דמסיק דאפילו בדלתות לא מיערבא וא"כ איירי בר"ה גמור רחבו י"ו אמה וקשה דלקמן אמרינן דלא התיר רבי יהודה אלא י"ג ושליש כמ"ש התו' ומה שתירצו דלפי המסקנא דמשני כיצד מערבין מבואות המפולשין הכי נמי ההוא דיתר על כן איירי במבוי המפולש כו' ונראה דלא דמיא דברייתא דלעיל שאני דקתני כיצד מערבין דרך ר"ה ולא קתני כי"ד מערבין ר"ה משמע דלאו בר"ה איירי אלא במבואות הפפולשות לר"ה והרבים עוברים דרך המבוי וכן משמע מדלא קאמר רבי יהודא הכא במאי עסקינן במבואות המפולש כו' מדנקט לישנא דהכי קאמר משמע דפרושי קא מפרש לה לברייתא אבל הך ברייתא ר"ה קתני משמע דבר"ה ממש איירי ועוד קשה כיון דרבי יהודה תקנתא דר"ה אתי לאשמעינן כיצד מערבין אותו אמאי נקט מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים הוה ליה למימר כיצד מערבין רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וכו' לכך נראה דבר"ה גמור איירי רחב י"ו אמה וקאמר רבי יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים פירש והבתים מקורבים הם זה לזה תוך שלש עשרה אמה ושליש שאין עומדין בדרי דשאר בתים אלא עומדין תוך חלל ברשות הרבים וכיון דרבים עוברים דרך שם יש לו דין רשות הרבים כדאמרינן בפרק הזורק דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רשות הרבים כיון דרבים היו יוצאין ובאין באותו דרך ובתוספתא פרק שביעי לא גרסינן משני צידי רשות הרבים

אלא ה"ג שם יתר על כן אמר רבי יהודה שני חצירות זו כנגד זו בר"ה נותנין לחי מכאן ולחי מכאן וכו' משמע דאיירי שהן עומדין בתוך חלל ר"ה כדפי':

דף ז

כל היכא דמשכחת תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי כעין מחלוקות ב"ש וב"ה לא ליעבד כו' והיינו דוקא היכא דסתרן אהדדי כדאמר בסמוך ד עמא דחומרי דמר בהאי הוי קולא בדוכתא אייריתי וטעמא דקולא דמר בהאי הוי חומרא בדוכתא אחריתי לכי מאן דעביד בהנך תרי דוכתי ל ומרא הולך בחשך שאינו רואה טעמו. של דבר ומאן דעביד בתרי דוכתי לקולא רשע הוא שהרי דבריו סותרין זה את זה כדי להקל אבל היכא דלא סתרי אהדדי לא הוי לא רשע ולא כסיל מיהו נהי דלא הוי לא רשע ולא כסיל מ"מ לאו שפיר למיעבד הכי אלא בשל תורה ילך אחר המחמיר וב"דם ילך אחר המיקל כדקתני בפ"ק דע"א הוי שנים ארד אוסר ואחד מתיר רבי יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע בן קרחה ונראה דהיינו הא דקתני ברייתא לעולם הלכה כב"ה דאתי לאשמעינן דהלכה כוותייהו לעולם אפי' היכא דמחמירי בשל סופרים ומקילי בשל תורה דמידי הוא טעמא דהלכתא כוותייהו השום דיצתה בת קול ואמרה הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו לכך אין לחלק אי נמי לכך נקט לעולם לאפוקי ממאי דקיימא לן הלכה כרב באיסורי משום דבקי באיסורין הוה ומסתבר טעמיה והלכה כשמואל בדיני משום דבקי בדיני הוה ומסתבר טעמיה אבל כב"ה הלכה לעולם א אפילו היכא דטעמייהו דבית שמאי מסתבר טפי כיון דיצתה בת קול דהלכה כבית הלל ואם תאמר מאי משני כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול וכן אינך שינויי והא ברייתא חדא קתני ולא שייר לחלק חד מלתא לתרי גווני וי"ל דבלאו הכי ע"כ צריך לומר דברייתא מילי מילי קתני דאל"כ מאי איצטריך למיהדר ולמיתני סיפא כדברי בית הלל עושה הא קתני לה ברישא הלכה כב"ה ולא הוה ליה למיתני אלא הלכה כבית הלל והרוצה לעשות כבית שמאי עושה מקולי בית שמאי וכו' משמע דתרי מילי קתני דמעיקרא אשמעינן דהלכה כבית הלל לעולם אפי' מקולי של תורה וכו' כדפרי' כיון דיצתה בת קול והדר אשמעינן דהרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה כדברי בית הלל עושה והיינו קודם בת קול אי נמי אליבא דרבי יהושע דלא אשגח בבת קול אי נמי אפלוגתא דשאר תנאי דעלמא קאמר וא"ת לשינויא בתרא דקאי אפלוגתא דשאר תנאי למה ליה למיתלי פלוגתא דשאר תנאי בפלוגתייהו דב"ש וב"ה דקאמר כעין מחצוקת ב"ש וב"ה וי"ל משום דעד ימיהם של בית הלל וב"ש לא היו

מצויות פלוגתות בישראל והם הם היו הראשונים דפליגי בהדדי כדאיתא בפ' הנחנקין משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונפשית תורה כשתי תורות לכך תליא להו פליגתייהו דשאר תנאי ואמוראי בפלוגתייהו דב"ש וב"ה:

כאן שערבו בני חצר עם בני מבוי כו' כתבו התוספות דהך שינויא לא תירצו בימי רב יוסף וקשה דא"כ מאי פריך לקמן ולרבה דאמר זה כנגד זה אסור הא דרב במאי מוקי לה בזה שלא כנגד זה תרתי למה לי דלמא כי היכי דהך שינויא דכאן שעירבו לא תירצו בימי רב יוסף הכא נמי לא תירצוה בימי רבה וכן משמע דהא רבה אדרב יוסף קאי דקאמר הא דאמרת לאמצו רחבה מותר לא אמרן כו' וכיון דלית ליה שינויא דכאן שעירבו מוקי לה להא דרב אפילו כשעירבו ונפרצה חצר כנגדו כנגדו ממש קאמר בזה כנגד זה ולכך מבוי אסור וגבי רחבה דאין צריך כלום משום דזה שלא כנגד זה הוה וא"כ אליבא דרבה נמי אשמעינן דחצר מותרת אפילו זה כנגד זה וליכא למימר כיון דרבה סתמא קאמר אבל זה כנגד זה אסור משמע ליה דאפילו חצר נמי אסור בזה כנגד זה ומחצר פריך דהא רש"י ז"ל פי' בהדיא דממבוי צריך שכתב דהא אוקימנא טעמא דרב בשלא עירבו אבל עירבו אפילו מבוי מותר ומה שכתב מעיקרא ואסור אפי' חצר כבר כתב מהרש"ל ז"ל דאיזה כם הגיה כן:

דף ח

אמר חיישינן שמא יעלה הים שרטון יש ספרים דגרסי אמר לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון ועיין בערוך ערך אזל ובדברי הרב המגיד פרק שבעה עשר מהלכות שבת:

אבל היכא דקא דרסו ביה רבים אימא אפי' חצר קצת קשה דא"כ מאי איצטריך למימר מבוי שנפרץ במלואו לר"ה כו' הוה ליה למימר חצר שנפרץ לר"ה מכאן ומכאן מותר ושמא י"ל משום דרב בשלא עירבו אייתי ואיסור' דמבוי משום דאסרי עליה בני ה ר הוא ואשמעינן נמי שריותא דמבוי דכי עירבו מבוי נמי מותר אע"ג ddרסו ביה רבים כיון דנפרץ לחצר הוא ואינו מפולש להדיא לרה"ר:

למה ליה צורת הפתח ה"ג בכל הספרים וא"כ צ"ל דמבוי הגדול סתום משלש רוחות הוא אבל רב אלפס לא גרס הך קושיא אלא הכי גריס כמא כשמואל דאמר תורתו כסתום והא ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא וכו' ולהך גירסא י"ל דמבוי גדול מפולש הוא. סוגיות מבוי העשוי כנדל פירשתי לעיל. ולפי מה שפירשתי צ"ל דמבוי גדול סתום הוא דאי מפולש א"כ לרבא נמי תיקשי מבואות קטנות דאידך גיסא דמבוי גדול אמאי משתרי בלחי וקורה והא מפולשין לר"ה נינהו דרך פתח מבוי גדול וכיון דמבוי גדול סתום הוא

קשה קצת דמאי ס"ד דאביי דאמר עושה צורת הפתח לגדול כיון דלשמואל ס"ל דאמר תורתו כסתום אבל לסוגיי' רש"י ז"ל והתוספות איכא למימר דמבוי גדול מפולש הוא ולהכי בפי צורת הפתח ולא גרסינן למה ליה צורת הפתח:

מניח את הקורה באלכסון כתבו התו' וא"ת והיכי שרי להשתמש נגד הארוך הא אין כאן אלא שתי מחיצות וי"ל דאית ליה קורה משום מחיצה וכו' וקצת קשה לפי' זה דא"כ לרבא דאית ליה קורה משום היכרא מאי איצטריך למימר דבאלכסון לא הוי היכר אפי' היה היכר נמי אינו מניחו אלא כנגד הקצר דאם היה מניחו באלכסון ע"כ היה אסור להשתמש בצד הארוך כיון דליכא אלא שתי מחיצות לדידיה דאית ליה קורה משום היכרא וכיון דהוה אסור להשתמש בצד הארוך לכך אינו מניחו באלכסון דבעינן קורה לכל הפחות דבוקה במבוי ומה שפי' רש"י ז"ל שמשתמש כאן בארוכה כאן בקצרה הכי איתא בהדיא בירושלמי.

דף ט

משוכה ותלויה פי' רש"י ז"ל כגון שנעץ קנה כל שהוא באמצע פתח המבוי ונתן על גבו את הקורה וקצת קשה דא"כ בסמוך דמשני רב אשי משוכה והיא תלויה והיכי דמי כגון שנעץ ב' יתידות עקומות מאי איצטריך לאוקמי בגוונא אחריתי הל"ל כגון שאותו קנה כל שהוא שנעץ באמצע. תח המבוי הוא גבוה ויוצא למעלה מן המבוי פחות משלשה ונתן על גבו קורה משתי רוחותיה דהשתא לא מתכשרא מבוי אלא ע"י חבוט ולבוד ועוד דא"כ למה להו קורה הוה להו להעמיד אותו קנה כל שהוא אצל כותל המבוי להיות לחי דסגי בכל שהוא לכך נראה דמעיקרא נמי כי בעי למימר דמשוכה או תלויה קאמר הוה סבר דתלויה היינו שנעץ שתי יתידות בשני כותלי המבוי מבפנים זו כלפי זו להיות סניף להאריך הקורה מב' צידיה ונתן הקורה על ראשי היתידות והיתידות אינן ראויות להכשר קורה דלית בהו רוחב טפח וכן משמע בירושלמי ולהכי כי מוקי לה רב אשי במשוכה והיא תלויה איצטריך למימר כגון שנעץ ב' יתידות עקומות:

משוכה מרוח אחת ותלויה משתי רוחות קצת קשה לפי זה ליתני תלויה וכ"ש משוכה כדצריך בריש מפנין השתא חמשה מינין ד' מיבעי' וי"ל דה"א תלויה היינו מרוח אחת לכך תני משוכה ותלויה:

כגון שנעץ שתי יתידות עקומות פירש יתידות גופייהו עקומות כמין דל"ת נינהו וכעין על שתי כותלי מבוי נוטות זו כלפי זו להאריך הקורה משני צידיה ואינן לא בגובהן ולא בעקמומיתן ג' וצריך לומר דבאלכסון יש שלשה דהיינו מראש הקורה עד ראש המבוי

דאי לא הוי ביניהן שלשה לא איצטריך למימר חבוט דבלבוד לחוד הוי שרי דקורה עקומה בתוך כ' כשר אבל השתא דאיכא שלשה בין ראש הקורה לראש המבוי ולא משתרי אלא בחבוט ולבוד דמעיקרא אמרי' חבוט את הקורה למשה בפחות משלשה והדר אמרינן לבוד עד ראש המבוי בפחות משלשה ומתוך הציור שצייר מהרש"ל משמע לכאורה דיתידות גופייהו לאו עקומות הן אלא שנעץ אותן בעקמימות דהיינו באלכסון ואין הלשון משמע כן דיתידות עקומות משמע דאינהו גופייהו עקומות מדלא קאמר בעקמומית וגם הא דקאמר שאין בגובהן שלשה ואין בעקמומיתן שלשה לא אתי שפיר: **והאמר** רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כו'. תימה מאי פריך והא רבא מודה דאסור להשתמש בין לחיים היכא דכתב ארבעה וא"כ שיר משכחת לה פלוגתייהו דלרש"בג דאמר לבוד הרי יש בין כולם ארבעה ואסור להשתמש כנגדו ולרבנן משתמש עד הודו הכיון של לחי החיצון ומ"ש התו' דא"כ ה"ל לפ' במילתיה בהדיא מבוי שרצפו בלחיין בפחות מד' במשך ארבעה דוחק הוא דכיון דנקט רבי יוחנן פחות פחות תרי זימני ע"כ לא אירי בבציר משלשה לחיין הרי כאלו כי' בהדיא שרצפו במשך ארבעה. ועוד דהא רב אשי מוקי לה שרצפו במשך ארבע אמות אע"ג דלא פירשה רבי יוחנן ומ"ש התוס' דכיון דנקט מבוי שרצפו הוי כאלו פי' בהדיא נמי דוחק הוא דמבוי שרצפו בלחיים משמע שכבר יש שם מבוי והוא רצפו בלחיים וא"כ אכתי לא ידעינן כמה הוא שיעור משך הלחיים. וע"ק לרב אשי דמוקי לה כגון שרצפו במשך ארבע אמות ולרשב"ג אסור משום דה"ל מבוי תיקשי לר' יוחנן גופיה אמאי נקט מילתיה כשרצפו במשך ארבע אמות הא משכחת לה שפיר פלוגתייהו אפי' לא רצפו אלא במשך ד' פתחים דלרש"בג דאמר לבוד אסור דכיון דרחב ארבעה מודה רבא ולרבנן שרי כדפיר'. ע"כ נראה דלרבא דאמר בין לחיים נמי מותר אפי' בלחיים רחבים ארבעה קאמר דהא סתמא נקט בין לחיים נמי מותר וטעמיה נראה משום דס"ל לחי משום היכירא הוא והיכירא מלבר ולפנים מן ההיכר שייך למבוי ובטל לגביה וכיון דשייך למבוי אין חילוק בין פחות מארבעה לארבעה. והא דקאמר רבא מנא אמינא לה וכו' אע"ג דלא מייתי לדבריו ראיה גמורה דשאני התם דלית ביה ארבעה מ"מ מייתי ראיה לאפוקי מסברת אביי דאמר בין לחיים אסור אפילו ב ות מארבעה דמהאי דרב דימי שמעינן מיהא דמותר להשתמש בין לחיין כשהן פחות מארבעה דבטל להכא ולהכא והא דקאמר וכי תימא דאית ביה ארבעה על ארבעה אף על גב דבכי האי גונא נמי הוי דלא כרבא י"ל דאביי בעי לאתויי ראיה גמורה לדבריו דאפי' בפחות מד' אסור וכן משמע מדברי הר"ן והרא"ש והטור וש"ע שכתבו

סתמא דבין לחיים נמי מותר ולא חילקו בין אם הם רחבים ד' אם לאו. שוב ראיתי דגם הרמב"ן ז"ל כתב כן בספר המלחמות:

הא כי אתא רבין אחר ר' יוחנן נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נידון משום לחי דוקא בנראה מבחוץ ושוה מבפנים אבל נראה מבפנים ושוה מבחוץ ליכא מאן דפליג דהוה לחי וכתב רבינו יהונתן דכשנראה מבפנים כיון דעיקר ההיכרא לבני מבוי נעשה והא איכא לכך דברי הכל דנידון משום לחי אבל נראה מבחוץ ושוה מבפנים כיון שההיכר לבני ר"ה לכך פליגי וכו' משמע מדבריו דטעמא דר' יוחנן דנראה מבחוץ לא הוי לחי משום דההכירא לבני מבוי בעינן וליכא וקצת קשה דהא לעיל אמרינן רב ורבי חייא ור' יוחנן אמרו מותר להשתמש תחת הקורה ומפרש שם בחד לישנא משום דסברי הכירא מלבר בעינן משמע דס"ל לר' יוחנן דעיקר הכירא לבני רשות הרבים הוא:

כותל שצידו אחד כנוס משל חבירו בין שנראה וכו' כאן פירש"י ז"ל ששקע הכותל מלפניו ולעיל פירש נראה מבחוץ שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי נכנסת בעוביה בכותל וכו' ונראה מבחוץ שינה דלעיל איירי בלחי שמעמידין אצל הכותל ודרך להעמידו לצד פנים כמ"ש התוספתא אבל הכא דקתני ברייתא כותל שצדו אחד כנוס מחבירו כו' וחבירו דנקט היינו משך הכותל שאצל מקום הכנוס שבו וקתני עלה בין שנראה כו' משמע דתרוייהו משכחת להו באותו רוח דאיירי ביה ואם כן על כרחך ברוח הכותל שלפנים בתוך המבוי אירי דהשתא משכחת לה שפיר תרוייהו באותו רוח שאם הוא כנוס באותו רוח לצד ר"ה הוי נראה מבחוץ ושוה מבפנים ואם הוא כנוס באותו רוח שלא לצד ר"ה הוי נראה מבפנים ושוה מבחוץ דאי ברוח הכותל שמחוץ למבוי איירי אם כן לא משכחת לה הא דקתני בין שנראה מבפנים ושוה מבחוץ באותו רוח דבין שהוא כנוס באותו רוח לצד ר"ה בין שהוא כנוס באותו רוח שלא לצד ר"ה לעולם הוי נראה מבחוץ ושוה מבפנים כיון דאין שום בליטה נראין מבפנים ולכך איצטריך לפרש ששקע הכותל מלפניו כלפי תוך המבוי והתוספות כתבו לפי שדרך לעשות בנין כענין זה כשיש שני מבואות זה אצל זה ודבריהם רחוקים מכמה טעמים:

דף י

שמע מינה בין לחיין אסור קצת תימ' מנא ליה למידק דבין לחיין אסור דלמא בעלמא מותר ושאני הכא שהלחי נמשך כלפי חוץ לר"ה ולכך אסור להשתמש כנגדו דסתם מבוי אורך כתליו שוין כמו שכתבו התוס' לעיל:

אי נמי לאידך גיסא כו' פי' משום דרבי יהודה סתמא קאמר אין צריך למעט ואיכא למימר דאפי' ביותר מי"ג אמה ושליש קאמר ואיכא למימר איפכא דאפילו בפחות מי"ג אמה ושליש אית ליה דצריך למעט ולא קאמר אין צריך למעט אלא בעשר וביי"א טפי לא וקא סבר רב אתי למילף מק"ו מפסי ביראות דביותר מי"ג אמה ושליש ס"ל דצריך למעט ודחי ש"ס וקאמר דלאו ק"ו הוא דהיא הנותנת וכו' והשתא לפי סברא זו דהיא הנותנת נהי דליכא למילף מק"ו דהתירא דר' יהודה ביותר מי"ג אמה ושליש מכל מקום איכא למילף דעד י"ג אמה ושליש מיהא אית ליה דאין צריך למעט מק"ו דפסי ביראות ומה פסי ביראות שהתרתה בהן פרוץ מרובה ואיכא עומד מועט אפילו הכי התרתה בהן י"ג אמה ושליש מבוי שלא התרתה בו פרוץ מרובה ואיכא עומד מרובה אינו דין שתתיר בו י"ג אמה ושליש לכך קאמר ש"ס א"נ לאידך גיסא דהך מלתא נמי ליכא למילף בק"ו דאיכא למימר איפכא דאדרבה פסי ביראות דאקלת בהו חד קולא אקיל בהו קולא אחריתא וכו' לא אמרינן היא הנותנת וזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה:

עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות כתבו התוספות דאי איכא מראש הפס של צד פנים עד כותל האמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צורת הפתח דהוי כמבוי עקום. כבר כתבתי לעיל גבי מבוי עקום דבכה"ג אין לו דין מבוי עקום ואפי' עשוי כמין חי"ת אין לו דין מבוי עקום כיון דשני הפתחים הם לצד רשות הרבים אחד וכן משמע בהדיא מסוגיית מבוי העשוי כנדל כדפירשתי שם:

ויעשה פס אמה וירחיק אמה וכו' ש"מ עומד כפרוץ אסור לכאורה תימה והא עומד מרובה על הפרוץ הוא לפי מאי דמשני ליה דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד. וי"ל דהכי פריך ויעשה פס אמה כו' וכיון דלא שרית ליה בהכי ע"כ צ"ל דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד ולהכי אסור דעומד כפרוץ אסור ש"מ דעומד כפרוץ אסור וכן משמע בסמוך דבין לרב דימי בין לרבין דפליגי בפרוץ כעומד תרוייהו סבירי להו דעומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות לא הוי עומד ולכך קאמר בפרוץ כעומד פליגינן אע"ג דכי מצרפינן להו הוי עומד מרובה על הפרוץ:

דף יא

אלא לאו ביתר מעשר הרמב"ם ז"ל בפי"ו מה"ש כתב שאם היה לפרצה צורת הפתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד משמע דס"ל דצורת הפתח לא מהני לתנא דמתניתין ביתר מעשר אלא א"כ עומד מרובה וקשה דא"כ מאי דייק הכי מדרבי יוחנן דלמא שאני הכא דפרוץ מרובה ולכך לא

מהני צורת הפתח ביתר מעשר ולעיל נמי דקאמר לימא מסייע ליה כו' הוה ליה למימר דבפתחים יתר מעשר איירי ותנא דמתניתין היא וע"ש בדברי המגיד:

במאי עסקינן אילימא על גבן תימא היאך ס"ד למימר דבעל גבן עסקינן הא אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש לא כך היה המעשה כו' משמע דר' יוחנן מייתי ראיה לדבריו מהך עובדא דר' יהושע ואי בעל גבן איירי אין ענין זה לזה דהא אינהו לא פליגי גבי כלאים אלא בעשאה מן הצד ועוד תיקשי לרבי יוחנן דמתיר בעל גבן אפ' ביתר מעשר וי"ל דה"ק במאי עסקינן אילימא על גבן אבל מן הצד לא שני כן בין עשר ליתר מעשר ורבי יוחנן כרב ס"ל והשתא בעי למימר דפלוגתא בפיאה נמי בעל גבן איירי ודריש לקיש אדריש לקיש לא קשיא דהא דידיה והא דרבי' ודר' יוחנן אדר' יוחנן נמי לא קשיא אע"ג דתרווייהו בעל גבן איירי י"ל דהתם בעשר והכא ביותר מעשר וטעמא דר' יוחנן דלא התירו לו לענין שבת משום דס"ל כרב יוסף דצורת הפתח לא מהני בפרוץ מרובה דיליף לה מבנין אב כיון דכרב ס"ל ובכלאים לא שייך למילף מבנין אב פחות מעשר מיתר מעשר דשאני התם דאיכא תרתי לריעותא יתר מעשר ופרוץ מרובה וא"כ שפיר קא אמר ליה ר' יוחנן לר"ל לא כך היה המעשה וכו' דאינהו נמי בעל גבן פליגי גבי פיאה ולכך קאמר יותר מעשר אסור והתניא היו שם קנין וכו'. צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום פירש"י ז"ל מן הצד שלא הניח קנה העליון על גביהן מלמעלה אלא חברו מן הצד וכן כתבו רוב הפוסקים ולפי זה האידנא דנוהגין לתקן כל המבואות בצורת הפתח דכל מבואות שלנו יש להן דין חצרות ונוהגין לתקנו ע"י חבל הקשור לרחבו של מבוי כמ"ש בהגהת ש"ע סי' שס"ג ויש מעמידין קנה מכאן וקנה מכאן וקושרין החבל בראשי הקנים יש ליזהר לחבר את החבל למעלה על גב ראשי הקנים כדי שלא יהא צורת הפתח עשוי מן הצד. ורב אלפס ז"ל כתב בשם רב האי גאון ז"ל דצורת הפתח שעשאה מן הצד היינו שעשאה מצדו של כותל וטעמא משום דפתחא בקרן זויות לא עבדי אינשי כדאמרינן לעיל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ו מה"ש וכן משמע דלפי' רש"י ז"ל מאי קאמר צורת הפתח שעשאה מן הצד כיון שאינו עושה מן הצד אלא קנה העליון לחוד וקנה העליון לחוד לאו צורת הפתח הוא אלא שלשת הקנים ביחד הוי צורת הפתח כמו שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. מיהו כולה סוגיא דלעיל בסמוך דקאמר במאי עסקינן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא וכו' אלא על גבן ובהאי וכו' משמע בהדיא כדפירש רש"י ז"ל וצ"ע:

הכי גרסינן ואמר אביי הכל מודים וע"כ צ"ל הכי לספרים דגרסי בתר מלתא דאביי אמר ליה אי משכחת להו לחבראי לא תימא להו מידי ואי גרסי' אמר אביי ולא מייתי ליה ש"ס אלא לפרושי פלוגתייהו לא הוה להפסיק במלתא דאביי עובדא דרב ששת. ותימה

דמאי איצטרי לאתויי מלתא דאביי וי"ל דמהא דקתני ושוין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת ליכא למידק מידי דאע"ג דהכשירה דפתח ברגלים היא והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות אפי' הכי איכא למימר דצריכין ליגע וטעמא דחייבת משום תרוייהו אית להו דאמרינן חוקקין פי' חוקקין העיגול משני צדדיו ומרחיבין אותו כאלו הוא רוחב ארבע למדת הרגלים ונמצא דליכא הפסק בין תקרה למזוזות ולכך מייתי הא דאביי דשמעינן מיניה דרבנן סברי דלא אמרינן חוקקין ואם כן על כרחך הא דשוין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת מעמא משום דאין צריכין ליגע הוא ונראה דהיינו מה שפירש"י ז"ל דאפי' לאביי ילפינן דאין צריך ליגע:

דף יב

והא תנא רב אדא בר אבימי קמיה דר' חנניא תימה בלאו מלתא דר' יוחנן דאמר חצר צריכה שני פסין נמי אמאי לא פריך רבי זירא מהך ברייתא אהא דקאמר ר' יוחנן פסי חצר צריכה שיהא בהן ארבעה וליכא למימר משום דאיכא לשנויי מרוח אחת בארבעה משתי נוחות שלשה מכאן ושלשה מכאן וכדר' יוסי דא"כ השתא נמי מאי פריך דלמא הא דקאמר ר' יוחנן חצר צריכה שני פסין היינו ג' מכאן ושלש מכאן אבל ברוחב ארבעה בפס אחד סגי וי"ל דאי לאו הא דאמר רבי יוחנן חצר צריכה שני פסין איכא לשנויי דהא דתני רב אדא רבי היא דאמר שני פסין בעינן וסבר לה כרבי יוסי ור' יוחנן כרבנן ס"ל דאמרי חצר ניתרת בפס אחד וקסבר דלא שרו רבנן אלא בפס ארבעה אבל השתא פרי דרבי יוחנן גופיה אהדדי דמדקאמר חצר צריכה שני פסין משמע דכרבי ס"ל ומדקאמר פסי חצר צריכה שיהא בהן ארבעה משמע דכרבנן ס"ל וכי תימא ארבעה מכאן וארבעה מכאן ולעולם כרבי ס"ל והתני רב אדא וכו' אלמא דבשני פסין לא בעינן שיהא בכל אחד ארבעה ומשני דברייתא דרב אדא רבי היא וסבר לה כר' יוסי דאמר לחי רחב שלשה בעינן ור' יוחנן כרבנן ס"ל וכי קאמר חצר צריכה שני פסין משתי רוחות ובשני משהויין סגי לה והא דקאמר פסי חצר צריכה שיהא בהן ארבע מרוח אחת קאמר וזהו לשיטת רש"י ז"ל ולדידיה ליכא אלא שני מחלוקת בדבר דהיינו רבי ורבנן רבנן ס"ל דמשתי רוחות בשני משהויין סגי ומרוח אחת בעינן פס ארבעה ורבי סבירא ליה דמרוח אחת לא סגי אפי' בפס ארבעה אלא שני פסין משתי רוחות בעינן של שלש שלש כרבי יוסי וליכא למימר דלרבי נמי סגי ברוח אחד בפס ארבעה דמדקתני רבי אומר בשני פסין משמע דפליג אדרבנן דאמרי חצר ניתרת בפס אחד דהיינו בפס ארבעה וכבר הקשו התוס' על פירש"י ז"ל ודחו דבריו וע"ק דמשמע דרבנן ור' לא פליגי בברייתא אלא אי בעינן שני

פסין אי בחדא סגי מיהו תרוייהו בחד גוונא פסין איירי ולפירש"י צריך לומר דפס אחד דאמרי רבנן היינו פס ארבעה ושני פסין דנקט רבי היינו של שלש שלש וזה דוחק כיון דרבי אמילתא דרבנן קאי משמע דפסין דר' כפס אחד דרבנן נינהו והתוס' כתבו דלרבנן בפס אחד ומשהו סגי ולרבי בשני פסין משהויין משתי רוחות ומרוח אחת בעינן פס ארבעה ורבי יוחנן כרבי ס"ל והא דקאמר חצר צריכה שני פסין היינו שני משהויין משתי רוחות כרבי ולכאורה נראה דהא דקאמר והא דתני אדא בר אבימי ר' היא לאו דר' קתני לה דהא לדידיה בשתי משהויין סגי אלא כלומר תנא דברייתא דאדא כרבי סבירא ליה דבעי שני פסין ולית ליה דרבי דסגי ליה בשני משהויין אלא סבר לה כרבי יוסי דבעי לחי שלשה ולפי זה איכא שלש מחלוקת בדבר רבנן ס"ל דבפס אחד משהו סגי ורבי סבר דשני פסין משהו בעינן משתי רוחות או בפס ארבעה מרוח אחת ותנא דברייתא דרב אדא סבר דשני פסין בעינן של שלש שלש ואי אפשר לומר כן דלישנא דרבי היא וסבר לה כרבי יוסי לא משמע כן ולעיל נמי קאמר אא"כ נראה בחוץ ושוה מבפנים אינו נדון משום לחי ורבי סבר לה כרבי יוסי כו' משמע דרבי גופיה ס"ל כרבי יוסי ועוד דלקמן אמתני' דלחיין שחמרו קאמר בגמרא שאני לחיין משום דקאי רבי כיותיה משמע בהדיא דרבי ס"ל דלחי רחב שלש בעינן ושמא מה שכתבו התוס' דלרבי צריך שני פסין של שני משהויין היינו לדידן דקי"ל כרבי דבעי שני פסין סגי לן בשני משהויין כיון דק ימי לן כרבנן דר' יוסי אבל רבי גופיה שני פסין של שלש קא בעי ודוחק:

ואנא לא ידענא דעובדא הוה בתמיה קאמר וכי לא ידענא דעובדא הוה כו' וא"כ נהי דשמואל לא אמר דחצר ניתרת בפס אחד אכתי שפיר קאמרי דהא רב יהודה עבד עובדא הכי:

דף יג

אם תתיר אות אחת כתבו התוספות כגון בראשית ברא אלהים בראו ונראה דבכי האי גונא לא הוי מחריב את כל העולם דאורחא דקרא הוא למיכתב גבי שם אלהים לשון רבים כמו כי שם נגלו אליו האלהים אשר לו אלהים קרובים אליו וכן פי' רש"י ז"ל בפרשת וישלח מיהו כי שם נגלו וגומר תרגום אונקלס ארי תמן איתגליאו ליה מלאכיא דה' אשר לו אלהים קרובים אליו דרשינן מיניה קרוב בכל מיני קירבה:

עשייה דידה מחיקה היא תימה א"כ אמאי אין מוחקין לה מן התורה והתוס' כתבו משום דכתיב וכתב את דברי האלות האלה דבעינן שתהא כתיבה לשם אלה ולא ידענא מנא להו הך דרשה ועוד דא"כ הוה ליה לרב נחמן בר יצחק למימר עד כאן לא קאמר רבי

אחי בר יאשיה התם אלא דאיכתב מיהת לשום אלה בעולם. ועוד לישנא דמיהת לא אתי שפיר דכיון דמחיקה לחודא בעינן לשם הך סוטה אבל כתיבה לא בעינן לשם הך סוטה אלא לשם סוכה בעולם ולכאורה היה נראה לפרש דת"ק ורבי אחי תרוייהו אית להו דמדאוריי' לא בעינן אלא עשייה לשמה דהיינו מחיקה מדכתיב ועשה לה אבל כתיבה לא ומדרבנן הוא דפליגי תנא קמא כבר דאע"ג דמדאורייתא לא בעינן אלא מחיקה לשמה אפי' הכי מדרבנו אין מגילתה כשרה כו' ור' אחי סבר דמגילתה כשרה לאחרת אפי' מדרבנן. והמקשה הוה כבר דמדאורייתא פליגי ולכך פריך ולית ליה לרבי אחי כו' ומשני דסוטה שאני דמדאורייתא במחיקה בעלמא סגי מדכתיב ועשה לה והשתא ניחא הא דאין מוחקין מן התורה לר' אחא דכיון דלהש"ס כתיבה אין מוחקין ממנה מדרבנן ולפי זה מה שהקשו מפ"ב דגיטין ומפרק כל הגט לאו קושיא היא דגבי גט שאני דבעינן כתיבה לשמה מדאורייתא מדכתיב וכתב לה מיהו פשטא דשמעתא משמע דמדאורייתא פליגי. לכד נראה דה"ג עד כאן לא קאמר רבי אחי בר יאשיה התם אלא דאי כתיב לשום אלה בעולם ולא גרסינן לשום סוטה ולא גרסינן מיהת והכי גרסינן לה בהדיא בפ"ג דסוטה:

לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו יש ספרים דגרסי אלא רבי מיישא שמו ולפי זה הא דקאמר ולא רבי נהוראי שמו לאו ארבי מאיר קאי אלא ארבי נהוראי שנזכר במקום אחר קאי ואיידי דמפרש שמו של רבי מאיר מפרש נמי שמו של רבי נהוראי וכן נראה עיקר דלמה לן לקרותו ר' מאיר ורבי נהוראי דמה לי מאיר מה לי מנהיר תרוייהו חדא נינהו ועוד דלא יתכן לומר דרבי מאיר היינו רבי אלעזר בן ערך דא"כ רבי מאיר היה חברו של רבי אליעזר הגדול תלמידו דרבי יוחנן בן זכאי ולעיל קאמר דרבי מאיר תלמידו של רבי עקיבא היה ור"ע תלמידו דרבי אליעזר הגדול הוה:

דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה פירש"י ז"ל שהיה יושב בשורה מאחריו. וכירושלמי איתא דרבי לא ראה את רבי מאיר מימיו אלא חד זימנא אסתייע מלתא שראהו מאחוריו ונראה דהיינו הא דקאמר הכא שהיה מחודד מחבריו לפי שזכה לראותו מיהת מאחוריו. והטעם נראה לפי שהשכינה היתה שורה עליו כדמשמע במדרש רבה פרשת סוטה שהיה ר' מאיר צופה ברוח הקדש ולכך כל מי שזכה לראותו נמשך עליו שפע רוח הקדש. והכי אשכחן בדוד המלך דכתיב גביה וטוב רואי ואמרו חז"ל שראיית פני דוד היה מועיל לזכרון ולכן כתיב יראיך יראוני וישמחו ההיפוך מהמסתכל בפני רשע שכל המסתכל בו עיני שכלו כהות משום דרוח הטומא' שורה עליו והמסתכל בו נמשך משומאתו עליו ומשתבש:

שהיה מטהר אח השרץ תימה דמה לנו בחריפות של הבל לטהר את השרץ שהתירה טמאתו בהדיא והתוספות כתבו דלענין טומאת נבלות איירי ולא משמע כן מדנקט לטהר את השרץ סתמא ועוד דבסוף פ"ק דסנהדרין קאמר רב דאין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה משמע דבעינן שיהא חריף טפי ואי מטומאת נבלות קאמר מה חריפות הוא זה והלא בתורת כהנים ממעט לה בהדיא:

הללו אומרים הלכה כמותינו וכו' משום דקי"ל כל היכא דפליגי תרי תנאי וחד מינייהו גדול מאידך בחכמה או במנין הולכין אחריו כדאיתא בפ"ק דע"א וכאן היה האחד גדול בחכמה והאחד' גדול במנין דב"ה רובא הוי וב"ש חריפי טפי לכך הללו אומרים הלכה כמותינו כו':

דף יד

רשב"ג אומר אם מקבלת אריח לארכו שלשה אין צריך להביא קורה אח ת וא"ת פשיטא דכשמקבלת אריח לארכו שלשה הרי יש בכל אחת טפח ומחצה ועוד דהא ברוחב טפח סגי כדקתני מתניתין ועוד דמשמע דרשב"ג להקל בא דומיא דר שא וכיון דקא בעי אריח לארכו שלשה מחמיר הוא מפי מת"ק ומאי וכן דקתני ולכך נראה כמ"ש הראב"ד ז"ל דאיירי שלא השכיבו זו אצל זו ממש אלא רחוק זו מזו קצת וקאמר ת"ק שאם הן מקורבין בפחות מטפח ומחצה שפיר דמי כיון דאז יכולות לקבל עליהן אריח לרחבו טפח ומחצה אבל מרוחקין טפי לא ורשב"ג מקיל וסבירא ליה דאפילו הן מקורבין בפחות מג' מפחים שפיר דמי כיון דיכולות לקבל עליהן אריח לארכו ג':

אתנייה רחבה ובריאה לפי' ראשון שכתבו התוספות דמהפך נמי דברי רבנן הא דלא אתנייה במלתייהו דרבנן רחבה אף על פי שאינה בריאה יש לומר משום דרב הוה סבר דאו או קאמר ליה רחבה כדי לקבל אריח או בריאה כדי לקבל אריח דהא בירושלמי דפירקין איתא דרבי שמעיה אית ליה בריאה אע"פ שאינה רחבה אבל כי אתנייה במלתא דרבי יהודה רחבה אף על פי שאינה בריאה אז איצטריך למימר ליה אתנייה רחבה ובריאה והיה מהפי' דברי רבי יהודה לרבנן

כמה הוה להו חמש מאה גרמידי אע"ג דבקרא עגול כתיב קא ס"ד דגוף הים מרובע הוה עשר על עשר ברום חמש ופי הים בלבד היה עגול סביב שקרנותיו היו מחופין למעלה בעיגול ובסמוך דפריך אימא חדא הוה מני למיפרך אימא כולו וכשפי' אלא דעדיפא פריך

אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה נראה דרבה **גרסינן** מדקאמר טעמא משום דהוה מחיצה שהגדיים בוקעין בה ואלי רבא אית ליה לעיל ולקמן בסמוך דלחי משום היכר הוא אבל רבה אית ליה לעיל דלחי משום מחיצה הוא:

דף טו

דכא ראי קמ"ל לכאורה משמע דהכי פי' אי אמרת בשלמא שעמדו מאליהן ואחי לאשמעי' דמחיצה העומדת מזליה הוי מחיצה ניחא דהא דנקט אילן וגדר מחיצת הקנים יש לומר דחלת גווני מחיצות העומדות מאליהן נקט אלא אי אמרת שעשאן מתחילה לכר ולא אחי לאשמעי' אלא הא דלא גזרינן דלמא אתי לאשתמושי באילן א"כ גדר וחיצת הקנים למה לי דלא הוה נקט חדא אטו תרתי אבל תימה דבריש פרק עושין פסין משמע דאתי לאשמעי' דאמרי' רואין כל שאלו יחלק ויחקק האילן ויש בו אמה לכאן ואמה לכאן נידון משום דיומד וכן בגדר של אבנים נמי אמרי' רואין כל שאלו יחקק וכו' וכן פירש"י ז"ל בפ"ב דסוכה וכן בחיצת הקנים אתי לאשמעינן הכי למאי דקאמר התם דהיינו גודריתא דקני וא"כ מאי פריך מאי קמ"ל דלמא רואין אתי לאשמעינן ותלת גווני רואין נקט ותדע דרואין אתי לאשמעינן דאי לאו הכי מאי משני חיצת הקנים קני קנה פחות משלשה וכו' אכתי תיקשי גדר למה לי דלא שייך למימר דנקט גדר איידי דנקט אינה תרתי כיון דלא אשמעינן מיניה מידי ובפ"ב דסוכה איתא נמי להך סוגיא ולא פריך התם מאי קמ"ל. ויש לפרש דה"פ א"ה מאי קמ"ל דמאילן לחודא שמעינן הא דאמרי' רואין והא דלא גזרינן דלמא אתי לאשתחושי וא"כ לא ליתני אלא אילן בלבד גדר וחיצת הקנים למה לי דלא שייך למימר דנקט תרתי אטו חדא אא"כ שעמדו מאליהן ניחא דאי לא תני אלא אילן הוה אמינא דאיירי שנטעו מתחילה לכך ולא אתי לאשמעינן אלא הא דאמרינן רואין לכך נקט נמי גדר לאשמעינן נמי דמחיצה העשויה מאליה הוי מחיצה ואיידי דנקט הנך תרתי נקט נמי חיצת הקנים דאמרינן ביה רואין אע"ג דלא איצטריך אלא אי אמרת שעשאו מתחילה לכך לא ליתני אלא אילן לחוד דהוה שמעינן מיניה שפיר דאמרינן רואין ולא גזרינן דלמא אתי לאשתמושי באילן ונראה דלהכי נקט לישנא דמאי קמ"ל ולא קאמר אי הכי פשיטא כדאמר לעיל משום דלאו מלתא דפשיטא היא דאמרינן רואין לכך קאמר מאי קמ"ל כיון דמאילן לחוד שמעינן הא דאמרינן רואין **אי** הכי מאי קמ"ל וא"ת למאי דבעי למימר דבעומדין מאליהן איירי וטעמא דנידן משום לחי דלחי משום מחיצה הוא תיקשה מאי בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים וכו' דקתני

דכיון דלחי משום מחיצה הוא ולא משום היכר מה לי שנראה מבחוץ מה לי נראה מבפנים. וי"ל דכשנראה מבפנים דומה טפי למחיצה כיון דסותם קצת חלל המבוי:

מספר כריתות מדסמך כריתות לספר כדפירש רש"י ז"ל ועוד נראה דמייתורא דכריתות דריש דהוה מצי למיכתב וכתב לה ספר ונתן בידה כריתות למה לי אלא למידריש מיניה ספר כורתה ואין ד"א כורתה והשתא ניחא טפי הא דקאמר ורבנן האי ספר כריתו' מיבעי ליה דבר הכורת כו' וכן משמע קצת בספרי פ' כי תצא דרבנן מכריתות לחודא דרשי הכי דאיתא התם ספר אין לי אלא ספר מניין לרבות עלי קנים וכו' כריתות שיהא כריתות מכאן אתה אומר האומר לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם וכו':

על מנת שלא תלכי לבית אביך כתבו התוספות תימה דהא אם מת אביה לא חשיבתו בית אביה כו' וי"ל דבית אביה קרואים כל יוצאי חלציו ועוד נראה דאע"ג דכשמת אביה מותרת ליכנס שם מכל מקום לא הוי כריתות כיון דלעולם היתה אסורה ליכנס לבית אביה ומה שהיא מותרת לאחר מותו משום דאז לאו בית אביה הוא:

דף טז

בעי רב המנונא בערב מאי נראה דלהכי קמיבעי ליה בערב מאי משום דאיכא למימר דדוקא בשתי הוי עומד דאז מקום שנפרץ נראה כמו עתה אבל כשנפרץ בערב לא שייך למימר דהוה כמו פתח דפתח בכי האי גוונא לא עבדי אינשי ובהכי ניחא הא דקאמר בסמוך אי מוקי ליה תתאי הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה אע"ג דמברייתא דלעיל דשלש מדות משמע דבעומד מריבה כל הפרוץ אע"ג שהגדיים בוקעין בה מותר אלא צ"ל דלעיל שאני משום דבעומד מרובה הוה להו הפרצות כפתחים אבל הכא גבי חבלים כיון שנפרץ בערב לא הוי כמו פתח:

שנים נותנין לו בית סאתים פירש לשניהן ביחד נותנין רק בית סאתים דאי בית סאתים לכל אחד א"כ מאי קאמר שלשה נעשו להן שיירא ונותנין להן בית שש למאי נפקא מינה קאמר דנעשו להן שיירא כיון דלפי ערך אין נותנין להם ממה שנותנין לאחד ולשנים. ולפי זה בסמוך דדרש רב נחמן שנים נותנין להם בית סאתים צ"ל נמי דביחד נותנין להן בית סאתים דומיא דהא דרבי יוסי בר יהודה שהרי פריך עליה רישא רבי יוסי בר יהודה וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פי"ז מהלכות שבת ורב"י בסימן ש"ס כתב דמספקא ליה אי בית סאתים לשניהן ביחד קאמר אי בית סאתים לכל א' משניהן קאמר ולפי מה שכתבתי נראה דליכא ספיקא דודאי לשניהן ביחד קאמר:

מאי לאו פנוי מאדם אע"ג דנותנין להן כל צרכן קתני קא סלקא דעתך דרבנן נמי אית להו הא דרבי יוסי בר יהודה דיחיד נותנין לו בית סאתים וכן שנים שלשה נותנין להן בית שש אע"ג דלא איצטריך להו אלא דאתו לאסופי עליה דאז צריך להו טפי מהאי שיעורא יהבינן להו כל צורכן וקס"ד הכי משום דמשמע דרבנו מקילו מפי מדרבי יוסי מדקאמרי אחד יחיד ואחד שיירא וכו' ואי לעולם לא יהבינן להו אלא כדי צרכן זימנין דר' יוסי מקיל טפי שאם הם שלשה ולא איצטריך להו אלא כדי בית סאה או סאתים דלר' יוסי יהבינן להו בית שש ולרבנן לא יהבינן להו אלא כדי צרכן ולכך פריך מאי לאו פנוי מאדם כגון שלשה שהקיפו שמנה סאין כו' כדפירש"י ז"ל ומשני לא פנוי מכלים ורבנן לא אתו להקל אלא בהא דנותנין להן כל שכן אבל מפי מצרפן כי איכא בית סאתים פנוי מכלים אסורים אע"ג דלאו פנוי מאדם כגון דהוו שלשה ואין צריכין אלא לבית סאתים והקיפו ארבע סאין בטלי מחיצות כדפירש"י ז"ל אבל בב"י סימן ש"ס כתב בשם המרדכי דלמסקנא נמי הא דבעינן שלא יהיו בית סאתים פנוי בלא כלים היינו כשהקיפו יותר על שש אבל אם לא הקיפו יותר על שש אע"פ שיש סאתים פנוי כיון שהן שלשה שרי וכן משמע מדקאמר רב גידל שלשה בחמשה אסורין ומוקי לה כגון שהקיפו שבעה ולא הוצרכו אלא לחמש ואי איתא לאשמעינן דאם לא הוצרכו אלא לארבעה והקיפו ששה דאפילו בארבעה אסורי ולפי זה ניחא טפי הא דמשמע דרבנן להקל אדרבי יוסי קאתי וכ"כ בש"ע:

דף יז

ארבעה דברים פטרו במחנה כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות מלכים דכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן פטורין בחזירתן והכי איתא בהדיא בירושלמי בסוף פירקין ובכסף משנה כתב שם דאפשר שלמדו ממאי דתנן בפ' חי שהוציאוהו כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואמרי' בגמרא שחוזרין בכלי זיינן למקומן ולא ראה את הירושל'

התם בהיגי והיזמי נראה דלהכי נקט ומלקטין עצים משדותיהן ולא קאמר מן החורשין מקום גדילת העצים משום דבהיזמי והיגי דהיינו קוצים וסנאים דגדלין בשדה איירי וכתב התוס' דלא התקין יהושע אלא בהיזמי והיגי המחוברים ולחים נראה דלהכי נקט ש"ס אי נמי התם במחוברין וכו' ולא קאמר ואיבעית אימא כו' משום דמחוברין ולחין נמי בעינן:

דאית להו קוברין וכו' פירש ז"ל שיש לו יורשין. עיין פרק ו' דנזיר

והתניא המוצא מת מוטל בסרטיא מפנהו כו' פירש רש"י ז"ל דפריך מדקא מפנהו ואי לא סלקא דעתך קנה מקומו היכי מני למשקליה מהתם ותימה דא"כ ה"ל לר' ביבי לשנוי הכא במת מוטל על המיצר עסקינן לכך יכול לפנותו ותו לא דמאי איצטריך למימר מתוך שניתנה רשות לפנותו מן המיצר מפנהו לכל רוח שירצה ועוד דהא דמת מצוה קונה מקומו היינו שאין בעל הקרקע יכול למחות בו מלקברו שם אבל כשהמוצא רוצה לעשות טובה למת להוליכו משם לקברות ישראל פשיטא דשפיר דמי וא"כ הכא נמי כשמפנהו לימין באסרטיא או לשמאל אסרטיא לקברו באיזה שדה של יחיד טובת המת הוא שלא יהא נקבר באסרטיא ויהו הכל דורסין על קברו ופשיטא דשפיר למיעבד הכי. לכך נראה דמדקא מפנהו לכל רוח שירצה ואין בעל השדה יכול למחות בו פריך וה"פ אא"ב מת מצוה לא קנה מקומו שפיר דאיכא למימר דתקנת חכמים הוא שיהא יחיד נדחה מפני רבים כי היכי דתיקנו שתהא שדה בור נדחה מפני שדה זרע וכן כולן שלא רצו להטריח את המוצא שיוליכנו לבית הקברות אלא אי אמרת מת מצוה קנה מקומו א"כ לא ניתנה רשות לבני סרטיא לפנותו משם וא"כ אמאי מפנהו לכל רוח שירצה לימא ליה בעל השדה מאי אית ליה למת גבי דידי הא אית ליה מקום קבורה ופשיטא דכיון דאית ליה מקום קבורה לא תיקנו חכמים להזיק לשום אדם כדי שיהא מת נקבר בקבורה מעלייתא מהאי והמוצא נמי פשיטא שאין לו רשות לעשות טובה למת בהזיקו של אחר. ומשני רב ביבי דבמת המוטל על המיצר עסקינן דאז לא קנה שם מת מקומו ששוכב עליו מה אית לך למימר יקברנו באסרטיא שלא במקום המיצר. י"ל דכיון שניתנה רשות לפנותו מן המיצר ולא קנה מקומו א"כ אין לו למת שום מקום קבורה לא בסרטיא ולא בשדות הסמוכות לו ותיקנו חכמים שמפנהו לכל רוח שירצה דיחיד נדחה מפני רבים כי היכי דתיקנו שתהא שדה בור נדחה משדה זרע שלא רצו חכמים להטריח את המוצא שיוליכנו לבית הקברות ובסוף פרק מרובה אית להן סוגיא ושם פי' רש"י ז"ל נמי דפריך משום דאי קנה מקומו מני בעל השדה לעכוביה.

מים אחרונים חובה כתבו התוס' דעכשיו לא נהגו במים אחרונים וכו' בפ' כל הבשר פירשתי דמי שידיו מזוהמות צריך ליטול מים אחרונים אפי' האידנא:

אלא מעתה אל תפנו אל האובות ואל הידעונים הכי נמי דלא לקי פי' השואל בהן דהעושה אוב וידעוני בסקילה והנשאל בהן באזהרה כדאיתא בפרק ארבע מיתות משמע מהכא דאזהרת שואל אוב וידעוני דלקי מקרא דאל תפנו הוא והיינו כדפירש"י ז"ל בפ' ארבע מיתות גבי הא דתנן והנשאל בהן באזהרה שפי' באזהרת דאל תפנו אל האובות ואזהרה דמכשפים גופייהו מלא ימצא בך וגו' וחובר חבר ושואל אוב וידעוני אבל התוספות

כתבו שם פירש בקונ' באזהרה דאל תפנו אזהרה דמכשפים גופייהו מלא ימצא בך וקשה דאי אל תפנו אזהרה לנשאל אם כן יהו בו כרת דכתיב בפ' קדושים והנפש אשר תפנה וגו' והכרתי אותה וי"ל איפכא דאזהרה לנשאל מלא ימצא בך דכתיב בקרא בתריה שואל אוב וידעוני וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות עבודת כוכבים אסור לשאול בעל אוב וידעוני שנאמר לא ימצא בך מעביר וגומר ושואל אוב וידעוני ואם עשה כפי מאמרן לוקה משמע דס"ל דאזהרת שואל אוב מקרא דלא ימצא הוא וכן משמע ממה שכתב רש"י ז"ל בפ' קדושים שכתב אל תפנו אל האובות אזהרה לבעל אוב וידעוני בעל אוב זה פיתום וכו' משמע דס"ל דאל תפנו אזהרה לבעל אוב וידעוני גופייהו כמ"ש התוספות והרמב"ם ז"ל ותימא דהכא משמע בהדיא דאזהרת שואל אוב וידעוני מקרא דאל תפנו הוא כדפירש רש"י ז"ל בפרק ד' מיתות וצ"ע:

עושין פסין פרק שני

עושין פסין לביראות מדלא קתני עושין לביראות ארבעה דיומדין וכו' משמע דמלתא באפי נפשיה הוא דהכי גמירי לה דעושין פסין לביראות וליכא מאן דפליג בהכי והדר מפ' לה ארבעה דיומדין נראין כשמנה וכו' ולהכי פריך בגמרא לימא מתני' דלא כחנניא וכו' ודלא כר' עקיבא וכו' דדוחק הוא לומר דאיכא מאן דפליג אהך סתמא:

דף יח

לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא הוה מצי למימר לימא מתניתין דלא כתנא קמא דחנניא דבמתניתין קתני דוקא באר ולא בור אלא דמדרבי עקיבא אלימא טפי לאקשויי כיון דאיהו מחלק בהדיא בין בור לבאר ואם איתא דמתני' כר' עקיבא ליתני בור דהוה רבותא טפי אבל ת"ק דחנניא איכא למימר דלא מפליג בין בור לבאר וכי הדדי נינהו ומתניתין דנקט באר הוא הדין לבור וחדא מינייהו נקט. ונראה דמעיקרא נמי כי פריך לימא מתניתין דלא כחנניא אין צריך לדחוק ולומר דפריך מדלא פירש במילתיה ופסין לבאר כמ"ש התוספות אלא דקא ס"ד דדוקא רבי עקיבא ורבי יהודה בן בבא מפלגי בין בור לבאר אבל חנניא ות"ק כיון דלא אשכחן דמפלגי בהכי ס"ל דאין לחלק ביניהן:

אחור למעשה בראשית וקדם לפורעניות וא"ת מה ענין מעשה בראשית לפורעניות שסדרן גבי הדדי וי"ל דהא בהא תליא דלפי שכל מעשה בראשית נברא לצורך האדם לכך נברא האדם באחרונה כדי שימצא הכל מוכן פניו כדאיתא בסנהדרין ולכך הוא קדם לפורעניות דכיון שצמח אדם תחילה שוב אין צורך בכל הנבראים לכך צמחו גם

הם אחריו אבל כל זמן שהאדם חי על פני האדמה לא שייך למחות שאר הנבראים שלא חטאו:

אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי דרש וייצר שתי מלות וי יצר וקרינן לה ליו"ד בצירי ובחולם אי נמי ויצר הוא לשון וי כדאמרינן בסנהדרין ט"ו ווי"ן נאמרו ביין ויחל נח ויטע כרם וכו' והכא כיון דכתיבי תרין יודין דרשינן ווי תרי זימני וי מיצרי וי מיוצרי:

בתחילה עלתה במחשבה לבראת שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד שאלו נבראו שנים היו שניהם במדריגה אחת ולא היתה אשה כפופה לאיש והיתה מחלוקת ביניהן לכך לא נברא אלא אחד והאשה נבראת מן הזנב כדי שיהא הוא עיקר והיא טפילה לו וא"ת מאי איצטריך קרא לכתוב מחשבתו ית' כיון דלא אסיק הכי ומאי דהוה הוה וי"ל דמחשבתו ית' ודאי קיימת דמי שלא זכה אשתו מושלח עליו ואיננה כפיפה לו כמחשבתו ית' וכמו שאמרו זכה עזר שהיא טפילה לו לא זכה כנגדו שהן שוין במדריגה אחת ואיננה שומעת לו:

מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר רחבה מלמטה כו' פירש"י ז"ל דהיינו חלל בית הרחם שלה ונראה דהיינו מה שאמרה שרה לאברהם בא אל שפחתי אולי אבנה ממנה לכך אמר אולי אבנה ממנה לשון בנין לפי ששרה עקרה היתה ואפי' בית ולד דהיינו בית הרחם לא הוה לה כדאיתא בפרק הבא על יבמתו ותהי שרה עקרה אין לה ולד אפי' בית ולד אין לה נמצא דשרה לא היתה עשויה כבנין כשאר נשים לכך אמרה אולי אבנה ממנה אולי יעשה לי הקב"ה בית ולד ואהיה כבנין:

ועליו הכתוב אומר יד ליד לא ינקה רע וא"ח מה נפשך אי דריש יד ליד דקרא למרצה מעות מיד ליד א"כ אפי' דומה למשה רבינו ע"ה שקבל תורה מיד ליד מנא ליה ואי דריש יד ליד דאפי' דומה למשה רבינו וכו' א"כ מנא ליה דקרא איירי במרצה מעות מיד ליד וי"ל דכיון דלא פירש הכתוב חטאו מה קעביד ע"כ יד ליד למרצה מעות הוא דאתי שמרצה מעות ליד האשה כדי להסתכל בה וכיון דעיקר החטא לאו משום דמרצה מעות הוא אלא משום דנתכוון ע"י כך להסתכל בה א"כ אמאי אפקיה רחמנא לחטאו בלישנא דיד ליד ולא כתב בהדיא הרואה את האשה לא ינקה רע אלא ודאי לכך נכתב יד ליד למילף מיניה נמי דאפי' דומה למשה רבינו וכו':

אפילו בי רב לא קרא וא"ת ודלמא שאני התם דלאו אשתו הוה ומשום הרהור הוא דאסור ולא משום גנאי אבל מנוח אחרי אשתו הלך דלא שייך הרהור ויש לומר דרבקה ונערותיה כיון דפנויות הוו אין סברא לומר דאתי קרא לאשמעינן דאסור להסתכל בפנויה אע"ג

דראוי להחמיר שלא להסתכל אפי' בפנויה כמ"ש איוב ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה חומרא בעלמא הוא:

והעלה זרזי תאנים על בשרו מאה ושלשים שנה מדקחשיב ליה העלאת זרזי תאנים לתשובה משמע דהעלאת זרזי תאנים על הבשר צער ועינוי הוא ונראה דהיינו הא דאיתא בפ' בן סורר ומורה עץ שאכל אדם הראשון תאנה הוא בדבר שקלקלו בו נתקנו שנא' ויתפרו עלה תאנה לפי פשוטו נראה דלאו בו ניתקנו מחטאם קאמר אלא בו ניתקנו שלא הלכו ערומים בגילוי ערוה אבל מדקא חשיב הכא בתוך התשובה שהעלה זרזי תאנים על בשרו נראה לומר דהא דכתיב ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות לא לכסות בשר ערותם בלבד נתכוונו אלא כוונתם היתה ג"כ לעשות תשובה ולכך העלו על בשרם זרזי תאנה לסבול צער ועינוי על חטאם והיינו דקאמר בדבר שקלקלו בו ניתקנו כי בו בדבר עשו תשובה ותקנה על חטאם:

מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו כו' ועוד נראה משום דנח לאו שפיר עביד מה שלא התפלל על דורו ואותן הקרבנות שהקריב אחר המבול היה לו להקריב קודם לכן אולי היה מגין עליהם כמ"ש הזוהר דלהכי איקרו מי נח ולהכי אמר לו הקב"ה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה דבדור הזה כיון שנמחו ולא הגין עליהם לא היה ראוי לקרותו צדיק תמים כי אם צדיק לחודא אבל לשאר כל הדורות שהיו בימיו היה מטיב עמהם ומגין עליהם לכך כתיב צדיק תמים היה בדורותיו ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע הן:

ואל יהי מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם הכא נקט לשון תלויין ומעיקרא נקט לשון מסורין משום דהוא יתב' מכין מזון לכל בריותיו בלי ספק אבל מזונות של אדם תלויין לפעמים נותן ופעמים שאינו נותן פעמים מקדים ופעמים מאחר וכדאיתא במדרש וישאר אך נח שאיחר מזונותיו לארי והכישו. והיינו מה שאמרו חכמים ז"ל המצפה על שלחן חבירו חייו אינם חיים נקט לשון מצפה ולא קאמר האוכל על שלחן חבירו לפי שכל האוכל על שלחן חבירו צריך לצפות אם יתן לו אם לאו ומתי יתן לו:

מיום שחרב ב"ה דיו לעולם וכו' משום דמיום שחרב בית המקדש אין שמחה לפניו יתברך כדאיתא ברישׁ מסכת עבודת כוכבים ולכך שמו יתברך כביכול אינו שלם כי הוא חסר ו"ה משום דו"ה לשון שמחה הוא כדאיתא במדרש איכה רבה בין וי לוה נמלט רבי יוחנן בן זכאי ולכך דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות:

דף יט

עמק שמעמיקין להם גיהנם משמע שלמעלה אין הגיהנם רותח כל כך כמו שהוא למשה בעומק וכן משמע במדרש רבה ישובו רשעים לשאולה לדיוטא תחתונה שבגיהנם לכך כתיב למ"ד בתחילת התיבה וה"א בסופה. ונראה דהיינו הא דאיתא במדרש רבה פ' פנחס ובני קרח לא מתו מקום גבוה נתבצר להם בגיהנם וישב שם דכיון דלמעלה אין הגיהנם רותח כל כך כל כפה דמידלייא מתקרר והולך וכיון דנתבצר להם מקום גבוה שם לכך היו יכולין לישב שם ולא מתו ויש עוד פירושים אחרים:

שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין פי' רש"י נ"ל נקב שבבנין המזבח שניסוך היין של ספלים יורד לתוכו כל השנה תימה למה זה המשיל הכתוב דמעותיהן למעין של שיתין ולא סתם מעין ונראה דכתוב זה גילה לנו הסוד שכתב בזוהר חדש פ' לך לך דגדולה תשובה שהקב"ה מצפה עליה כל ימי חיי האדם וכמ"ש עד יום מותו תחכה לו לתשובה להנטותו לתחייה ומי שלא שב כל ימיו ומת ברשעו משמע שם דאכתי איתא תקנתא בתשובה אחר מותו כשיורד לגיהנם ונידון שם ועל ידי היסורין חוזר שם בתשובה צועק ובוכה ומתחרט שם על חטאיו ומצדיק עליו את הדין הקב"ה מרחם עליו ומעלהו משם אחר שקבל דינו וענשו וזה לשונו שם אמר רבי שמעון משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש ושם יצפצפו בתשובה ונשמתן של צדיקים פוגעין בהן לפני הקב"ה ומעלין אותו משאול שהוא המדור הששי שנאמר מוריד שאול ויעל ומי שנכנס במדור התחתון שהוא אבדון שוב אינו עולה דתנא א"ר יהודה אע"פ שנכנס בשאול עולה בתשובה שנא' מבטן שאול שועתי שמעת קולי ע"כ וזהו מה שיסד הפייט מסיק מן שאול לחיי עלמא וטעם הענין נראה לפי שדין תורה הוא שכל מי שחטא תיקונו להביא קרבן ויתכפר דהיינו קרבן ממש חטאת ואשם ועולה וזהו עיקר ספר תורת כהנים ובי"ה היה שעיר המשתלח מכפר על כל העונות שנאמר ונשא השעיר עליו את כל עונותם וטעם הקרבן כתב הרמב"ן ז"ל שהוא בא נפש תחת נפשו של חוטא והוא נשרף ונקטר ונזרק תמורת נפשו וחלבו ודמו של אדם ולכך פומך את ידיו עליו שעל ידי כן מתחרט ומתודה כראותו שהוא היה ראוי לכך ולהכי עתה שנחרב המקדש ואין לנו קרבן לכפר צריך האדם להקריב קרבן יותר חמור מקרבן בהמה שצריך להקריב את חלבו ודמו ממש בתשובה שהוא התענית שעל ידי התענית חום הטבעי של אדם מתגבר ושורף את חלבו ודמו ובשרו של אדם וכמ"ש ברכי כשלו מצום ובשרי כחוש משמן ונחשב לו זה כקרבן ולכך יסדו חז"ל לומר בסוף התפלה ביום התענית רבש"ע בזמן שב"ה היה קיים אדם חוטא ומביא קרבן וכו' יהי רצון שיהא חלבי ודמי שנתמעט היום כחלב המונח

על המזבח וקרבן זה חמור מקרבן ממש דהתם ממון והכא גוף ומי שמת ברשעו ולא הביא לא קרבן ממש ולא שב בתשובה ותענית להיות חלבו ודמו נחשב כקרבן הוא צריך להביא קרבן יותר חמור מאלו דהיינו לאחר מותו בגיהנם כשהוא נידון ונשרף שם והוא צועק ובוכה ומוריד דמעו' על חטאיו ונתחרט שם נחשב לו שריפת גופו ונשמתו כאלו הקריב קרבן ומתכפר ועולה וכ"כ הזוהר בהדיא בפרשת ויקהל דדינו של גיהנם כקרבן הוא וז"ל נשמתין כד סלקין אסתחיין בההוא נהר דינור דאיהו גיהנם וסלקין לקורבנא וכו' כמו שיתבאר בסמוך וכיון דתלת מיני קרבנות נינהו כדפירש נראה דהה"ד הלא אם תטיב שאת וגו' לפי שקין הביא קרבן פסול מזרע פשתן שהיה חס על הממון א"ל הב"ה אם חס על הממון אתה מלהביא קרבן מובחר מי בקש זאת מידך להביא קרבן ממש הלא אם תטיב עובדך בתשובה ותענית שאת כי התשובה דומה לקרבן ונבחרה לה' מזבח וכן תרגם אנקלוס דהך קרא בתשובה איירי ואם תתוב ישתבק לך. ואם לא תטיב שלא תקריב לא קרבן ממש ולא קרבן תשובה לפתח חטאת רובץ פי' קרבן חטאת שאתה חייב להביא לפתח הגיהנם הוא שמור שכל מי שאינו מביא קרבן בעה"ז על חטאיו בעל כרחו הוא מביא קרבן בההוא עלמא שמקריב את נפשו שם בגיהנם ולהכי כתיב חטאת ולא חטא ל' זכר כמו רובן רמז הוא לקרבן חטאת כדפירש. אבל רשעים גמורים כגון פושעי ישראל בגופן ופושעי עובדי כוכבים בגופן אפי' בגיהנם אינם חוזרים בתשובה כדאמר ריש לקיש בסמוך רשעים אפי' על פתחו של גיהנם אינן חוזרין בתשובה נקט על פתחו לישנא דקרא דכתיב לפתח חטאת רובץ ולכך אפי' אחר שקבלו דינן בגיהנם י"ב חדש אינן עולין אלא נעשות אפר תחת כפות רגלי הצדיקים כדאיתא בפ"ק דר"ה ונראה דהיינו הא דכתיב תשב אנוש עד דכא לומר שאפילו בגיהנם מועלת התשובה עד שעה שדוכין את הנפש להיות אפר תחת כפות רגלי הצדיקים וזהו מה שאמרו עד דכדוכא של נפש מיהו תשובה ההיא לאו מעליא היא ועוד שהנשמה סובלת שמה בגיהנם צער גדול לכך כתוב בסיפיה דקרא ותאמר שובו בני אדם הוא ית' מתרה לעשות תשובה בעודו בן אדם כשהוא חי עדיין בגוף כי הגוף מתולדות אדם הוא אבל הנשמה נאצלת מכסאו ית' ועושה תשובה בגיהנם. ובפ"ק דר"ה נמי משמע דתשובה מועלת בגיהנם דקתני התם ג' כתות ליום הדין בינונין יורדין לגיהנם ועולין ועליהן אמרה חנה מוריד שאול ויעל. ענין הצפצוף היינו הבכייה והצעקה והוידוי ותשובה של שם ובזוהר שכתבתי לעיל נקט נמי לשון צפצוף ושם יצפצפו בתשובה וכו'. וכיון דעונשו של גיהנם לקרבן יחשב אתי שפיר הא דנקט שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין לפי שאין מביאין קרבן בלא נסכים וכשהן בוכין בגיהנם ומתחרטין ומורידין דמעות נחשב להן דמעותיהן לפניו

יתברך כנסכי יין ולכך המשיל הכתוב דמעותיהן למעין של שיתין לומר שדמעותיהן נחשב כנסכים שיורדין לשיתין וכן כתבו בספרי מוסר שכל המתענה ועושה תשובה יבכה ויתודה בבכיה לפני המקום ונחשב לו הדמעות כנסכי יין. ולפי זה נראה דהיינו הא דקאמר רבי ירמיה בן אליעזר ולא עוד אלא שדומה לו כאלו מקריב קרבן דלא זו שהוא שותק ואינו מטיח דברים כלפי מעלה בשעת מיתה אלא אפי' משבח ומתודה בשעת מיתה על חטאיו ולא עוד אלא אפילו דומה לו מיתתו כאלו מקריב גופו קרבן לפניו ית' ונראה לו מיתתו כשחיטת הקרבן ושריפתו בגיהנם כשריפת הקרבן ואיכא למימר דאהך מלתא נמי מייתי ראיה מדרבי יהושע בן לוי דמדנקט שמורידין דמעות כמעין של שיתין אלמא דעונש גופו כקרבן יחשב כדפי' והיינו כדרבי ירמיה וכיון דשריפת גופו קרבן הוא נראה דהיינו דקאמר גם ברכות יעטה מורה שמצדיקין עליהן את הדין וכו' לפי שהמביא קרבן צריך להתודות בשעת הקרבה כמו שכתוב והתודו אשר חטא עליה וכן העושה תשובה ומתענה צריך להתודות לכך גם המה מתודין ומודים בשעה שנקרבין שם דעיקר הוידוי אבל אנחנו חטאנו ואתה צדיק וכו' לכך גם הם מצדיקין עליהם את הדין. ונקט קרא לשון גם דומיא דרבי ירמיה דאמר ולא עוד כו' הכי נמי קאמר דלא זו שאין בועטין אלא אפילו משבחין ומצדיקין כו' ואומרין לפניו יפה דנת יפה זכית כו' נקט יפה יפה כמה זימנין דרך כלל ופרט יפה דנת כלל הוא שהדין יפה והדר מפרש דהיינו יפה זכית ויפה חייבת וגם יפה תקנת ג"ע לצדיקים וכו' לפי שמלך ב"ו זימנין יוצא משפט מעוקל מלפניו בשני פנים או שמחייב את הזכאי ומזכה את החייב מחמת שוחד או שהמשפט מצד עצמו מעוקל הוא כגון תליית הגנב דממון קא מחייב ולא נפשות נגד מה שאינו מחייב את הזכאי וכו' אמר יפה זכית ויפה חייבת. ונגד המשפט עצמו אמר יפה תקנת ג"ע לצדיקים וכו' ויליף לה להנך תרתי מילי מדנקט קרא ברכות לשון רבים ומיעוט רבים שנים ונקט קרא לשון מורה לפי שהוא ית' מורה חטאים בדרך לשוב וגם אלו שבים שם. ונגד הנך שני דברים דהכי נראה דהיינו הא דכתיב הצור תמים פעלו פי' שאין בהן חלילה אחד מן הדברים הללו ולכך קאמר כי כל דרכיו משפט שהדינין והעונשין הכתובים בתורה ישרים הן שהגנב ראוי ליענש כפלים מדה במדה וכן הרוצח ראוי שיהרג מדה במדה ודין מלקות ארבעים נגד יצירת הולד וכן דין גיהנם וג"ע הכל במשפט ומלת משפט יאמר על דבר אמת וברור כמו חושן המשפט שמברר דבריו וכן יכלכל דבריו במשפט ואמר אל אמונה ואין עול שאינו מחייב את הזכאי וכו' אלא אל אמונה לצדיקים ואין עול לרשעים כדפירש"י ז"ל שם והיינו דסיים הכתוב ואמר צדיק וישר הוא ופירש"י ז"ל שם שהכל מצדיקין עליו את הדין רמז שאפילו הרשעים היורדים

בגיהנם מצדיקין עליהן דינם בגיהנם ואומרים יפה דנת וכו' כדאמרינן הכא ושמא לכך נקט הכתוב הצור לשון יצירה כי משעה שברא העולם תיקן ג"ע לצדיקים וגיהנם לרשעים כדאמרינן שבעה דברים קדמו לעולם וקחשיב ג"ע וגיהנם והכא נמי נקט יפה תקנת ג"ע וכו' רמז לשעת הבריאה ועל פי מאמר זה שהרשעים בגיהנם בוכין ומתודין וכו' נראה שמיוסד מזמור דאהבתי אמר אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני נראה דקולי תחנוני מושך עצמו ואחר עמו כאלו אמר את קולי קול תחנוני. כי הטה אזנו לי. לא כדרך בשר ודם פעמים אדם שומע קול צרת חבירו ואינו משגיח בו נכנס באוזן זה ויוצא באוזן אחר אבל הוא ית' כאלו נוטה אוזן לשמוע וליתן לב על הדבר כל ימי שאני אקרא. אפפוני חבלי מוח מספר הכתוב חסדי ה' ורחמנותו שיש לו על נשמת האדם שבתחילה סבלתי חבלי מיתה ואח"כ ירדתי לגיהנם. וזה שאמר ומצרי שאול מצאוני דהיינו גיהנם כדאיתא בסמוך ולכך נקרא שאול שהוא דמיון לאדם חי המוטל בקבר עמוק וסתום שצר לו המקום כך הוא עונשו של גיהנם אין ביד האדם לפנות שם ימין ושמאל ואין שם אלא צרה ויגון. אמרתי אבדה תקותי אבל בשם ה' אקרא קראתי שם מן המיצר עשה נא למען שמך הגדול גם שאני מלא עון אנא ה' מלטה נפשי מן הגיהנם. חנון ה' וצדיק ואלהינו מרחם שכל כך גדולה תשובה דלא מיבעי במידת הרחמים כי חנון ה' וצדיק אלא אפי' אלהינו מרחם דמדת הדין נהפכה לרחמים וכמ"ש וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. שומר פתאים ה' בא לספר חסדי ה' כי בעודו בתוך הגיהנם וסבל עונשו הוא ית' שומרו שלח תכלה הנשמה ותשרף כי אשו של גיהנם אש אוכלה הוא. ונקט פתאים דהיינו רשעים לפי שאין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח של שטות ולכך הוא ית' שומרו כיון שהוא חטא בלי דעת נידון כשוטה. דלותי פירש הוא ית' דלני מן השאול ומוציאני משם ולפי שיש בנשמה פצעים וחבלות מכח חוזק אש של גיהנם והוא חולה כמו שיתבאר בסמו' לכ"ק ולי יהושיע שהוא ית' מרפא' אח"כ ע"י השמש ומושיע לה כמו שאכתוב לקמן. ונקט יהושע כמו י"ה יושע רמז כי דווקא ע"י שם זה הוא מושיע לה כדאמר בסמוך דאתי אברהם ומסיק להו לבר מן הבא על העובדת כוכבים כו' דשם של י"ה מעיד על מי שלא חטא בזנות כ"ש שבטי י"ה עדות לישראל ולכך הוא נרשם בין איש לאשה שזכו ולא חטאו בזנות וזה טעם החנוכי הפלואי כדפירש"י ז"ל פ' פנחס. שובי נפשי למנוחיכי אח"כ היא שבה אל מקום מחצבה וזהו מקום מנוחתה וכמ"ש יבא שלום ינוחו על משכבותם שכל צדיק יש לו מקום מנוחה לפי מעשיו כי ה' גמל עליכי פי' מאת ה' היתה זאת שלפי המעשים ראוי הוא שלא יועיל התשובה והוידוי בגיהנם. כי חלצת נפשי ממות פי' ממות נצחי דכמה רשעים יורדין לאבדון עולמית. את עיני מן

דמעה כדאמרינן בשמעתין שבוכין ומורידין דמעות כמעין כו'. את רגלי מדחי רגל נאמר על קיומו של דבר כמו שקר אין לו רגלים שאין לו קיום והעמדה כך לפעמים נדחה רשע מקיומו הנצחי דהיינו ממקומו המוכן לו בג"ע והצדיק יורשו כמ"ש בזוהר שעל זה נאמר יכין רשע וצדיק ילבש ולכך קאמר את רגלי חלצת מדחי. ועוד נראה לפי שהגוף נמשל למי שיש לו רגלים ואין לו עינים והנשמה נמשלה למי שיש לו עינים ואין לו רגלים כדמשמע באגדות חלק גבי הא דא"ל רבי לאנטונינוס אמשול לך משל למלך שהושיב שומרים בפרדס אחד חגר ואחד סומא כו' כך הקב"ה מרכיב הנשמה על הגוף ונידונין בגיהנם. והוא ית' מושיע את שניהם מוציא מן הגיהנם הנשמה והגוף לכך קאמר את עיני מן דמעה רמז לנשמה את רגלי מדחי רמז לגוף. אתהלך לפני ה' בארצות החיים שוב אטייל לפניו יתברך בגן עדן בעה"ב שנקרא ארץ החיים וצרור החיים. וכן משמע בפ"ק דר"ה דקתני התם ועליהם אמר דוד אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה וכו':

הא בפושעי עובדי כוכבים תימה דבפ"ק דר"ה קתני דפושעי ישראל בגופן ופושעי עובדי כוכבים בגופן יורדין לגיהנם ונידונין שם י"ב חודש לאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ונעשין אפר כו' וקרא דויצאו וראו בפגרי האנשים מוקי לה בעובדי כוכבים ושכפרו בתורה וכו' שהן נידונין שם לעולם ואינן יוצאין משם. ועוד אמאי לא מוקי הא והא בישראל וכאן בסתם פושעים וכאן בפושעים גמורים שכפרו בתורה וכו' ומאי דייק נמי מהא דלמא התם בסתם פושעים איירי שהן מלאים מצות כרימון והאי קרא דויצאו וראו בעובדי כוכבים וכו' איירי

ההוא דמחייבי חדא שעתא בגיהנם ואתי אברהם אבינו ומסיק להו תימא אכתי תיקשי אמאי בוכין ההוא שעתא כיון דאין האור שולטת בהן ונראה לפרש מדלא קאמר ריש לקיש פושעי ישראל אין יורדין לגיהנם ובחגיגה נמי קאמר ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו וכו' ולא קאמר אין יורדין לגיהנם משמע דודאי יורדין לגיהנם אלא שאין האור שולטת בהן שם לכלותן וטעמא דיורדין שם הוא כדי לטהר אותן ולרחצן מכתמי העונות דאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא וכל חטא עושה רושם וחלודה בנשמה ככתם בבגדי משי ואינה יכולה לשוב אל מקומה אלא א"כ תתלבן תחילה ומטהר דאפילו מלאכי השרת טובלין בכל יום בנהר דינור לומר שירה אלא שאין הטבילה מזקת להן כיון שהן אור צח וטהור משל לכסף שצורפין בכור יש בו סיגין מתחסר והולך עד שנשאר כסף נקי צח ושוב אינו מתחסר אפי' מכניסין אותו בכור כמה פעמים והכי איתא בהדיא בזוהר פרשת ויקהל מההוא זיעה דחיות איתעביד נהר דינור ונשמתין כד סלקין

אסתחיין בההוא נהר דינור וסלקין לקורבנא ולא אתוקדן אלא אסתחיין ת"ח מסלמנדרא דעבדין מיניה לבושא ומגו דאיהו מנורא לא אסתחייא ההוא לבושא אלא בנורא אשא אכיל זוהמא רבה ואסתחייא ההוא לבושא הכי נמי נשמתא דאתנטילת מגו כורסייא קדישא דכתיב ביה כורסייא שביבין דנור בזמנא דבעי לאסתחייא מההוא זוהמא רבה אתעבדת בנורא ואסתחייא ונורא אכלה בההוא זוהמא די בנשמתא ונשמתא אתלבנת ואי תימא אי הכי עונשא לית ליה לנשמתא ת"ח וי לנשמתא דסבלה אשא נוכראה ואע"ג דאיהי אתלבנת אבל כד זוהמא סגי עלה וי לנשמתא דסבלת ההוא עונשא בגין דההוא זוהמא בתרי זימני אתלבנת כו' ולכך לא קאמר שאין יורדין לגיהנם דודאי יורדין שם לטהר ולרחוץ מכתמי העונות אלא שאין האור שולטת בהן לכלות עצמית הנשמה חלילה ויליף ק"ו ממזבח הזהב דמזבח הזהב נמי רותח ומלובן כברזל הוה אלא שלא היה כח באש להתיכו ולכלותו דמצות הקרבה והקטרה היתה מגינה עליו כ"ש פושעי ישראל שמלאים מצות שלא ישלוט בהן האש בשעה שמקריבין נשמותיהן בגיהנם ומכל מקום שמעינן ממדרש הזוהר דאע"ג דאין הנשמה כלה ונשרפת בגיהנם אבל צער גדול וחזק שאין למעלה הימנו יש לה במה שמתלבנת שם. והיינו דקאמר הכא ואלא הכתיב עוברי בעמק הבכא ההוא דמחייבי חדא שעתא בגיהנם וכו' פי' דאע"ג דאין האור שולטת לכלות הנשמה מ"מ ההיא חדא שעתא שמחוייבת לרדת לגיהנם להעביר ממנה כתמי העונות איש איש כפי ריבוי הכתמים שבה על ההיא שעתא הם בוכים כי סובלים אז צער גדול כפי ריבוי החטא ולכך בוכין ומצדיקין עליכן הדין ואתי אברהם אבינו ומסיק להו הך מילתא דאברהם מסיק להו יליף לה במדרש מדכתיב והוא יושב פתח האוהל כחום היום שהוא יושב פתח הגיהנם להציל בניו משם משמע דדריש כחום היום רמז לחום הגיהנם. ועוד נראה לפרש דבזוהר כתב וז"ל ומגו ההוא חבורא דאתלבנותא דגיהנם ההיא נשמתא בעיא לאתסאה בדין קב"ה אפיק שמשא דנהור מאינון ארבע פתחין דנהרין ברקיע דעל גינתא ומטא להההיא נשמתא ואתסיא הה"ד וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה עכ"ל ולכך קאמר והוא יושב פתח האהל דהיינו פתח הגיהנם כחום היום דהיינו כשהחמה מתחלת לזרוח מרקיע דעל גינתא כדי שיתרפאו ממנה הנשמות שמוציא מן הגיהנם ולכך אינו יושב שם קודם הזריחה וטעמא דאברהם מסיק להו ולא יצחק ויעקב לפי שהוא ראש הנימולים והם יוצאים משם בזכות המילה. ועוד לפי שהוא בירר שיעבוד גליות לבניו כדי שינצלו מעונשו של גיהנם כדאיתא במדרש רבה פ' לך והנה תנור עשן ולפיד אש הראה לו שעבוד גליות וגיהנם א"ל במה אתה רוצה שירדו בניך כשיחטאו ובירר לו שעבוד גליות ולכך אחר שהנשמות מתלבנות

בגיהנם יש לו רשות להוציאן משם כיון שהוא ית' הבטיחו וכרת לו ברית על כך שנאמר ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית ולפי מה שכתבו שהנשמות יורדות לגיהנם לרחוץ שם בנהר דינור מכתמי העונות כי אין צדיק אשר לא יחטא אתי שפיר הא דאיתא בפרק הרואה הנכנס לבית המרחץ יאמר יהר"מ ה' אלהי ואלהי אבותי שתצילני מן האור הזה ומכיוצא בו לע"ל לפי שבימיהם היה חלל תחת המרחץ שהיו מסיקין שם ואיכא למיחש שמא תפחת המעזיבה ויש לתמוה דמה ענין אור של בית המרחץ לאור של גיהנם שקבעו חז"ל להתפלל על שניהן בבת אחת. ונראה לפי ששבת בראשית רמז הוא לעולם הבא יום שכולו שבת כידוע ולכך חייב אדם בשבת בראשית לעשות דברים שהן מעין יום שכולו שבת דכשם שתענוג העולם הבא הוא יין המשומר כדאיתא בפרק חלק עין לא ראתה זה יין המשומר בענביו כך חייב אדם לקדש על היין בשבת רמז לאותו יין ולכך יין מגולה אסור לקדש עליו אפי' בזמן הזה דליכא סכנתא משום דאותו יין של עולם הבא מכוסה וטמיר הוא כמ"ש עין לא ראתה. וכשם שבעוה"ב יש תענוג לויתן ושור הבר לכך חייב אדם לאכול דגים ובשר בשבת בעה"ב יש תענוג המן כמו שאמרו חז"ל שחקים שבו שוחקים מן לצדיקים לע"ל לכך נוהגין לאכול פשטי"דא בשבת כמ"ש בש"ע שהוא רמז למן שהיה טל למעלה וטל למטה וי"מ דלכך פורסים מפה בשבת למעלה ולמטה ולחם משנה באמצע זכר למן ולכך אנחנו אומרים בשבת הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת משום דהא בהא תליא. ולהכי כשהאדם מכין עצמו לשבת בראשית חייב להכין עצמו דומיא דהכנת יום שכולו שבת ולכך כשם שבעולם הבא צריך אדם לרחוץ עצמו תחילה בנהר דינור בגיהנם להעביר ממנו כתמי העונות וזוהמתן ואח"כ הוא נכנס לג"ע כך בשבת בראשית שהוא דמיון ליום שכולו שבת אמרו חז"ל שמצוה על כל אדם לרחוץ עצמו קודם שבת כמ"ש בא"ח סי' ר"ס כדי להעביר ממנו זוהמ' ממש ודוקא בחמין כמ"ש האר"י ז"ל בקבלת שבת כיון שהרחיצה היא לעומת רחיצת נהר דינור שהוא חם. וכשם שבעולם הבא אחר הרחיצה הוא פושט ממנו בגדי חול והיינו הגוף שהוא מלבוש לנשמה בעה"ז ולובש בגדי שבת דהיינו מלבוש רוחני העשוי לו מן המצות רמ"ח עשין נגד רמ"ח אברים ושס"ה לאוין נגד שס"ה גידין ועל זה נאמר יכין רשע וצדיק ילבש כמ"ש הזוהר כך בע"הז חייב אדם לפשוט בגדי חול וללבוש בגדי שבת. וכי היכי דברחיצת הע"הב בגיהנם האדם עומד בסכנה גדולה שלא תכלה הנשמה כך בעה"ז הוא בסכנה כפי המרחצאות שעשוין בזמניהם כדפי' וכיון דרחיצת הע"הז זכר היא לרחיצה דגיהנם לכך תיקנו חז"ל שהנכנס למרחץ בע"הז דהיינו בערב שבת שחייב אדם לרחוץ עצמו יבקש רחמים שלא יבא לידי סכנה ויאמר יהי רצון שתצילני מן האור

הזה ויבקש אז נמי על הרחיצה של עולם הבא בגיהנם ויאמר ומכיוצא בו לע"ל מאחר דהנך רחיצות שייכין להדדי והא בהא תליא והיינו דנקט ומכיוצא בו לעתיד לבא ולא קאמר וכן לעתיד לבא וכי היכי שמתפללים ביום השבת ואומרים הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת הכי נמי בתפלה זו תיקנו לומר כה"ג:

אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים לפי שכל העולם כולו שליש מדבר שליש ים ושליש ישוב כמו שכתבו התוספות בפרק מי שהיה סמא וברא הקב"ה פתח בכל שליש שבכל מקים שיחטא שם האדם הפתח פתוח לפניו ליפול בו:

שבעה שמות יש לגיהנם כל שמות הללו על תוקף העונש הן רומזים דשם אבדון מורה על אבדות הנפש ובאר שחת מורה על השחתת הנפש וטיט היון על טביעת הנפש וצלמות על מיתת הנפש וכן שאיל ובור שאון וארץ התחתית מורים שהוא מקום רע עמוק עמוק וחרב בלי הקימה והשתא ניחא כי פריך והא איכא תפתה דמשני ההוא שכל המתפתה כו' כלומר דשם זה אינו מורה על תוקף הדין וכן כי פריך והא איכא גיהנם משני גי שעמוקה כגיהנם שהכל יורדין כו' פירש דשם זה נמי לא בא להורות על תוקף העונש ולכך לא חשיב להו ושמא מהאי טעמא לא חשיב עלוקה דאיהו נמי לא בא להורות על תוקף העונש

באר שחת כתבו התוספות כדכתיב כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת והיינו באר שחת כצ"ל:

דמסקינן פתחא כתב מהרש"ל תימא אמאי יש לו לגיהנם ג' פתחים וגן עדן אין לו אלא פתח אחד והלא מדה טובה מרובה ממדת פורענות כדאיתא ביומא כו' נראה דגיהנם שאני לפי שהוא גדול טפי מג"ע דגן עדן אינו אלא אחד משלשים בגיהנם כדתניא בפרק מי שהיה טמא ולכך בחד פתח' סגי ליה:

מאי לאו דמפיש ועביד פשוטין מדקתני ובלבד שירבה בפסין ולא קתני ובלבד שיאריך בפסין בעי למימר הכי וקצת תימה נהי דמפיש ועביד פשוטין קאמר אכתי איכא למימר שאם האריך בדיומדין שפיר דמי דהא רישא בהדיא קתני פשוטין ואפ"ה קמיבעיא לן מי אמרינן שאם האריך בדיומדין נמי מהניא:

אלא מאי אית לך למימר תרי גווני גדר אשמעי' גדר גמור דנידון משום דיומד אע"ג דהוי מחיצה העשויה מאליה כדאמרי' בפ"ק ואשמעי' נמי הך מלתא בגדר שאינו גמור דהיינו קנה קנה פחות משלשה:

דף כ

יבשו מים בשבת ובאו בשבת מהו פירש"י ז"ל יבשו מים בשבת וחזרו ובאו גשמים בו ביום מהו וקשה כיון דיבשו לחוד לא הוה קמיבעי' ליה א"כ מאי איצטריך ליה לאביי למימר ליה יבשו בשבת לא תיבעי לך דבעי מיניה דמר וכו' והא איהו נמי לא קבעי אלא בחזרו ובאו וליכא למימר דה"ק כיון דיבשו לחוד לא תיבעי לך באו נמי לא תיבעי לך וכו' דמידי הא בהא תליא והא אין ענין זה לזה כלל דכל חד אית ליה טעמא אחרינא לכך נראה דרבין תרתי קא מיבעיא ליה והא דקאמר ובאו בשבת כמו או באו בשבת ובכמה דוכתי אשכחן כי האי גוונא דנקט וי"ו במקום או והכי פי' יבשו מים בשבת מהו מי אמרי' שבת הואיל והותרה הותרה או דלמא כיון דהתיר פסין משום מים והרי יבשו וליכא מחיצות אסור או באו בשבת מהו דכשנכנס השבת לא היו שם מים וביום השבת באו מהו מי אמרינן מחיצה העשוי בשבת הוי מחיצה או לא ופשיט ליה אביי תרוייהו וקא"ל יבשו מים בשבת לא תיבעי לך דבעי מיניה דמר וכו' באו נמי לא תיבעי לך דהוה ליה מחיצה העשויה בשבת ותניא וכו' וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ז מה"ש שכתב יבשו המים בשבת אסור לטלטל בין הפסין שלא נחשבו מחיצה לטלטל בתוכן אלא משום המים באו לו מים בשבת מותר לטלטל ביניהן משמע דבאו לו מים בשבת מלתא אחריתי היא ולא קאי איבשו מים בשבת דרישא מדלא כתב וחזרו ובאו לו מים בשבת וכ"כ שם בהדיא הרב המגיד וז"ל ופירש באו מים אפי' יבשו מערב שבת ופשוט עכ"ל אבל קשה דא"כ ס"ל לאביי דמחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה ומותר לטלטל בתוכה אע"ג דבשעת שנכנס השבת לא היה שם מחיצה והיה אסור לטלטל שם ואמאי נימא הואיל ונאסרה נאסרה דהא אביי ס"ל דאמרינן הואיל והותרה הותרה וכי היכי דאמרינן הואיל והותרה הותרה הכי נמי אמרינן הואיל ונאסרה נאסרה כמ"ש התו' בפ' כל גגות גבי חצר גדולה שנפרצה לקטנה דקאמר רבה אימור מבעוד יום נפרצה וקאמר ליה אביי לא תימא אימור אלא ודאי מבעוד יום נפרצה וכן משמע בירושלמי דפירקין דאיתא התם באו מים בשבת כבר נכנסה שבת באיסור חרבה הבאר כבר נכנסה בהיתר והך ברייתא דכל מחיצה העשויה בשבת כו' הוא סיפא דברייתא דספינות שנתקשרו מערב שבת והותרו וחזרו ונתקשרו כו' דפרק הזורק שהביאו התוספות משמע דאיירי שהיתה שם מחיצה בשעה שנכנס שבת:

חדא מכלל חבירתה איתמר כתב מהרש"ל ז"ל דהך מילתא דר' אליעזר דהכא איתמר מההיא דהתם כו' וכן נראה מדאיצטריך ש"ם לשנויי אי מהתם ה"א כאן ולא ס"ל וכו' ולא משני מעיקרא דחדא מכלל חבירתה איתמר כדמסיק אי אמרת בשלמא דהך מלתא

דהכא מההיא דהתם איתמר ניחא דאיכא למימר דאתי לשנויי דלא תיקשי מאי קמ"ל ש"ם דגמרינן הך מלתא מהתם פשיטא לכך קאמר דאי מהתם הוה אמינא כאן ולא ס"ל כי' אלא אי אמרת דההיא דהתם מהך דהכא איתמר א"כ לא נפקא לן מינה מידי מההיא דהתם ואם כז מאי איצטריך לשנויי דאי מהחם ה"א כאן ולא ס"ל הוה ליה לשנויי מעיקרא דחדא מכלל חבירתה איתמר:

והתניא לא ימלא אדם מים וכי' גבי פסי ביראות במתני' לקמן כתבו התו' ומשמע דקאי אמתני' וכו' כתבו כו דלא תיקשי מאי פריך דלמא מתני' ובריייתא תרוייהו בדנקט מנא ולא נקט לה איירי ומתני' שהכניס ראשה ורובה ובריייתא בלא ראשה ורובה לכר כתבו דבריייתא אמתני' שהכניס קאי ומהר"ר שלמה לוריא ז"ל כתב מה שפירש"י דאיירי בדלא נקט לה אין להקשות דלמא הר בריייתא איירי בלא רחשה, ורובה כו' דמדקתני סתמא דאסור ואמאי יכניס ראשו ורובו אבל אי איירי בדלא נקט לה אין להקשות לינקט לה באפסר דסתם פרה אין לה אפסר כו' והתוס' כתבו דקאי על המבנה אבל קשה דמה אנו צריכין לכל זה הדוחק כי המקשה שבא לדחות מה נפשך שפיר קאמר וכו' ודבריו תמוהים שכתב דמה נפשך שפיר קאמר דמאי אית לך למימר דלמא האי בריייתא איירי בדנקט לה ולא ימלא משום דלא הוי ראשה ורובה בפנים א"כ סוף סוף נמי שמעינן כו' משמע דמצינו לאוקמי בריייתא בלא ראשה ורובה ואי אפשר לומר כן מדקאמר לקמן מתקיף לה רב ענן א"כ מאי הועיל ראשה ורובה של פרה ומאי קושיא דלמא בריייתא בלא ראשה ורובה איירי ולכך קתני דלא ימלא אבל בראשה ורובה שרי אלא ודאי צריך לומר כמ"ש התוס' דמשמע ליה לרב ענן דבריייתא אמתני' קאי ואע"ג דאיכא ראשה ורובה אפ"ה קתני דלא ימלא ועוד דאי מצינו לאוקמי בריייתא בלא ראשה ורובה א"כ מאי פריך וכי נקט מנא ולא נקט לה מי שרי והתניא לא ימלא כו' דלמא מתניתין ובריייתא תרוייהו בדלא נקט לה איירי אלא דמתניתין בראשה ורובה איירי ובריייתא בלא ראשה ורובה כמו שכתוב לעיל אלא על כרחך צריך לומר כמ"ש התוספות דבריייתא אמתניתין קאי ואע"ג דאיכא ראשה ורובה ועוד דלאו סברא נכונה היא לומר לפירש רש"י ז"ל דבריייתא בסתם פרות איירי שאין להם אפסר לכך נראה דרש"י ז"ל נמי ס"ל כמו שכתבו החוספות דמשמע דקאי אמתניתין ואף על גב דאיכא ראשה ורובה:

דף כא

איני והאמר שמואל לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים תימה מאי פריך דלמא הא דבעינן מים חיים משום דמכונסין עבידי דפסקי והתוספות כתבו בריש פירקין דלר"י

בן בבא דאמר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד לית ליה טעמא דפסקי מדלא מתיר בבור של רבים דליכא למיחש דלמא פסקי ועל כרחך טעמיה משום דבעי מידי דחזי לאדם אבל תימא דממה שפירש"י ז"ל לקמן במתניתין דאחד בור הרבים ובאר היריד וכו' משמע דלר"י בן בבא נמי טעמא דבעי מים חיים משום דמכונסין עבידי דפסקי שכתב בור הרבים אי פסקי מיא מדכרי אהדדי באר היחיד נמי שרי דהא לא פסקי מיא ובאר הרבים דאיכא תרתי למעליותא ע"כ ותרתי למעליותא דנקט דהיינו דרבים עבידי מדכרי אהדדי ובאר לא עביד דפסק מיא דאדלעיל קאי אלמא ס"ל דלר"י בן בבא נמי טעמא דבאר משום דעביד דלא פסיק מיא הוא אלא דבעי תרתי למעליותא משום דאיכא למיחש שמא זימנין דבאר נמי פסיק מיא וזימנין דרבים נמי לא מדכרי אהדדי וא"כ לפירש"י ז"ל מאי פריך הכא. ועוד דלמאי שכתבו התוספות דלרבי יהודה בן בבא טעמא משום דבעינן מידי דחזי לאדם קשה דא"כ מאי איריא באר הרבים אפילו באר של יחיד נמי וגם דוחק הוא לומר דר"ע ורבי יהודה בן בבא מחולקין הן דטעמא דבאר דלמר משום דחזי לאדם ולמר משום דלא פסקי מיא:

ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים לפי שהתורה ארכה פי שנים ברחבה כדאמר בסמוך ארבעין בעשרין והארץ נמי פי שנים בים כמ"ש התוספות בפרק מי שהיה כמא דהעולם שליש יישוב שליש מדבר שליש ים לכך נקט ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ומיהו לא הוה ידע שיעור כמה היא ארוכה מארץ ורחבה מן הים:

הללו דברי תורה והללו דברי סופרים ד"ס שנתחדשו בכל דור ודור חדשים הם ונראה דהיינו הא דכתיב יבחר אלהים חדשים שהוא ית' בוחר בד"ס וחביבין לפניו ולכך כתיב ויותר מהמה בני הזהר:

אלא כל ההוגה בהן אדברי סופרים שנזכרו ברישא דקרא קאי שכל ההוגה בד"ס דהיינו הש"ס טועם טעם בשר דבכמה דוכתי אשכחן דטעמי ש"ס נמשלין לטעם בשר כדאיתא בפרק לא יחפור אדגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלי בישרא שמינא בי רבא. ואיתא בב"ק דא"ל לא אכלתי בישרא דתורא ופירש"י ז"ל לא דקדקתי בטעמו של דבר וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות יסודי התורה כתב שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר ולחם ובשר הוא הוויי דאביי ורבא ע"כ דכי היכי דמזון הבשר וטעמו נאות למזג כל אדם קטן וגדול יותר מכל המזונות כך חכמת הש"ס וטעמיה ניאותים ומתקבלים לכל אדם יותר מכל שאר החכמות ולכך קאמר כל ההוגה בהן דהיינו בד"ס דאיירי ביה טועם טעם בשר ורב פפא נמי נקט בהדיא כל המלעיג על דברי חכמים ורש"י ז"ל כתב כך ההוגה בהן כל שעה שאדם מחזיר בדברי תורה מוצא בהן טעם משמע קצת דס"ל דלאו

בד"ס דוקא איירי מדנקט בדברי תורה סתמא ומשמע גמי דס"ל דקרא אתי לאשמעינן שכ"ז שאדם קורא ושונה מוצא בהן טעם דומיא דההיא דאמר בפרק כיצד מעברין למה נמשלו דברי תורה לתאנים מה תאנה זו כ"ז שאדם ממשמש בה מוצא בה תאנים אף דברי תורה כ"ז שאדם הוגה בהן מוצא בה טעם ופשטא דשמעתא לא משמע כן ועוד דא"כ הול"ל אלא כ"ז שהוגה בהן טועם פעם בשר כדאמר התם לכך נראה כדפי' מוטב אמות מיתת עצמי משמע דמותר לו לאדם להחמיר על עצמו למסור נפשו למות כדי שלא יעבור אפילו איסור דרבנן וכן משמע בפרק מרובה בעובדא דחסיד שהיה גונח מלבו ואמרו הרופאים שאין לו תקנה עד שינק חלב רותח לימים נכנסו חבריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה חזרו לאחוריהם וכו' וקשה דבפרק בן סורר ומורה איתא כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ולא תהרוג יעבור ואל יהרג חוץ מע"א וכו' וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות יסודי התורה כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרוג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו אלמא דאסור להחמיר אפילו באיסור דאורייתא מיהו הרא"ש ז"ל והטור סימן קנ"ו כתבו שאם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי וכ"כ בש"ע שם אבל בפרק בן סורר ומורה כתבתי ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל ושמא יש לחלק דכל היכא דברי לו שיהרג אינו רשאי למסור עצמו ושאני הכא דספקא הוה שהרי לסוף הביא לו מים ועובדא דחסיד נמי שמא בלא חלב עז נמי לא היה מת.

דף כב

לשונאיו הוא דלא יאחר משום דלשונאו מיותר הוא כיון דברישא כחיב ומשלם לשונאיו אלא קרא דיוקא אשמעי' ופשטא דקרא דעל פניו אפני רשע קאי שמשלם לו בעודו קיים כמו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני פירש"י ז"ל כ"ז שאני קיים:

בית סאתים מותר יחר מבית סאתים אסור אבור קאי כדמסיק דבור בלא פסין קאמר והא דנקט שיעורא דבור כמה הוי ולא נקט שעורא דפסין לחוד דהא אי לאו משום פסין לא איכפת לן בבור אפילו היא גדולה הרבה נראה משום דרבי יהודה לא התיר לעשות היקף פסין לבור יתר מבית סאתים שתי אמות לכל רוח אלא א"כ הבור הוא בית סאתים דאז הרחקת אותן שתי אמות מן הבור צורך הבור נינהו כדי ראשה ורובה של פרה דלא סגי לן בלאו הכי ולכך שרי דאע"ג דהיקף פסין הוי ביתר מבית מאתים כיון דשייכין לבור בטלי לגבה וכי חדא נינהו ואין אדם נותן עיניו אלא בבורו שהוא עיקר הדבר אבל כשהבור בציר מבית סאתים כגון שהוא ארבע אמות לא התיר רבי יהודה לעשות היקף פסין אלא עד בית סאתים טפי לא דכל הרחקה שאתה מרחיק את הפסין מן הבור שפי

מראשה ורובה של פרה לאו צורך בור הוא וכאלו הוקף בלא בור דמיא הלכך עד בית סאתים שרי דליכא למיחש מידי טפי לא דלמא אתי לאחלופי טפי מבית סאתים בקרפף דהשתא לא שייך למימר אדם נותן עיניו בבורו כיון דאו הרחקת ההיקף לא שייך לבור ה"ל ההיקף כמלתא באפי נפשיה ואיכא למיחש שמא ילמוד ממנו למקום אחר ומהאי טעמא אית ליה לר"י דאע"ג דאדם נותן עיניו בבורו ולא במחיצה א"ש להתיר יותר משתי אמות כמ"ש התוס' ונראה דהא דקאמר ש"ס ולא היא ר"י בור בלא פסין קאמר דייק לה מדקתני ברייתא ר' יהודה אומר בית סאתים מותר יתר מבית סאתים אסור ואי בפסין איירי דומיא דת"ק הוה ליה למיתני ר' יהודה אומר עד בית סאתים ותו לא כדקתני במתניתין לכך משמע ליה דר"י מלתא אחריתי קאמר ובבור איירי דבור בית סאתים מותר והרחקת פסין ממילא שמעינן להו דהוי שתי אמות:

חייבין עליה משום רשות הרבים כתבו התו' וא"ת כיון דמסקינן דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה אמאי חייבין עליה משום ר"ה הא אית ליה שתי מחיצות דאורייתא וי"ל וכו' וטפי נראה דנהי דר' יוחנן כר' יהודה ס"ל בהא דרבים מבטלי מחיצות מ"מ בהא דאית ליה לרבי יהודה דשתי מחיצות דאורייתא לא ס"ל כוותיה דלאו הא בהא תליא ואיכא למימר דאית ליה שלשה מחיצות דאורייתא שוב מצאתי שכן כתב הרמב"ן ז"ל:

דלמא מעלות ומורדות קאמר כתבו התו' טעמא דלרבנן ארץ ישראל אינה נעשית רשות היחיד על ידי סולמ' דצור כו' משום דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיב מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודו דאתי רבים ומבטלי מחיצה וקשה דא"כ מאי קאמר בסמוך תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וכו' אליבא דרבנן לא תיבעי לך השתא ומה התם דניחא תשמישתיה וכו' הכא דלא ניחא תשמישתיה לכ"ש והא תל נמי מחיצה שאינה עשויה בידי אדם הוא בשלמא קמה לחיי אלא תל ונקע מאי איכא למימר דמימות עולם הן וכיון שאינה עשויה בידי אדם אפילו רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה. ונהי דיש לדחוק ולאוקמי בעיא דהכא בתל העשוי בידי אדם מ"מ קשיא משבילי בית גלגל דבסמוך דקאמר נמי אילימא רבנן השתא ומה התם דניחא תשמישתיה וכו' הכא דלא ניחא תשמישתיה לא כ"ש ושבילי בית גלגל מעלה גבוה וזקופה היא ופשיטא דאינה עשויה בידי אדם וא"כ אפי' רבנן מודו דאתי רבים ומבטלי מחיצה ודוחק לחלק ולומר דסולמ' דצור ומחתנא דגדר אינו ראוי להעשות בידי אדם והוי דומיא דבעלי חיים שכתבו התוספות בפ"ק גבי תל ונקע אבל שבילי בית גלגל ראוי להעשות בידי אדם:

איתיביה חצר שהרבים נכנסין לה בזו מתניתין היא בפ"ו דטהרות וכן הא דמבואות המפולשות בבורות ושבילי בית גלגל דבסמוך משניות הן בפ"ו דטהרות ולכך דייק ש"ס

וקאמר אילימא רבנן השתא ומה התם כו' הכא דלא ניחא תשמישתיה לא כל שכן פי' וא"כ משנה יתירה היא ותימה דהא דשבילי בית גלגל קתני התם ברישא ובתר הכי קתני הא דמבואות המפולשות בבורות והא דחצר שהרבים נכנסים לה מיתני התם באחרונה וא"כ אמאי היפך להו המקשה ופריך מנייהו שלא כסדרן ע"כ נראה לפרש דמגופא דמתני' דשבילי בית גלגל לא מצי פריך מידי אי לאו הא דר' ינאי דאיכא למימר הא דהוי רשות היחיד לשבת לאו משום דהיו מתלקטין עשרה מתוך ארבעה וכיון דלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא משום דשבילי בית גלגל לא הוו בקעי בהו רבים ואע"ג דלא היו מתלקטין עשרה מתוך ארבעה והוה ניחא תשמישתיה אפ"ה הוי רשות היחיד לשבת כיון דלא שכיחי בהו רבים וכ"כ שם הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וז"ל שבילי בית גלגל מקומות הן לא ילך בהן המון העם ע"כ דומיא דבקעה דקתני התם דהוה בימות החמה רשות היחיד לשבת והיינו משום דלאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה כדפירש רש"י ז"ל בהדיא בפ"ק דשבת אבל מדרבי ינאי פריך שפיר דמפרש דלא מקרי שבילי בית גלגל למיהוי רשות היחיד לשבת אלא א"כ לא ניחא תשמישתא שאין העבד יכול ליטול סאה של חטין וכו' דהיינו מתלקט עשרה מתוך ארבעה כמ"ש רבינו שמשון ז"ל שם בפי' המשנה אם כן על כרחך כשרבים בוקעין בו איירי דאי לאו הכי אפילו ניחא תשמישתיה נמי הוי רשות היחיד לשבת אלמא מודה רבי יהודה דכל היכא דלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. והשתא אתי שפיר הא דלא פריך מעיקרא מהא דשבילי בית גלגל משום דלא מצי פריך מגופא דמתניתין אלא מדרבי ינאי וניחא ליה טפי לאקשויי מגופא דמתניתין דחצר שהרבים נכנסין לה דאלימא טפי והא דלא פריך מעיקרא ממתניתין דמבואות המפולשות דמיתני ברישא משום דמבואות המפולשות ושבילי בית גלגל גבי הדדי קתני להו התם ולא ניחא ליה להפסיק ביניהן בתיובתא דחצר שהרבים נכנסין לה ולכך פריך מנייהו בזה אחר זה למפרע אבל למה שכתבו התוספות דמייתי הא דרבי ינאי כי היכי דלא תימא דהכא נמי ר"ה לטומאה איצטריכא ליה קשה דאם כן מעיקרא הוה להו לאקשויי מהא דשבילי בית גלגל דמיתני ברישא דהא מתני' דחצר שהרבים נכנסין לה אלימא מהך ואדרבה מהך אלימא טפי לאקשויי דליכא לשנויי עלה דר"ה לטומאה איצטריכא ליה כיון דאמר רבי ינאי כל שאין העבד ולא קאמר אפילו אין העבד וכו' ועוד נראה דמה שהקשו התוספות אמאי לא משני ר"ה לטומאה איצטריכא ליה לאו קושיא היא דעדיפא משני דהשתא מוקי לה למתניתין ככולי עלמא אפילו כרבי יהודה והמקשה נמי היה נראה לו דוחק לאוקמא דוקא כרבנן ולהכי הוה פריך ליה ממתניתין

דמבואות המפולשות אע"ג דהוה ידע דאיכא לשנויי רשות הרבים לטומאה איצטריכא ליה ורבנן היא כדמשני ליה מעיקרא:

יהושע אוהב ישראל היה ובמעלות ומורדות דארץ ישראל מודינא לך דאין חייבין עליהן דכיון דמסרן ליחי' הואיל ולא ניחא תשמישתייהו לא אתו רבים ומבטלי תקנתא דיהושע אבל בשאר ארצות אף על גב דלא ניחא תשמישתייהו והן של יחיד אתו רבים ומבטלי מחיצתא וכתבו התוס' דדוקא שבילי של בית גלגל דלא ניחא תשמישתיה כלל כדמפרש רבי ינאי אבל מבוי מפולש לבורות והחצר שהרבים נכנסין לה הוי ר"ה אע"ג דהוי של יחיד הואיל וניחא תשמישתיה וראוי כו' וזה נראה דוחק דמדרבי ינאי לא שמעינן דבשבילי בית גלגל לא ניחא תשמישתיה כלל אע"ג דאין העבד יכול לרוץ מכל מקום כיון דיכול לילך בנחת לא הוי בהכי לא ניחא תשמישתיה כלל ועוד דשיעורא דרבי ינאי היינו שיעורא דתל המתלקט עשרה מתוך ארבעה כמ"ש רבינו שמשון ז"ל וש"ס נמי סתמא קאמר כל היכא דלא ניחא תשמישתיה כלל מסרה ליחיד ועוד דההיא דמבוי מפולש לבורות וחצר שהרבים נכנסין לה איכא למימר נמי דאיירי דלא ניחא תשמישתיה כלל כגון שהבור סמוך לכותל מאוד והולכין דרך שם בדוחק גדול וההיא דחצר איירי שהגידודים גבוהין הרבה והפתחין קצרים מאוד ונכנסין לה בדוחק גדול דלא ניחא תשמישתא כלל. לכך נראה דלעיל לא מצי לשנויי דהוו של יחיד כדמשני הכא דדוקא שבילי בית גלגל שהוא מעלה זקופה וגבוה בארץ ישראל עומדת מימות יהושע בן נון וכיון דלא ניחא תשמישתא מימות יהושע ודאי הוא שמסר ליחיד ולכך לא אתו רבים ומבטלי תקנתא דיהושע אבל חצר שהרבים נכנסין לה דלא ניחא תשמישתא גידודין וכן מבואות המפולשות לבורות דלא ניחא תשמישתא מחמת הבורות איכא למימר דבימו' יהושע הוה ניחא תשמישתייהו ומסרן לרבים ואפי' מסרן ליחיד כיון דהוו ראויין למסור לרבים אתו רבים ומבטלי מחיצתא אע"ג דהוי של יחיד ומ"ש התוס' נמי דלהכי לא קאמר אלא דמשמע דצריך עדיין לשינויי דלעיל לאו ראיה הוא דכיון דלא נזכר אמורא בשינוייא קמייתא אורחא דש"ס הוא דלא קאמר אלא כמ"ש התוספות בכמה דוכתי:

דף כג

אמרה תורה טול נ' וסבב נ' נראה דלאו אסמכתא היא אלא מייתורא דקרא קדריש כדמשמע בכיצד מעברין דפריך והא מבעי ליה לטול נ' וכו' כמ"ש התו' והשתא מה שכתבו התו' לעיל וא"ת ולילף מהר הבית ועזרת נשים שהיה קל"ה וכו' לאו קושיא היא דבהדיא גלי קרא דילפינן ליה מחצר המשכן מדכתיב ורוחב חמשים בחמשים כדאמר

הכא, ואע"ג דפשטא דקרא אתי לכדאמר אביי העמד משכן על שפת חמשים וכו' מ"מ להך דרשא נמי אתיא דמשמעות הכתוב לאו אהעמדת המשכן קאי אלא אורך ורוחב החצר אתי לאשמעי' כמה הוה לכך דרשינן מיניה טול חמשים וסבב חמשים לאשמעינן דשיעור אורך ורוחב החצר בריבוע חשבינן ליה ונפקא מינה לענין שבת מיהו פשטא דקרא כיון דבמלאכת המשכן איירי לכך מוקי לה להעמיד משכן על שפת חמשים:

ותרוייהו לקולא וא"ת מאי כ ש"ס פשיטא דתרוייהו לקולא קאמר דליכא מימר תרוייהו לחומרא דהלכה כר"ע דמרובע בעינן והלכה כר"י דבעינן שומירה או בית דירה דהא ר"י לא איירי מידי אי בעינן שומירה או בית דירה וליכא למימר נמי דחדא לקולא וחדא לחומרא קאמר דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא וי"ל דלא תימא דרב יוסף ורב ביבי פליגי במימרא דשמואל אי אמר הלכה כר"י אי אמר הלכה כר"ע דרב יוסף סבר דשמואל הלכה כר' יוסי אמר דאריך וקטן שפיר דמי ודלא כר"ע דאמר מרובע בעינן והיינו לקולא ורב ביבי סבר דשמואל כר"ע אמר דמרובע בעינן ודלא כר"י דמתיר באריך וקטן והיינו לחומרא קמ"ל ש"ס דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דתרוייהו לקולא קאמר וצריכא תרוייהו דאי אשמעינן כו':

דף כד

אמר רב נחמן אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו מפירש"י ז"ל והתוס' משמע בכולה שמעתא דקרפף שהוקף לדירה היינו פתח ולבסוף הוקף וקשה דא"כ רב נחמן דאחי לאשמעינן דפתח ולבסוף הוקף מהניא אע"ג דאית ביה בי דרי אמאי קאמר למילתיה ארחבה שאחורי הבתים ולא קאמר לה אקרפף דאיירי ביה כולה שמעתא שאם פתח ולבסוף הוקף מהניא אע"ג דאית ביה בי דרי. ועוד דמאי איצטריך רב נחמן למנקט במילתיה פתח מתירו אטו עד השתא לא ידענא דפתח מתירו והלא כל קרפף שהוקף לדירה טעמא דמותר הוא משום דפתח מתירו ודוחק לחלק ולומר דקרפף שאני דאיירי דמעיקרא בונה בית ופותח בו פתח אדעתא דלהקיפו בקרפף ולעיל נמי דקאמר רב נחמן אמר שמואל קרפף יותר מבי' סאתים שלא הוקף לדירה כיצד הוא עושה צ"ל דאחר כן בנה אצלו דירה כדפירש"י ז"ל וזה נראה קצת דוחק דא"כ עיקר חסר לכך נראה דקרפף שהוקף לדירה דכולא שמעתא היינו שהוא מקיף וגודר אותו אדעתא דהכי שיכנס ויצא וישתמש בו תמיד כגון שגילה דעתו ופירש בהדיא אי נמי שהוא נראה לעינים דלא איצטריך ליה אלא לתשמיש דירה וכיוצא בזה והשתא ניחא דקאמר קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה פי' שלא גדרו מעיקרא אדעתא דתשמיש דירה כיצד הוא

עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו לשם דירה ולא איצטריך להזכיר דחוזר וגודרו לשם דירה דמסתמא לכך נתכוין דלמה לו לפרוץ ולחזור ולתקן חנם אי לאו משום היתר טלטול וכן משמע מדברי רב אלפס ז"ל שכתב קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לשם דירה כיצד הוא עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר אמות וגודרו ומעמידו על עשר לשם דירה ודיו וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה"ש שכתב מקום שהוקף שלא לשם דירה אם פרץ בו כו' וגדר בה לשם דירה עד עשר מותר ואתי שפיר נמי הא דקאמר רב נחמן אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו אע"ג שלא גילה דעתו ולא פירש שהוא מקיף רחבה אדעתא דתשמיש דירה אפ"ה מהניא דפתח מתירו ופריך פשיטא דמסתמא הכי הוא ומשני לא צריכא דאית ביה בי דרי כו':

דף כה

נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות פירש"י ז"ל שהיה העפר רך ותיחוח ונחבט הכותל בבת אחת בשבת משמע מפירושו דלא מהניא אלא א"כ נבלעת כל מחיצה התחתונה ולא נשאר ממנה כלום אבל אם נשאר ממנה בפחות מעשרה ועליונה משלמת לעשרה לא מהניא ואע"ג דמחיצה גבוה עשרה טפחים ונתמעטה בטלה כדאמרינן בפ' חלין מכל מקום קרפף יותר מבית סאתים כיון דבעינן שיהא הוקף לדירה צריך שיהא כל שיעור מחיצה הוקף לדירה דהיינו בגובה י' וכן משמע לישנא דש"ס דכולה מחיצה בעינן מדנקט והעליונו' קיימיתו לא קאמר והעליונוח משלימות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ו מה"ש נבלעה מחיצה התחתונה והרי עליונה קיימת הואיל ונעשית העליונה לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא הרי זה הועיל. ולפי זה הא דאמר שמואל לעיל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה פורץ בו פירצה יותר מעשרה וגודרו כו' צריך אם פרץ בו פירצה יתר על עשר אמות בגובה עשרה טפחים ולגודרה אבל למעלה בכותל יתר על עשר אמות באורך ומיעט הכותל עד שהוא נמוך פחות מעשר טפחים וחזר וגדרה והשלימה לעשרה או יותר לא מהניא דבעינן הוקף לדירה כל שיעור גובה המחיצה וכ"כ הרמב"ם שם בהדיא שצריך לעשות פירצה ביתר על עשר בגובה עשרה טפחים ואע"ג דבפרק כל גגות קאמר והלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין שאני התם דבחצר איירי שיש בו דיורין ולא בעינן שיהא הוקף לדירה ואפי' כולו גידוד נמי שריא אבל קרפף דלית ביה דיורין בעינן שיקיף לדירה וצריך שיקיף כל גובה המחיצה לדירה וטעמא נראה משום דמחיצה פחותה מעשרה נמי מחיצה היא ולאו כפרוץ דמי אלא דלאו מחיצה גמורה היא וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם דכל מחיצה שאין בגובה עשרה

טפחים או יותר אינה מחיצה גמורה וכתב עליו ה' המגיד דמה שכתב אינה מחיצה גמורה לפי שבפחות מכן הוי מחיצה וחולקת רשות כמבואר בדיני הכרמלית ומקום פטור וכיון דשם מחיצה עליה כל שאינו פורץ כולה אלא מקצתה וחוזר וגודר ומשלימה לעשרה אכתי לא הוי מוקף לדירה. ומכאן יש לתמוה על מה שכתב בתרומת הדשן הביאו בהגהת ש"ע סי' שנ"ח דפרדס גדול יותר מבית סאתים מוקף חומת אבנים ולא הוקף לדירה אם החומה אינה גבוה יותר מתשעה עשר טפחים יש לה תקנה שיעשה בית דירה בפרדס ואח"כ ישפוך עפר לצד החומה מבחוץ ומבפנים יותר מעשר אמות לאורך החומה ברוחב ארבע לפחות ובגובה פחות מעשרה טפחים ונמצא החומה של מעלה מן העפר ג"כ פחות מעשרה טפחים ואז החומה נחשב כפירצה כנגד כל אותה העפר לאורך שהרי יש דריסת הרגל מקרקע עולם על עפר הנשפך שהוא פחות מעשרה ומהחומה נמי יש דריסת הרגל שגם הוא פחות מעשרה וכל פחות מעשרה לאו מחיצה איקרי וכפתוח וכפרוץ דמי והכי מוכח בכמה דוכתי ויניח העפר כך שבת אחת ואח"כ יפנה ונמצא המחיצה חזרה למקומה ונעשית לאחר שנעשה בו בית דירה והוי שפיר מוקף לדירה עכ"ל דלפי מה שכתבתי ודאי לא מהני ואפילו את"ל דההחומה שכנגד העפר הוי כמוקף לדירה אחר שנוטל העפר ממנה אכתי הא לא הוי אלא פחות מגובה עשרה ואותה חומה שלמעלה מן העפר אינה משלמת כיון שלא הוקף לדירה ואנן בעינן שיקיף לדירה כל שיעור גובה המחיצה. ומה שפירש"י שנחבט הכותל בבת אחת בשבת דוחק הוא קצת דלא שכיח שתבלע כל הכותל בבת אחת ולא ידענא אמאי לא פירש שנבלעה אחת אחת קודם שבת ולא נשאר ממנה רק מקצתה ואותו מקצת נבלע בשבת דהשתא נמי הוי מחיצה הנעשית בשבת דכל כמה שלא נבלעה כולה לאו מחיצה היא כיון דכולה מחיצה אחריתי בעינן ועליונה אינה משלמת לתחתונה:

אלא משום דאמרינן זה אויר מחיצות מייתרו פירש"י ז"ל והתוספות ולא מצי למינקט איפכא דכי הוי חצר מלואו ובקרפף גיפופי תרוייהו משתרי דלרבי שמעון רשות אחד הן ויתור בקרפף נמי ליכא הואיל ואיכא גיפופי משמע לפירושם דלמסקנא נמי איירי דאית ליה גיפופי לחצר וקשה דא"כ מאי איריא קרפף שנפרץ במלואו לחצר הא אפי' קרפף וחצר שנפרצו שניהם במלואם זה לזה נמי קרפף אסור וחצר מותרת אע"ג דלית ליה גיפופי כיון דכרבי שמעון ס"ל דכולן רשות אחד הן וחצר אין אויר מחיצה מייתרו ועוד קשה דאם כן הא דקאמר וזה אין אויר מחיצות מייתרו צריך לומר דמשום הכי לא מצי למינקט איפכא קאמר ואין הלשון משמע כן דמשמע דטעמא דמלתא קאמר דזה אסור משום דאויר מחיצות מייתרו וזה מותר משום דאין אויר מחיצות מייתרו ואי כדאית

ליה לחצר גיפופי איירי אפי' אויר מחיצו' מייתרו נמי תיפוק לי' דשרי משום גפופי ע"כ נראה דלמסקנ' הא דקאמר קרפף שנפרץ במלואו לחצר גם החצר נפרץ במלואו לקרפף איירי וכן כתב בהדיא הרא"ש ז"ל והטור שהחצר נפרץ במלואו כנגדו וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל והכי פי' חצר מאי טעמא אילימא דאית ליה גיפופי שלא נפרץ במלואו אלא הקרפף אבל חצר אית ליה גיפופי וכרבנן ס"ל והא זימנין דמשכחת לה איפכא דאי נפרץ חצר במלואו לקרפף ואית ליה גיפופי לקרפף הא מותר וחצר אסור לרבנן אלא בדלית ליה גיפופי איירי כגון שנפרצו שניהם במלואם זה לזה וכר"ש ס"ל וטעמא דקרפף אסור משום דאויר מחיצות מייתרו וחצר מותר דאין אויר מחיצות מייתרו וכיון דחצר נמי נפרץ במלואו לא שייך כלל להקשות אמאי לא נקט איפכא דהוא הוא. מיהו מדלא קאמר קרפף וחצר שנפרצו במלואם זה לזה משמע קצת כדפי' רש"י ז"ל והתוספות וצריך לומר דרב חסדא לא אתי לאשמעינן שריותא דחצר דמלתא דפשיטא הוא דלרבי שמעון חצר מותר אע"ג דנפרץ במלואו ולא אתי לאשמעינן אלא איסורא דקרפף דאמרינן אויר מחיצות מייתרו ולכך נקט קרפף שנפרץ במילואו לחצר

דף כו

אלמא כיון דלצניעות עבידא לא הוי מחיצה פירש"י ז"ל כיון דלצניעות' היא ולמחר סתרי ליה לאו כלום היא. ואין הלשון משמע כפירושו מדלא קאמר אלמא כיון דלמיסתר קאי לא הוה מחיצה הכא נמי וכו' ועוד דמחיצת אדרכלין מסתמא עבידא להיות קיימת כך כל ימות החמה ובסמוך דפריך מדרב הונא דאמר מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה פירש"י ז"ל בלשון שני לנחת להשתמר בה טליתותיהן ולבושיהן שפושטין שם קשה דאכסדרה וקובה עיקר עשייתן להתלונן תחתיהן מפני החמה ע"כ נראה דגרסינן והאמר רב הונא מחיצה שאין עשויה לנחת לא שמה מחיצה פירשה שאין המחיצ' עשויה לנוח שם להיות קיימת שם תמיד דומיא דכלי עץ העשוי לנחת דסוף מסכת חגיגה דהיינו שינוח ולא יזוז ממקומו וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ו מה"ש דגרסי' כל מחיצה שאינה עשויה לנחת. והשתא נראה דמעיקרא פריך ממחיצת אדרכלין דלא שמה מחיצה משום דלא עבידא להשתמש שם אלא לאצנועי נפשייהו מפני החמה וה"נ לא עבידא אלא לצניעותא מן החמה ואפי' אי לאו למיסתר קאי לאו מחיצה היא ובתר הכי פריך ממחיצה שאינה עשויה לנחת פי' להיות קיימת דלאו מחיצה היא וה"נ קובה דהיינו אהל שאין מותחין ומעמידין אותו אלא לפי שעה ואחר זמן מה פורקין אותו והוי נמי מחיצה שאינ' עשויה לנחת ובתר הכי נמי גרסי והא פירא דבי תורי כמחיצה שאינה

עשויה לנחת דמי שלא היו מניחין אותה מחיצה זמן רב ולפ"ז צ"ל דאבוורנקא היינו קובה דאלו אכסדרה מחיצות העשויות לנחת נינהו

טעמא דר"א משום דקסבר המבטל רשות חצירו רשות ביתו ביטל ובמבטל רשות חצירו סתמא פליגי דר' אליעזר סבר חצירו לאו דוקא קאמר ורבנן סברי חצירו דוקא קאמר או דלמא אפי' במפרש בהדיא נמי פליגי דטעמא דר"א משום דבית בלא חצר לא דיירי אינשי לכך אפילו מפרש ואמר לא מבטלינא לאו כל כמיניה וטעמא דרבנן משום דלא עביד איניש דמסלק נפשיה לגמרי וכו' ולכך אפי' מפרש ואמר מבטלינא לאו כל כמיניה ומסיק בין לרבנן ובין לר' אליעזר כיון דגלי דעתיה גלי ובמבטל סתמא דוקא פליגי משמע דלר"א דאמר המבטל רשות חצרו סתמא רשות ביתו ביטל ס"ל דדיירי אינשי בבית בלא חצר דאי לא עבידי דדיירי כי אמר נמי בהדיא לא מבטלינא לאו כל כמיניה ועוד דא"כ היכי דייק לעיל דלר' אליעזר אין צריך לבטל לכל א' וא' כיון דס"ל דאין צריך לבטל בהדי' רשות ביתו דלמא שאני הכא דבית בלא חצר לא עבידי אינשי דדיירי ותימה דבפרק הדר פריך ש"ס ביתו הוא דאסור הא חצרו שריא היכי דמי אי דבטל כו' ומשני הכא במאי עסקינן כגון שביטל רשות חצירו ולא ביטל רשות ביתו וקסברי רבנן המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל דדייר איניש בבית בלא חצר משמע דר"א דאמר המבטל רשות חצירו רשות ביתו נמי ביטל ס"ל דלא דיירי אינשי בבית בלא חצר. ולכאורה נראה דגרסי' בפרק הדר וקסברי רבנן המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל ותו לא וכן משמע קצת מדברי רב אלפס והרא"ש ז"ל דלא מייתי הא דקאמר דדייר איניש בבית בלא חצר מיהו קשה על רבינו יהונתן שכתב בפ' הדר לעולם דבטיל וקסברי רבנן וכו' ופליגי אדרבי אליעזר דאמר בעושין פסין שהמבטל רשות בסתמא הכל ביטל דבית בלא חצר לא דיירי ביה אינשי והכא משמע דר"א נמי ס"ל דדיירי אינשי בבית בלא חצר.

דף כז

בכל מערבין פרק שלישי

אמר רבי יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו כו'. עיקר דהך מילתא איתא בפ"ק דקידושין גבי הא דתנן כל מצות עשה שהזמן גרמא כו' דפריך תלמודא וכללא הוא הרי מצה שמחה כו' ומשני התם ר' יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ דתנן בכל מערבין ומשתתפים חוץ מן המים ומלח ותו ליכא וכו' ותימ' דמאי קאמר בסמוך אמר רבינ' אף אנן נמי חנינ' בכל מערבין ומשתתפין וכו' הא ר' יוחנן גופיה דייק

ליה מלתיה דאין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ ממתני' דבכל מערבין ומשתתפין וכו':

כל שנשא על גבי הזב ממא כתבו התו' דאי מיירי בעליונו של זב מספקא ליה לר"י אי שייך בכל דבר או לא אי הוה דומיא דמשכב ומושב שאינו נוהג אלא בדבר הראוי לכך או לא ותימא דאי איירי בעליונו של זב ודאי צ"ל דשייך בכל דבר אפי' אינו ראוי לכך דאי בראוי דוקא קאמר א"כ כל שנישא על גבי הזב וכל שהזב נישא עליו דין אחד להם דבתרווייהו אינו טמא אלא בדבר הראוי לכך וא"כ מאי שנא דגבי כל שנישא ע"ג הזב קתני טמא וגבי כל שהזב נישא עליו קתני טהור הא כל היכא דטמא בנישא ע"ג הזב דהיינו בדבר הראוי טמא נמי בדבר שהזב נישא עליו. ועוד דפשיטא דדברים שאינן ראויין לכך מרובין מדברי' הראוים לכך ואי בראוי דוקא איירי א"כ מאי כל דקאמר דנהי דדייקינן בהך שמעתא דאין למדין מן הכללות דלא דק תנא במלתא היינו דוקא היכא דרובא דמילי בההוא כללא נינהו כההיא דכל מצות עשה שהזמן גרמא ובכל מערבין דהכ' וההיא דכל שהזב נישא עליו דהנך כולהו רובא דמילי איתנהו בההוא כללא ואיכא למימר דרובה ככולה דמי ולכך לא דק ותני כל אבל גבי כל שנישא על גבי הזב טמא אי אמרינן דדוקא בראוי איירי הרי שאינו טמא אלא מיעוטא דראוי מיעוטא הוא ולא שייך למיתני לישנא דכל מיהו הא לא קשיא דאי כל שנישא על גבי הזב טמא בדבר הראוי איירי וכל לאו דוקא הוא א"כ אמאי לא משני דר' יוחנן דאמר אין למדין מן הכללות אהך מתני' דזבין קאי ואי לא היה אמר אלא אין למדין מן הכללות ותו לא הוה אמינא דארישא לחודא קאי לכך קאמר ואפי' במקום שנאמר בו חוץ לאשמעי' דקאי נמי אסיפא דבפ"ק דקידושין איתא בהדיא דר' יוחנן אמר מלתיה אמתני' דכל מצות עשה שהזמן גרמא וכו':

אלא בציר דשומנא דפירא הוא פירש"י ז"ל אפי' בשאין קרבי דגים מעורבין בו יש שם קצח משמנן עם המים ומלח אבל מים ומלח דעלמא דלאו ציר הוא לא אמר ותימה דכיון דיש בו מיהא קצת שומן דגים א"כ אמאי אוסר רבי אליעזר והא שומן דגים פירא הוא ויקנה אותו בזול כפי שיעור מעט שומן שבו ועוד קשה לקמן דקבעי מאן דמרבה עופות מאי טעמיה ומאן דממעט עופות מאי טעמיה אמאי לא קבעי נמי אפלוגתייהו דר"א ור' יהודה בן גדיש מ"ט דמר ממעט ציר ומר ממעט מים ומלח. ועוד תימה דאין הלשון משמע כפירושו דקאמר ואפי' ר' יהודה בן גדיש לא קאמר אלא בציר דשומנא דפירא הוא ולפירושו הוה ליה למימר אלא בציר דאית ביה קצת שומן לכך נראה דציר היינו אותו מוהל היוצא מן הדגים כשכובשין אותן וכן כתב בהדיא בערוך וכיון דמתמצית

הדגים הוא בא לכך קרי ליה שומנא דפירא דעיקר פירא היינו הדגים גופן וציר הנוטף מהן שומנייהו הוא כמו חלב כליות חטה דהיינו נמי תמצית החטה וקרי ליה חלב וכן דם ענבים קרי לתמצית הענבים דם ופליגא ביה רבי יהודה בן גדיש ור"א דר"א סבר שומנא דפירא לאו כפירא דמי ור' יהודה בן גדיש סבר שומנא דפירא כפירא דמי והיינו דקאמר ואפי' רבי יהודה בן גדיש לא קאמר אלא בציר דאע"ג דלאו גוף פירא הוא מ"מ שומנא דפירא הוא ושומנא דפירא כפירא דמי אבל מים ומלח לא:

הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית אבל יין ע"ג קנקנו אימא לא כתב רחמנא ביין דאפי' יין על גב קנקנו וכ"ש דבילה קעילית ואייתר קרא דבשכר לתמד משהחמיץ ותימא דלא לכתוב אלא בי"ת דבשכר ובי"ח דביין לגלויי אבי"ת דבשכר דלאו היינו דבילה קעילית אלא תמד משהחמיץ וכיון דאפי' תמד שרי כ"ש בקר על גב עורו וצאן על גב גיזתה דהכי משמע בסוגיא דלא משכחת לה שום טעמא גבי תמד וכיון דמחד שרי כ"ש הנך כולהו ויש ליישב בדוחק

מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא כלומר אודה לו שהוא גדול ממני בתור' ושאני ראוי לשמש לו ולהוליך כליו אחריו לבית המרחץ ונראה דהיינו נמי הא דאיתא בפרק כיצד הרגל דקאמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא לכי תשמש לי אימא לך פי' לכשתודה לי שאני גדול ממך בתורה ושאתה ראוי לשמש לי כתלמיד המשמש לרבו:

ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל פי' כך הוא המידה בכל מקום דאיכא ריבה ומיעוט וריבה אמרי' דריבה הכל והדר מפרש מאי רבי רבי כל מילי והשתא הוי דומיא דהא דבסמוך דקאמר נמי כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט פי' כך הוא המדה והדר מפרש מה הפרס מפרש כו'

דף כח

אבל לא בחזין בנו"ן גרסינן ליה וכצ"ל בכולה שמעתא שהרי הערוך מייתי לה בערך חזין ודלא כמהרש"ל ז"ל שהגיה איפכא. וכתב רש"י ז"ל דהיינו שחת של תבואה כשהוא ירוק וצ"ל דמעיקרא אדעתא דהכי זורעין אותה וכן משמע ממה שפי' רש"י ז"ל וגוזזין ואוכלין אותו וכן משמע בערך שחת דא לאו הכי אמאי קאמר דמברכין עליו בורא פרי האדמה והא סופו להקשות הוא וכל מידי דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי וסופו להקשות מברכין עליו שהכל כדאמרי' לקמן ונהי דאיירי בדגנוניתא מ"מ לא עדיף מצנון דאי לאו דנטעי ליה אינשי אדעתא דפוגלא מברכין עליו שהכל כיון דסופו להקשות כדאמרי' לקמן ובסמוך נמי מאי איריא דלאו גמר פירא הוא תיפוק ליה משום דסופו להקשות ולא

נטעי ליה אדעתא דהכי אלא ודאי מעיקרא נטעי ליה אדעתיה דחזין דדוקא קור שהוא אותו דבר רך הנוסף בראש הדקל בכל שנה לא נטעי אינשי דיקלא אדעתא דלמיכל ההוא קור שהאוכלו ממעט ענפי האילן כדפי' רש"י ז"ל בפרק כיצד מברכין. אבל כשגוזזין את השחת אין התבואה נפחתת בכך:

והאי לאו גמר פירא כתבו התוספ' והא דאמר רב כשות וחזין מברכין עליהן בפ"ה הא אוקימנא בדגנונייתא וצ"ל דכיון דכולי עלמא אכלי ליה כגמר פירא דמי ופירא קרי ליה. ועוד נראה דהא דינוקא דבי רב פליגא אדרב וכן משמע בטור סי' ר"ד שכתב סתמא חזיז והוא שחת מברכין עליו שהכל ולא חילק בין אותו שגדל בשדה לבין אותו שגדל בגינה. **דקטלינן** לה להיזמתא ומייתא כשותא פי' הכשות מתין ומתייבשין אלמא דמארעא ינקא ורביא וכן הוא בערך כשות וכן פירש"י ז"ל:

הכי גרסי' התם בדניסני פי' באותן דקלים שלוקטין בניסן והם דקלים זכרים שעושין כפניות ואינן נעשין תמרים לעולם וכפניות הוא גמר פריין וזהו שפירש"י ז"ל ולוקטין אותן בניסן וכן מצאתי בערוך ואפי' לספרים שלנו דגרסי בדניסחני י"ל דה"א נתחלף בחי"ת וצריך להיות בדניסהני והיינו כדפי' בדקלים שלוקטין בניסן וכן הוא בפרק מקום שנהגו

איכא בינייהו ברכה וא"ת דמשמע דכפניות לר"י מברכינן עליהן בפ"ה מדקתני וכפניות הרי הן כפרי לכל דבריהן דאיירי נמי לענין ברכה דומיא דקור הרי הוא כעץ לכל דבריו ועוד דלכל דבריהם משמע אפילו לענין ברכה ואמאי מברכין עליהן בפ"ה הא סבירא ליה לר"י דלאו גמר פירי נינהי דמהאי טעמא אית ליה דפטורות מן המעשר וכל דלאו גמר פירי הוא אין מברכין עלו בפ"ה כדאמר לעיל גבי חזין וי"ל דפירות ממש שאני דקי"ל כל האילנות משיוציאו פירי מיד חשובין הן לברך עליהן בורא פרי העץ כמ"ש הטור סי' ר"ב וטעמא נראה דכיון דאין סופן להקשות ויכול למתקן ע"י האור חשיבי פירי מיד

דף כט

ההוא בבשיל ולא בשיל פי' ההיא דקטל גברא בסמוך דקאמר התם בבשיל ולא בשיל אדרב המנונא קאי דבשיל ולא בשיל לא חזי לאכילה גרע טפי מחייא וכן פירש"י ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ק מהלכות עירובין אע"ג דלכאורה איפכא מסתברא א"א לפרש איפכא מדפריך בסמוך והא קחזינן דקא אכלי ולא מייתי ומשני התם בבשיל ולא בשיל ואי בשיל ולא בשיל אהא דקחזינן קאי א"כ תיקשי ודקארי ליה מאי קארי ליה דהא רב

המנונא תרדין חיין קאמר ואנן לא חזינן דלא מייתי אלא בבשיל ולא בשיל אלא ודאי הא דקא חזינן דקא אכלי ולא מייתי בתרדין חיין חזינן ליה ומשני דרב המנונא בבשיל ולא בשיל אירי דגרע טפי מתרדין חיין:

ובמזון ב' סעודות לעירוב טעמא דבעינן שיעור ב' סעודות לעירוב נראה משום דלא סמכי אינשי להיות דעתן ודירתן במקום מזונותיהן אלא א"כ יש במזון ההוא כשיעור אכילת כל היום דהיינו סעודה אחת שחרית ואחת ערבית וכן משמע לקמן דקאמר עבידי אינשי דשתו כסא בצפרא וכסא בפניא וסמכי עלויהו. ונראה דהיינו דנקט בסמוך מערבין בשתי רביעיות של יין ולא קאמר בחצי לוג יין כדקתני מתני' דאתי לאשמעי' טעמא דמלתא משום דעביד אינש דשתי כסא דהיינו רביעית בצפרא וכסא בפניא:

אין פוחתין לעני בגורן וכו' פירש"י ז"ל דכתיב ונתתה ללוי לגר ליתום ובציר מהכי לא הוי נתינה ובפרשת ראה כתיב דילפינן לה מדכתיב ואכלו ושבעו תן להם כדי שביעה מכאן אמרו אין פוחתין לעני כו' וכתב רבינו שמשון דהכי איתא בירושלמי:

אטו הכא מי לא קתני חטין ושעורין כו' וע"כ צ"ל דוכן לעירוב אהנך דראויין לאכילה קאי א"כ התם נמי איכא למימר הכי והא פשיטא דבתבלין וחטין ושעורין אין מערבין כיון דלאו בני אכילה נינהו והא דמערבין בבשר חי ובבצים חיות משום דבשעת הדחק נאכלין כמות שהוא חי:

מפני נחש שבו בבצל שמשיירין בארץ להוציא ממנו זרע איירי שדרך לצאת ממנו קנה ויש לאותו קנה ראש כראשו של נחש וחם הוא מאוד שכל זרע חם הוא לכך לא יאכל אותו וגם הבצל ההוא לא יאכל שכבר יצא מתורת מאכל והוי כמו סם אבל שאר בצלים ליכא סכנתא כן כתוב בערוך:

אמר ליה אביי ופרסאי הוו רובא דעלמא והתנן כו' משמע דלאביי הוי שיעורא דבשר צלי כדי לאכול בו משום דאזלינן בתר רובא דעלמא דבשר ליפתן הוא וא"ת כי פריך מברייתא דקתני מערבין לחולה וכו' תיקשה נמי לדידיה דאמאי קתני מערבין לחולה ולזקן כדי מזונו ניזול בתר רובא דעלמא וליבעי כסעודה בינונית של כל אדם ונראה דאביי סבר דבתלת מילי תליא מלתא דמסתבר ליה למיזל לקולא בכל מקום ובתר רובא דעלמא ובתר דידיה גופיה וכל היכא דאיכא תרתי מהנך מילי אזלינן בתרייהו הלכך גבי בשר צלי ס"ל כדי לאכול בו דהתם איתנהו כולי הנך תלתא מילי ובבגדי עניים כיון דרובא דעלמא עניים נינהו דחשיב להו שלש על שלש ולדידיה גופיה נמי חשיב ליה בהכי לכך אזלינן בתרייהו אע"ג דהוי לחומרא ובחולה וזקן לא אזלינן בתר רובא דעלמא דמסתבר כפי למיזל בתר דידיה גופיה כיון דהוי נמי לקולא וברעבתן מסתבר טפי למיזל בתר

רובא דעלמא כיון דהוי נמי לקולא ולכך פריך ש"ס לאביי דאמאי קאמר עוג מלך הבשן פתחו כמלואו והא מסתבר טפי למיזל בתר רובא דעלמא דסגי להו בפתח ארבעה כיון דהוי נמי לקולא אבל רב יוסף ס"ל דמסתבר טפי למיזל לחומרא בכל מקום ולהכי ס"ל בבשר צלי כדי לאכול הימנו ובגדי עניים לעניים ועוג מלך הבשן פתחו כמלואו דבכלהו הוו לחומרא אלא דברייתא דקתני מערבין לחולה ולזקן כו' קשיא ליה וסליק בקושיא מיהו קשה דקאמר ש"ס ואביי התם היכי ליעביד כו' אמאי נקט אביי והא לרב יוסף נמי קשיא דרבי שמעון בן אליעזר אדרבי שמעון בן אליעזר וי"ל דהיינו דנקט ש"ס קשיא ולא קאמר תיובתא משום דתיובתא אלימתא לא הוי דאמר לך רב יוסף אנא כאידך דר' שמעון בן אליעזר. ס"ל דאמר עוג מלך הבשן פתחו כמלואו דפליגא אהך דרבי שמעון בן אליעזר דאמר מערבין לחולה ולזקן וכו' ותרי תנאי נינהו אליבא דרבי שמעון בן אליעזר ואע"ג דדוחק הוא לאוקמא מילתיה בתרי תנאי מכל מקום תיובתא ליכא ולכך נקט ש"ס ואביי דאיהו על כרחך ס"ל דלא פליגי אהדדי מדקא פריך א מיניה לרב יוסף:

דף ל

ולאו אותיבניה חדא זימנא בפרק כיצד מברכין קא מותיב ש"ס מברייתא אדרב ושמואל דס"ל התם דאין מברכין בורא מיני מזונות מאורז ודוחן וסלקי בתיובתא וכתבו התוספות שם דדוקא באורז אבל אדוחן לא הוי תיובתא דברייתא אורז קתני ולא קתני דוחן ואפשר דהלכתא כוותייהו ואין מברכין עליו בורא מיני מזונות וכ"כ רב אלפס ז"ל וכ"כ בש"ע. וקשה דא"כ מאי פריך ולאו אותיבניה חדא זימנא כיון דלא סלקי התם בתיובתא אלא מאורז לחודא והכא בעי לאותובי עלייהו נמי מדוחן והרא"ש ז"ל בפרק כיצד מברכין כתב דדין אורז ודותן שוה ובריייתא דנקט התם אורז לאפוקי מדר' יוחנן בן נורי כו' וכתב הטור סי' ר"ח שכן כתב גאון דחד דינא אית להו וכן כתב הר"ר יונה ז"ל:

שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה ככר זו עלי אין מערבין לו בה כדפי' רשב"ם ז"ל שאין חילוק בין שלא אוכל לבין שלא אהנה אלא החילוק הוא בין אומר לשון שבועה לבין אומר לשון נדר וקונם דשבועה לא מיחלף בהקדש וקונם מיחלף בהקדש ופריך מדקתני הנודר מן הככר מערבין לו מאי לאו דאומר עלי דהיינו לשון נדר וקונם ומשני דאמר זו פי' לשון שבועה שבועה שלא אוכל ככר זו ואע"ג דנקט לישנא דהנודר יש לומר דשבועה בכלל נודר הוא כדתנן בפרק זה בורר היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך ופירש"י ז"ל דור לי לשון שבועה וקאמר ה"נ מסתברא דאמר לשון שבועה דקתני סיפא אימתי בזמן שאמר שבועה שלא אטעמנה לאו משלא אטעמנה דייק אלא

מדקתני אימתי בזמן שאמר ל' שבועה דייק. מיהו בתוספתא דמכילתין פרק שני גרסי' הנודר מן הפת מערבין לו בה אימתי בזמן שנדר שלא לטעמה ואם הקדישה הרי זה אסור שאין מערבין בהקדש ולפי גירסא זו לא דייק מידי:

דף לב

לעולם דקאי בר"ה ונתכוון לשבות למטה ור' היא תימה כיון דע"כ הא דפריך והא קא משתמש באילן אגופא דמתני' פריך ולא אהא דמוקי' לה דקאי בר"ה כמ"ש רש"י ז"ל והתוס' א"כ מאי איצטריך לשנויי לעולם דקאי בר"ה ונתכוון לשבות מטה הל"ל הא מני רבי היא ותו לא. ועוד דקאמר דנתכוון לשבות היכא כו' אלא נתכוון לשבות למטה מאי קמ"ל ש"ס בהכי כשיטא דהכי הוא כיון דלא מיתוקמא בנתכוון לשבות למעלה ועוד כי פריך והא קא משתמש באילן אמאי לא פריך והא קא מייתי מכרמלית לר"ה כמ"ש רש"י והתו' ונראה דכיון דמשבות קא פריך ודאי הוה מצי למיפרך והא קא מייתי מכרמלית לר"ה דשבות הוא אלא דאגופא דמתני' אלימא טפי לאקשויי. מיהו כיון דקא ס"ד דשבות פירכא היא ממילא שמעינן לה דבעי למימר דהך אוקימתא דקאי בר"ה ליתא כיון דאיכא למיפרך עלה נמי והא קמייתי מר"ה לכרמלית דשבות הוא ואע"ג דלא פריך לה בהדיא היינו משום דעדיפא פריך אבל מ"מ חדא מכלל חברתה שמעי' לה וא"כ כי נמי היה משכח ליה שינויא אשימוש אילן דלאו שבות הוא כגון באילן יבש בימות החמה דאיכא למ"ד דשרי אכתי אידחי ליה אוקימתא דקאי בר"ה משום דקמייתי ליה מכרמלית לר"ה דשבות הוא ולהכי איצטריך למימר לעולם דקאי בר"ה ונתכוון לשבות למטה וכן משמע בסמוך דקאמר רב נחמן אמר שמואל הכא באילן העומד בר"ה כו' ור' היא משמע דהא בהא תליא והיינו משום דכיון דעומד בר"ה צ"ל דר' היא כי היכי דלא תיקשי והא קמייתי מכרמלית לר"ה ולכך מפרש לן ש"ס בהדיא דבנתכוין לשבות למטה איירי לאשמעי' דכי פריך לה משבות דאילן ממילא אי פריך לה אוקימתא דקאי בר"ה דהתם נמי שבות הוא אלא דעדיפא פריך:

דף לג

ומאי למעלה ומאי למטה דבדבר הנוט' שוה לא שייך למיתני מעלה ומטה אלא ל' גבוה ונמוך דהדר זקוף ותימא דמאי דוחקיה דתנא לאשמעינן מילתיה באילן דהדר זקיף ליתני גבוה ונמוך ובאילן שוה ולפי מ"ש התוס' כגון שיש גובה י' באותה זקיפה דחשיב רה"י אע"ג דעדיין בוקעים אתי שפיר דאיצטריך לאשמעינן בכי האי גונא כי היכי דלא

תיקשי והא גדיים בוקעים בו ועוד נראה דלא מצי למיתני גבוה ונמוך ובאילן הנוטה שוה דא"כ תיקשי למעלה אמאי אין עירובו עירוב והא איבעי מייתי לה דרך עליו דליכא לשנויי כשרבים מכתפין עליו דאין דרך לכתף למעלה מי' כיון דגבוה הוא אלא למטה מי' כדמשמע לקמן:

סיפא דלית בה ד' וכלכלה משלימתו לד'. אין להקשות לוקמא רישא נמי בדלית בה ד' ולהכי למעלה מי' אין עירובו עירוב משום דבעי' שיהא עירוב מונח על מקום חשוב דהיינו ד' ולמטה מי' לא בעינן מקום ד' דמסתמא נתנו באילן דברייתא הוי דומיא דנתנו באילן דמתניתין דאירי באילן רחב ד'. ואין להקשות לוקמא מתני' נמי באילן שאין בו ד' ולהכי למעלה מי' אין עירובו עירוב משום דמקום חשוב בעינן דא"כ לא הוי רישא דומיא דסיפא דקתני נתנו בבור אפילו עמוק ק' אמה עירובו עירוב דטעמא משום דמצי למישקליה מהתם ולאתויי למקום שביתתו וכדאיתא לקמן וכן הא דקתני סיפא נתנו בראש הקנה כו' הוי עירוב טעמא נמי משום דמצי למישקליה מהתם כו' א"כ טעמא דרישא נמי הא דלמעלה מעשרה לא הוי עירוב משום דלא מצי למישקליה מהתם ולאתויי למקום שביתתו הוא דומיא דסיפא ועיין בפסקי הרא"ש ז"ל:

הכי גרסינן בכל הספרים הישנים אדרבא כ"ש דהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא לישנא אחרינא אדרבה הוא ופירובו במקום אחד הוא ולשון ראשון לכאורה תמוה דאמאי קאמר הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא כיון דלאו הכי הוא ועוד דקאמר אדרבה הוא ועירובו במקום אחד הוא מאי אדרבה דקאמר הל"ל ואמאי הוא ועירובו במקום אחד הוא ועוד מדנקט לישנא דאלא ה"ק משמע דדייק מילתיה מכח הך קושיא דאדרבה כו' ואמאי איצטריך למידק והא בהדיא קתני לה ברייתא דרחבה ארבעה בעינן אלמא בעינן מקום חשוב להנחת עירוב ועוד אמאי נקט צריך שיהא בראשה ארבע ולא קאמר צריך שיהא בה ארבעה ועוד דמאי משני בסמוך התם הדרן מחיצתה וכו' ופירש"י ז"ל הכא לא הדרן מחיצות דכלכלה אינה מקפת את עוביו של אילן ותימה מידי בהקפה תליא מלתא דכלכלה דהכא כיון דלית בה ארבעה אפי' היתה מקפת את האילן נמי לא הוי עירוב והכי הל"ל התם אית ביה ד' הכא לית ביה ד' וגם עיקר חסר לפירושו מדלא קאמר ש"ס בהדיא ותרתי לא אמרינן ע"כ נראה דהך ברייתא דנעץ קורה בר"ה חוץ לד' אמותיו אירי דומיא דמתניתין כמ"ש התו' ולכך קאמר בלשון ראשון אדרבא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ארישא קאי דקתני גבוה עשרה ורחבה ארבע עירובו עירוב וקאמר אדרבא דכיון דגבוה עשרה ורחבה ארבעה ועומד חוץ ד' אמותיו הוה ליה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ולהכי נקט לישנא דאדרבא משום דסיפא

נמי קא קשיא ליה דאמאי קתני סיפא ואם לאו אין עירובו עירוב כיון דאיהו ועירובו במקום אחד הוא ולכך קאמר אדרבא פי' איפכא איבעי ליה למיתני דבסיפא הוי עירוב וברישא לא הוי עירוב כיון דברישא איהו במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא. לישנא אחרינא אדרבה הוא ועירובו במקום אחד הוא אסיפא קאי ונקט לישנא דאדרבא משום דרישא נמי קא קשיא ליה ואיפכא איבעי ליה למיתני כדפי' וליכא נפקותא בין הלשונות אלא דלשון א' נקט לקושיא דרישא בהדיא ולשון שני נקט קושיא דסיפא בהדיא ודייק ש"ס וקאמר אלא ודאי ה"ק גבוה עשרה צריך שיהא בראשה ד' וכו' פי' אלא ודאי רחבה ארבעה דנקט ברייתא לאו שיהא רחבה ד' מראשה ועד סופה קאמר דא"כ כשהיא גבוה עשרה אמאי הוי עירוב הא לא מצי למישקליה מהתם ולאתויי למקום שביתתו שהוא חוץ לד' אמות אלא ה"ק גבוה עשרה כיון דמדלייא מר"ה צריך שיהא בראשה לחוד ארבעה דליהוי מקום חשוב והשתא ניחא דגבוה עשרה הוי עירוב דכיון דלמטה אינה רחבה ד' לאו רה"י הוא אין גבוה י' כיון דכמאן דמנחה אארעא דמי לכך אין צריך שיהא בראשה ד' והשתא סיפא נמי אתי שפיר דואם לאו דקתני לאו אגובהה קאי אלא ארוחבה וה"ק גבוה י' והניחה בראשה אם יש רוחב ד' בראשה הוי עירוב ואם לאו דגבוה י' ואינה רחבה ד' אין עירובו עירוב ומדיוקא שמעי' הא אינה גבוה י' אפילו אינה רחבה ד' הוי עירוב כדפירש"י ז"ל וקאמר כמאן אזלא ברייתא דנעץ קורה דלא כרבי יוסי בר יהודה דלדידיה כל היכא דאיכא בראשה ד' הוי רה"י אע"ג דאין בתחתיתו ד' כמ"ש התו' ומשני התם גבי טרסקל איתנהו מחיצות ואמרינן גוד אחית גבי קורה ליתנהו מחיצות

דף לד

נתכוון לשבות בראש השובך או בראש המגדל למעלה מעשרה וכו' מדלא קתני הניח עירובו למעלה מי' משמע כל' אחרון שפי' רש"י ז"ל וסיפא אהניח עירובו בכותל דרישא קאי ואשמעי' דבנתכוון לשבות בראש השובך והניח עירובו בכותל הוי איפכא דלמעלה מי' הוי עירוב ולמטה לא הוי עירוב ורישא דקתני למטה מי' הוי עירוב אע"ג דברבים מכתפין עליו אייריי דומיא דסיפא מ"מ הוה ליה איהו ועירובו במקום אחד כיון דתרוייהו בר"ה נינהו אע"ג דלא מצי לאתויי למקום שביתתו למ"ש התוס' דרבי מודה בשבות דפחות מארבע אמות דאסור מיהו לענין דהוי הוא ועירובו במקום א' הוי חד רשותא כדאמרי' לעיל וקשה כיון דסיפא ארישא קאי א"כ כי היכי דברישא ע"כ אייריי שהניח עירובו בכותל חוץ לד' אמותיו סיפא נמי בכה"ג אייריי וא"כ למעלה מי' אמאי עירובו עירוב והא אויר ר"ה מפסיק בינו לבין העירוב. ועוד קשה דמשמע דאם נתכוון לשבות

בראש המגדל יש לו ד' אמות בקרקע מקום שהמגדל עומד שם וא"כ אמאי קתני סיפא למטה מי' אין עירובו עירוב משום דרבים מכתפין עליו והוי ר"ה ולא מצי מייתי ליה מר"ה לרה"י כדפירש"י ז"ל כי לא מצי מייתי ליה מאי הוי לפירוש רש"י ז"ל דהמגדל אצל הכותל הוא עומד וכיון דיש לו ד' אמות למטה בקרקע הוי לה רה"י ורה"י עולה עד לרקיע ונהי דלאו רה"י ממש היא ולא מצי למישקליה מהתם מכל מקום לענין דליהוי הוא ועירובו במקום אחד הוי חד רשותא ודוחק לומר דאיירי שהמגדל רחב ד' אמות. ושמא י"ל דסיפא נמי איירי שהניח עירובו בכותל חוץ לד' אמותיו ולמעלה מי' עירובו עירוב משום דאי בעי זריק ליה עד מקום השביתה דהזורק מרה"י לרה"י דרך אויר ר"ה פטור כמ"ש התוספות לעיל אבל למטה מי' לא מצי זריק ליה דנמצא זורק מר"ה לרה"י ולפי זה לעיל דפריך והא איבעי מייתי לה צריך לפרש כפי' ר"י שכתבו התוספות לעיל **לא** צריכא דקאי בכרמלית ונתכוון לשבות למעלה ורבי היא תימה דא"כ ליפלוג וליתני בדידיה באילן גופיה בד"א העומד בר"ה אבל עומד בכרמלית אפי' למעלה מק' אמה הוי עירוב וי"ל דמדקתני מתני' אבל נתנו בבור נתנו בבור קתני דהיא גופא אתי לאשמעי' דנתנו בבור הוי עירוב ולא אמרי' דבור לאו מקום ראוי וחשוב להנחת עירוב הוא ואנן מקום ראוי וחשוב בעינן כדאמרי' לעיל שיהא רחב ד' והא דקאמר אילימא דקאי ברה"י פשיטא רה"י עולה כו' מהא דקתני אפי' עמוק ק' אמה פריך דה"ל למיתני סתמא נתנו בבור עירובו עירוב וכן פירש"י ז"ל ה"ג פשיטא רה"י עולה וכו' ומאי אפי' משמע דמדקתני אפי' עמוק פריך:

וסיפא גזרה שמא יקטום פי' דדוקא באילן שהוא עב וקשה מאוד ולא מיקטם וליכא למיגזר אלא לשמא יעלה ויתלוש לכך אית ליה לרבי דבין השמשות לא גזרו דחששא רחוקה היא דלמה יעלה ויתלוש כיון דלא איצטריך ליה אלא למישקל עירובו ממנו אבל קנה שהוא דק וקשה קצת ואין יכול לנטותו וליטול העירוב שעל ראשו איכא למיגזר שמא יקטום הקנה לגמרי כדי ליטול עירובו והך חששא קרובה היא דאתי למקטמי' כדי ליטול עירובו לכך מודה רבי דבכי האי גונא גזרו רבנן אפי' בין השמשות

ואם בשדה אין עירובו עירוב פירש"י ז"ל וג' מחלוקות בדבר וכו' לפי מה דס"ד כתב הכי משום דקשיא ליה למאי דבעי למימר דמתניתין דהכא ומתניתין דביצה לענין שבת איירי א"כ מאי אי הכי דקאמר בלאו מילתא דרבי זירא נמי תיקשי דר' אליעזר דברייתא אדר' אליעזר דמתניתין לכך כתב דאיכא למימר דשלש מחלוקות בדבר וכו' אי נמי רבי אליעזר דמתניתין לא איירי רק בשדה כו' אבל למסקנא ודאי ליכא ג' מחלוקות והתוספות כתבו עליו דלא דק ולא ידענא אמאי

דף לה

במה ד"א בי"ט אבל בשבת אין עירובו עירוב נמצא המפתח בין בעיר בין בשדה אין עירובו עירוב כל זה מגיה התרצן אבל גופא דברייתא כך היא שנויה בתוספתא דמכילתין נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ר"א אומר בעיר וכו' ועל כרחך צריך לומר כן דאי הך בבא דנמצא המסתח שנויה בברייתא אם כן תיקשי ליה ברייתא גופא דקתני רישא אבד המפתח הרי זה עירוב וסיפא קתני דאפילו נמצא המפתח אין עירובו עירוב. ותימה דמה איצטריך להגיה הך בבא דנמצא המפתח בין בעיר בין בשדה כו' לא ה"ל להגיה אלא בד"א בי"ט אבל בשבת אין עירובו עירוב ר"א אומר וכו' וטעמא דר"א דאמר בעיר עירובו עירוב משום דאע"ג דלא נמצא המפתח מ"מ כיון דאי משכח לה מצי מייתי לה לכך בעיר עירובו עירוב אבל בשדה דא"נ משכח לה לא מצי לאתויי לכך אין עירובו עירוב דמעיקרא נמי על כרחך צ"ל דטעמא דר"א משום דאי משכח לה הוא כדפירש"י ז"ל לעיל על כן נראה דאין סברא כלל לומר דר"א דמתני' לאו היינו ר"א דברייתא דודאי הוא דר"א דמתני' היינו ר"א דברייתא ולכך לפי המסקנא דמתני' ובריייתא בי"ס איירי צריך להגיה נמי בברייתא נמצא המפתח וכו' פי' דלא קאמר ר"א בעיר עירובו עירוב אא"כ נמצא המפתח דאי בלא נמצא נמי הוי עירוב משום דאי משכח לה מצי מייתי לה א"כ קשיא דר"א אדר"א דאמאי פליג במתני' גבי י"ט וס"ל דאינו עירוב דנהי דלא מצי סתר ליה דלית ליה דר"מ מ"מ תיפוק ליה דבין בעיר בין בשדה הוי עירוב משום דאי משכח לה מצי מייתי לה דאפי' בשדה מצי מייתי לה כיון דבי"ט איירי אלא ודאי ר"א דברייתא לא קאמר דבעיר עירובו עירוב אלא בנמצא המפתח ומתני' איירי דלא נמצא המפתח ולהכי מגי' בברייתא נמצא המפתח וכו' אבל לפי מאי דס"ד דמתני' ובריייתא לענין שבת איירי ניחא דשפיר איכא למימר דר"א דברייתא דאמר בעיר עירובו עירוב אפי' לא נמצא המפתח קאמר וטעמא משום דאי משכח לה כו' ור"א דמתניתין לא איירי אלא בשדה דאי נמי משכח לה לא מצי לאתויי ולכך ס"ל דאינו עירוב

תניא בתוספתא דעירובין ומודים חכמים לרבי אליעזר בבני חצר וכו' וכתבו התו' ומיהו נראה דאנמצא מפתח בשבת קאי ומדקאמר ומודים חכמים לר"א ובי"ט כי לא נמצא מפתח וכו' ותימה לרבה ורב יוסף דמוקי לה במגדל של עץ וכו' ולאביי ורבא דמוקי לה במנעול וקטיר במיתנ' וכו' תיקשי לדידהו מאי מודים חכמים לר"א דקתני איפכא מיבעי ליה למיתני דהא לדידהו ברייתא כדקאי קאי ולא חסורי מיחסרא מידי ואפי' לאוקימתא קמייתא למאי דס"ד דברייתא לאו חסורי מיחסרא תיקשי לי' מאי מודים חכמים לר"א דקתני ונראה לפ' משום דלר"א דמחלק בין עיר לשדה וטעמא דבעיר הוי עירוב משום

דלכי משכח ליה מייתי ליה א"כ לדידיה אפי' נתנוהו לעירוב בבית גמור ונעלו במנעול גמור נמי בעיר הוי עירוב מהאי טעמא דכי משכח ליה כו' אבל לרבנן לא הוי עירוב אלא באויר' דליבני לאוקימתא קמייתא ולרבה ורב יוסף במגדל של עץ דוקא משום דכלי הוא ולאביי ורבא דוקא במנעול וקטיר במיתנא אבל נתנוהו בבית גמור לא הוי עירוב וכן משמע קצת מדנקט נתנו במגדל ולא קתני נתנו בבית משום דאורח' דמגדל דבנין דעבדי ליה באויר' דליבני ולרבה ורב יוסף משום דכלי הוא ואורחי' נמי במנעול וקטיר במיתני ולכך קתני סיפא דמודים חכמים לר' אליעזר בבני חצר ומרפסת שאפי' נתנוהו בבית אע"פ שיודעין שאין המפתח במקומו וכו' וטעמא משום דבעירובי חצירות הקילו כמ"ש התוספות וא"ת מנא ליה לתנא דברייתא דלמא רבנן נמי אית להו דבעיר עירובו עירוב אפי' נתנוהו בבית גמור ומגדל דנקט לאשמעי' דאפי' בשדה עירובו עירוב וי"ל דא"כ ה"ל למיתני נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח בין בעיר בין בשדה עירובו עירוב ר"א אומר וכו' דהוי משמע דלא מיבעי בעיר דעירובו עירוב משום דכי משכח ליה כו' וכרבי שמעון אלא אפי' בשדה הוי עירוב מהנך טעמי דנקט הש"ס מדלא קתני הכי משמע דס"ל דאין לחלק כלל בין עיר לשדה בעירובי תחומין משום דלכי משכח ליה לאו טעמא מעליא הוא ואשמעינן תנא דבעירובי חצירות הקילו מהאי טעמא:

בשדה אין עירובו עירוב כרבנן מהרש"ל ז"ל מחקו ורבינו זרחיה ז"ל כתב כרבנן ודלא כרבי שמעון דאי רבי שמעון הא איתי ליה תקנתא בנותנו לחבירו וחבירו לחבירו אפי' הם מאה כדתנן בר"פ המוצא תפילין:

ורמו דאורייתא אדאורייתא לר"מ אע"ג דבמתניתין איכא חזקה אחרת כנגדה דמוקמינן לגברא בחזקה שלא עירב השתא ס"ל דחזקה שלא עירב לאו חזקה היא כמ"ש התוספות וטעמא דמילתא משום דגבי עירוב לא מספקינן ביה בגופיה דההוא גברא למימר העמידהו על חזקתו אלא בעירובו מספקינן אי מבעוד יום נטמא אם משחשכה לכך איכא למימר העמד עירובו על חזקתו אבל כשנגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת וכו' דמספקינן בגופיה דההוא גברא אם נגע גופו בחי או במת לכך מוקמינן ההוא גברא על חזקתו ראשונה דטהור הוה וכן לעיל גבי טמא שירד לטבול כו' ואינו יודע באיזה מהן טבל דטמא כשנטמא בטומאה דאורייתא משום דהתם נמי מספקינן ביה בגופיה דההוא גברא אם טבל גופו במקוה שיש בה ארבעים סאה אם לאו לכך מוקמינן ליה לגברא על חזקתו הראשונה דטמא הוה לאפוקי גבי עירוב דלא מספקינן ביה אלא בעירובו לכך פריך אמאי לא הוי עירוב לוקמיה לעירוב נמי על חזקתו הראשונה דטהור הוה ונראה דהשתא דסבר דחזקת שלא עירב לאו חזקה היא הוא הדין נמי דחזקת המת

לאו חזקה היא למימר העמד מת על חזקתו הראשונה דחי הוה דלא דיינינן ליה למת אי טהור אי טמא הוא למימר העמידוהו על חזקתו ולעיל נמי לא שייך למימר העמד מקוה על חזקתה כיון דלא דיינינן לה למקוה אי טהורה היא אי לאו ולקמן דפריך אדרבא העמד מקוה על חזקתה לרבא פריך דאמר התם תרי חזקה לקולא ומעמידין מת על חזקתו הראשונה

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לפרושי דברי רבי ירמיה קא אתו דהא דקאמר רבי ירמיה שהיה עליו שרץ כל בין השמשות מתחילתו ועד סופו היינו לפי דברי שתי הכיתות דכת אחת אומרת שהיה עליו מתחילתו ואחת אומרת שלא היה עליו אלא בסופו:

דף לו

עירב בתרומה ספק מבעוד יום נטמאת ספק משחשכה כו' בב' כימי עדים איירי אחת אומרת מבע"י ואחת אומרת משחשכה ולה"ק כיצד א"ר יוסי ספק עירוב כשר דלר' מאיר כיון דאיכא כת דמפקע ליה לא אזלינן בתר חזקה כדאמרי' לעיל אבל היכא דליכא אלא כת אחת לה אי מבע"י נטמאת אי משחשכה לרבי מאיר נמי אזלינן בתר חזקה:

ככר זו היום חול ולמחר קדש מהו תימה מאי קא ס"ד דרבא דקא מיבעיא ליה מאו שנא מתרומה ונטמאת ספק מבע"י ספק משחשכה דקתני מתני' דספק עירוב כשר משום דמוקמינן ליה אחזקה קמייתא ואפי' רבי מאיר לא פליג אלא כשתי כיתי עדים אבל בחדא מודה דכשר דמוקמינן ליה אחזקה א"כ ה"נ כשאמר היום חול ולמחר קדש פשיטא דכשר דאע"ג דספק הוא אי הוה קדש או חול בין השמשות מ"מ מוקמינן ליה לעירוב אחזקה קמייתא ואמרינן דבין השמשות תולה דומיא דספק טומאה וכי אמר היום קדש ולמחר חול פשיטא דלאו עירוב הוא דמוקמינן ליה לעירוב אחזקה קמייתא ואמרינן דבין השמשות נמי קדש הוה:

הא במקרי שמע פי' רש"י ז"ל דה"ק בא מקרי שמע למזרח עירובו אדמותיב פירקי למערב ודוחק לפרש כן דמותיב פירקי מאן דכר שמיה במתני' דר' יצחק ועוד דפשט הסוגיא משמע שהוא בורח ממנו מחמת שהוא מקרי שמע דומיא דפרהגבנא שהוא בורח מחמתו על כן נראה כפי' הערוך דאמותיב פירקי יש לו הנאה שרוצה ללמוד ממנו אבל מקרי שמע אין ממנו הנאה שיש אצלו כמה כמותו שמקרין שמע אלא שהוא מבקש מהן ממון שיתנו לו ורגיל לבא אצלן לתבוע ממון ולכך הוא בורח ממנו וכן משמע קצת בירושלמי ולפי זה צ"ל דמתני' כר' יצחק ס"ל דמערבין לדבר הרשות דלאו מצוה הוא לברוח ממקרי שמע אע"ג דמבקש ממנו ממון דוקא לברוח מן העובדי כוכבים מצוה הוא

כדי להציל ממונו מידם וכ"ש לפייס ולצעוק לפני מרי דמתא דמצוה היא ונ"ל דבמתני' דר' יצחק לא פליג ר"י דבמקרי שמע לא שייך למימר שאם היה אחד מהן רבו הולך אצל רבו ואת"ל דבעם הארץ איירי והיה אחד מהן רבו שהיה מקריא אותו שמע מ"מ לא שייך למיתני ואם היו שניהם רבותיו כו' לאשמעינן אפי' אחד מהן רבו מובהק דמאי רב מובהק שייך במקרי שמע

לא ס"ד דשמעי' ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה כתבו התוספות דרב מחלק בין בתולה בדעת עצמו לבין בתולה בדעה אחרים והא דפריך אההיא דאיו מאי שנא דלכאן וכאן וכו' למי שאינו מחלק פריך ורבי יוחנן דמשני כבר בא חכם נמי אין מחלק ולדידיה ודאי ליתא לדאיו מקמי כל הני ודבריהם תמוהים דמדדייק ש"ס בסוף ביצה דר' יוחנן לית ליה ברירה מדפרש מלתא דאיו אלמא דאית ליה לדאיו ומה שתירצו התו' בזה נראה דוחק ועוד קשה דבסמוך קאמר עולא אמר ליתא לאיו ממתני' ופריך ואלא הא דקתני וכו' ומשני ש"ס דעולא זוזי זוזי קתני אמאי מגיה הברייתא ולא משני דעולא נמי אינו מחלק בין בתולה בדעת עצמו לבין בתולה בדעת אחרים כר' יוחנן ולכך ס"ל דליתא לדאיו ולההיא דהלוקח מקמי כל הני ועוד מדקאמר עולא אמר ליתא לדאיו ממתני' משמע דעד השתא ליכא מאן דפליג אדרב דאמר ליתא למתני' מדתני איו ועוד קשה דקאמר רב ליתא למתני' מדתני איו וכיון דאברייתא דהלוקח נמי סמיך דליתא לחדא מקמי תרתי א"כ הל"ל ליתא למתניתין מדתני איו ומדתניא הלוקח וכו' ועוד דלישנא דלא ס"ד דהא שמעינן ליה לר"י דלית ליה ברירה דתנן וכו' משמע דברייתא דהלוקח עיקר טפי ממתניתין דהכא ע"כ נראה לפרש דלאו ברוב משניות ובריייתות תליא מילתא דאפילו ליכא אלא הך ברייתא דהלוקח לחודא דשמעינן מינה דלית ליה ברירה לא אמרינן דליתא מקמי כל הני דכיון דכל חד מילתא אחריתי היא דהנך דשמעי' מנייהו דאית ליה ברירה איירי לענין גט ולקיחה וההיא דהלוקח דשמעינן מינה דלית ליה ברירה איירי לענין תרומה וכיון דמילתא אחריתי היא אית לן לשנויי אפי' שינויא דחיקא ולחלק איזה חילוק בין תרומה לבין גט ולקיחה דודאי כולהו מתרצתא נינהו דכך היא הסוגיא בכולה ש"ס דרמי משניות ובריייתות אהדדי ומחלק בינייהו והא דקאמר רב ליתא למתניתין מדתני איו היינו משום דקשיין אהדדי בחד מלתא דלא אפשר לחלק בינייהו דבמתניתין קאמר רבי יהודה דאדם מתנה על ב' דברים כאחד ובריייתא דאיו קאמר דאין אדם מתנה על ב' דברים כאחד אם כן על כרחך חדא מנייהו משבשתא היא וליתא מקמי חבירתה או מתניתין ליתא מקמי דאיו או ההיא דאיו ליתא מקמי מתניתין וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ס"ל לרב דמתניתין ליתא מההיא דאיו וטעמא כדמסיק כי היכי דלא

תיקשי ממתני' דהכא אברייתא דהלוקח ולשנויי שנויא דחיקא והיינו דקאמר לא ס"ד דהא שמעינן ליה לרבי יהודה וכו' משום דההיא דהלוקח ודאי מתרצתא היא כדפירשתי ולכך פריך שפיר אדעולא דאמר ליתא לדאיו ממתניתין והא קתני ר"י וכו' דאפילו אינו מחלק בין תולה בדעת עצמו וכו' מ"מ קשיא מההיא דהלוקח דודאי מתרצתא היא והשתא רב דאמר ליתא למתניתין מדתני איו על כרחך צריך לומר כמ"ש התוספות דס"ל דיש לחלק בין בתולה בדעת עצמו לבין בתולה בדעת אחרים דאי לאו הכי תיקשי ההיא דאיו ודהלוקח אההיא דכל הגס דמרובה מיהו ר' יוחנן נמי ס"ל כדרב שיש לחלק בהכי והוה מצי לשנויי דלכאן ולכאן שאני משום דתולה בדעת עצמו וכ"כ הפוספות בסמוך גבי הא דפריך והתניא ר' יוסי אומר וכו' אי נמי קושטא דמלתא קמתרץ דהך שינויא דכבר בא חכם מפורש בהדיא במתני' מדלא קתני אם יבא חכם מן המזרח וקתני אם בא חכם וכן קתני בכולהו משמע דאיירי דכבר בא חכם ונראה דלהכי לא נקם רבי יוחנן הב"ע שכבר בא חכם משום דלאו אוקימתא היא דבהדיא מפורש במתני' ובברייתא שכבר בא חכם:

דף לז

התם כשהתנו כמו שכתבו התוספות שהתנו הנשים בשעת לקיחה זה יהיה שלי וזה יהיה שלך ולא נתערבו הקינין וגרסינן מהו דתימא נגזור התנו אטו לא התנו קמ"ל וכדרב חסדא פי' דתרתי קמ"ל כמ"ש התוספות וא"ת דמאי איצטריך ליה למימר השתא וכדרב חסדא לפרושי עולה וחטאת דנקט ברייתא מדלא נקט יקריב של לאה ללאה ושל רחל לרחל והא למאי דס"ד נמי צריך לומר הכי דלמאי דס"ד דלא איירי כשהתנו ורבי יוסי אתי לאשמעי' דיש ברירה ע"כ צ"ל דעולה וחטאת דנקט משום דאתי לאשמעינן נמי כדרב חסדא וי"ל דלמאי דס"ד דר' יוסי אתי לאשמעינן דיש ברירה איכא למימר דהא דקתני ברייתא איזה שירצה כהן יקריב עולה ולאיזה שירצה יקריב חטאת לאיזה מן הקינין שירצה קאמר כדפי' רש"י ז"ל דהיינו שתי הפרידות יקריב עולה לב' הנשים ואת הקן הב' יקריב שתיהן חטאת לב' הנשים וא"כ אחי שפיר דנקט עולה וחטאת דרבותא אשמעי' דיש ברירה תוך ברירה דאי לא קתני עולה וחטאת ה"א דלא שרי אלא א"כ מקרי' קן א' ללאה פרידה לעולה ופרידה לחטאת א' לרחל פרידה לעולה ופרידה לחטאת דליכא אלא חד ברירה אכל לחלק קן וקן פרידה אחת ללאה ופרידה אחת לרחל ה"א דכולי האי לא אמרי' דיש ברירה קמ"ל אבל השתא דמוקי לה כשהתנו ולית ליה לר"י ברירה ע"כ הא דקתני ברייתא איזה שירצה כהן יקרי' עולה כו' לאו אקינין קאי דכיון דאין ברירה

לא מצי למיעבד הכי אלא אשתי פרידות שבקן קאי דבכל קן לאיזה פרידה פירדה כהן יקרי' עולה ולאיזה שירצה מן הפרידות יקריב חטאת ולכך איצטריך לפ' דמאי קמ"ל פשיטא דמצי למיעבד הכי ולה"ק וכדרב חסדא דהא דרב חסדא אתי לאשמעי' **קח** לי אגודה אחת של ירק או גלוסקא אחת לכך נקט אגודה וגלוסקא משום דמפשר אגודה מדרבנן וגלוסקא מדאורייתא ואשמעי' כחו דרבי יוסי וכהן דרבנן דלמר אפי' בדאורייתא יש ברירה ולמר אפי' בדרבנן אין ברירה כיון דעיקר מעשר מן התורה:

רבא אמר שאני התם תימה אמאי לא משני רבא כי לית ליה לר"ש ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה דהא רבא פ"ל דיש לחלק בין דאורייתא לדרבנן מדקאמר ליה לר"נ מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה ויש ספרים דגרסי רבה אמר שאני התם ונראה דרבה לאו אהך קושיא דר"ש אדר"ש לחודא קאי אלא אכולה סוגיא דלעיל קאי דנראה לו דוחק למימר דמתני' ליתא מדתני אין מכח ההיא דהלוקח יין דטפי מסתבר למימר דמתניתין דהכא עיקר ודאיו ליתא ודוחק להגיה ולומר דזוזי זוזי קתני כדעולא וגם ברייתא דקינין נראה לו דוחק לאוקמי כשהתנו ולהפוך ברייתא דאגודה של ירק לכך קאמר דטעמייהו לאו משום דאין ברירה אלא משום דבעי' ראשית ששיריה ניכרין וממילא דר"ש אדר"ש נמי לא קשיא והשתא ברייתא דמעשר שיש לי בביתי מחולל על הסלע רישא כדקאי קאי דר' יוסי אומר מחולל כיון דאית ליה ברירה וסיפא דקתני ומודה ר' יוסי צריך להפך ולומר דגרסינן ומודים חכמים דברישא פליגי ר' יוסי ורבנן בהדדי ובסיפא מודים חכמים לר' יוסי והא דקאמר לעיל הא ודאי איפכא תניא היינו משום דממ"נ צריך לומר איפוך בהך ברייתא או ברישא או בסיפא וכי אפכת לה לההיא דהלוקח יין אכתי צריך להפך נמי סיפא דברייתא דהאומר מעשר שיש לי וכו'

דף לח

אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כתבו התוספות תימא להנהו דמפרשי טעמייהו משום דאין ברירה וכו' כיון דקתני סיפא אי אתה מודה משל וכו נראה דמלישנא דאי אתה מודה דייקי דאית להו טעמא אחריתי מדלא קאמרי אי אתה חייש שמא יבקע הנוד דלישנא דאי אתה מודה משמע דהכי קאמרי נהי דבדין אתה חולק אטעמא דידן דלית לך ראשית ששיריה ניכרין ויש בריכה אפ"ה אי אתה מודה שמא יבקע הנוד וכי האי גוונא קתני בברייתא לעיל בפרקין אמרו להן ב"ה לבית שמתי אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכיפורים פי' אע"ג שאתם חולקין בישראל בתרומה אי אתם מודים שמערבין לגדול בי"ה כו'

או אינו מערב כל עיקר לאפוקי מדר"א דס"ל דמצי לערב באחד מן הימים ולהיות כאחד כבני עירו קאמרי אינהו שאם אינו רוצה לערב באחד מן הימים אז אינו מערב כל עיקר: **ונמצא** משתכר בהליכתו ומשתכר בעירובו דכיון דנוטלו ובא לו משתכר בתרתי לאפוקי אם היה מניחו שמה איכא למיחש שמא יאבד ויפסיד בהליכתו ובעירובו

אמרו לו לר"א אי אתה מודה שאין מערבין מי"ט לשבת אע"ג דהך שקלא וטריא ליתא במתני' בתו' דעירובין מייתי לה וכן הא דקאמר לעיל אמר להן ר"א אי אתם מודים שאם עירב ברגליו ביום א' מערב ברגליו ביום שני איתא נמי התם בתוספתא. ובהכי ניחא הא דקאמר לעיל דא"ל רבנן אי אתה מודה שאין מערבין ליום א' חציו לצפון וחציו לדרום וכו' לכך נקט צפון ודרום ולא נקט מזרח ומערב דאיירי בהו מתני' משום דנקט לישנא דתוספתא דקתני ר"א אומר י"ט הסמוך לשבת וכו' מערב יום אחד צפון ויום אחד לדרום כו' מודה רבי אליעזר שאין מערבין חצי היום לצפון וחצי היום לדרום וחכ"א כשם שאין חולקין יום אחד וכו':

אלא הא דתנן כיצד הוא עושה מוליכו וכו' והא דלא סריך מרישא דמתניתין דקתני ר"א אומר י"ט הסמוך לשבת כו' ואומר עירובי הראשון למזרח והשני למערב דקני ליה עירובו של מערב בבין השמשות דלמחר והא קא מכין מי"ט לשבת משום דאיכא למימר דוהשני למערב דקאמר היינו נמי שיקנה לי היום בין השמשות לצורך יום שני לכך פריך מסיפא דקתני בהדיא בשני מחשיך עליו ומדרבנן נשמע לר"א דוהשני למערב דקאמר היינו בבין השמשות דלמחר יקנה לי לצורך יום שני דודאי לא פליגי בהכי:

דף לט

ורבנן דלמא התם עצה טובה קמ"ל בפרק שני דביצה כתבו התוס' דאיסור מיקני שביתה בשבת ואיסור הכנה חד מילתא נינהו דטעמא דאסור למיקני שביתה בשבתא משום דהיינו הכנה וקשה דא"כ לאביי דבעי למימר דהכנה שריא תיקשי ליה מברייתא דלעיל דאמרו לו לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחילה מי"ט לשבת אמר להן אבל ועל כרחך טעמא דאסור משום הכנה הוא ואפילו את"ל דלא ידע אביי הך ברייתא מ"מ תיקשי ליה ממתניתין דקתני ר"א אומר י"ט הסמוך לשבת מערב אדם שני עירובין ואומר כו' משמע דצריך לערב שניהם בערב י"ט ואמאי ליערב בתחילה מי"ס לשבת כשחל י"ס לפני שבת אלמא דהכנה אסורה אבל אי פרי מולי נינהו אתי שפיר דאביי הוה סבר דטעמא דר"א דאין מערבין בתחילה מי"ט לשבת לאו משום הכנה הוא אלא משום דאסור למיקני שביתה בשבתא

מודים חכמים לר"א כתבו התוספות תימה דסברת חכמים הפוכה ממה דקיימא לן וכו' ונראה דלאו סברות הפוכות נינהו דהא דקיימא לן כרב דשבת וי"ט שתי קדושות הן היינו משום דקדושות חלוקות נינהו דקדושת שבת חמירא טפי מקדושת י"ט אבל שני ימים טובים של ראם השנה דשוין הן לכך סבירה לן דקדושה אחת הן וטעמא דרבנן משום דשבת וי"ט כיון דתרווייהו קדשי ודאי מדאורייתא לכך סבירא להו דקדושה אחת הן אבל שני ימים טובים של ר"ה דחד מינייהו חול הוא לכך ס"ל דשתי קדושות הן וכי האי גונא איתא בירושלמי דפירקין דפריך התם מחלפה שיטתיה דרב תמן איעבד לה קדושה אחת וכאן שתי קדושות תמן קדושה אחת אריכא היא ברם הכא אחת קודש ואחת חול מחלפה שיטתא דרבנן תמן עבדין לה שתי קדושות וכאן קדושה אחת תמן י"ט אצל שבת כחול אצל שבת ברם הכא שניהן שוין

דף מ

והא אשכחיה רב ששת לרבא בר שמואל ואמר ליה אבל מהא דא"ל רב ששת והיכי איכול דתני איסי וכו' וכן מהא דאמר רבא ומאי קשיא כו' לא מצי פריך דאיכא למימר דרב ששת לא השיב לו לרב נחמן אלא והיכי איכול ותו לא אלא שהרואים לא הוי ידעי גופא דעובדא היכי הוה אי איתצודי איתצוד אי מחוץ לתחום אתא וכיון דשמעי ליה לרב ששת דאמר והיכי איכול היו סבורין דאיתצודי איתצוד ולא רצה למיכל משום דתנא איסי וכו' ומאן דאמר דתני איסי בניחותא אית ליה דוהיכי איכול בניחותא הוה א"ל ומאן דאמר איסי תני אית ליה דוהיכי איכול בתמיה הוה א"ל ולפי סברתן קאמר רבא מאי קושיא וכו' אבל מהא דאשכחיה רב ששת פריך שפיר דאי בו ביום אתא אמאי הוי משייל ליה אי קדושה אחת אי שתי קדושות

הנהו בני גננא דגזא להו אסא בי"ט שני קצת תימה דמה ענין הך עובדא בהך שמעתא והא כולה שמעתא בקדושה איירי ולא איירי מידי בהא דצריך להמתין בכדי שיעשו לכך נראה כגירסת רב אלפס ז"ל דלא גריס בי"ט שני אלא דגזו להו אסא ביומא טבא ובי"ס ראשון איירי ולאורתא דשרי להו היינו במוצאי י"ט ראשון משום דס"ל דב' קדושות הן כיון דחד מינייהו חול הוא אבל קשה דפריך בסמוך והא בעינן בכדי שיעשו מדפריך הכא בפשיטות משמע דהכי קיימא לן וליכא מאן דפליג בהכי וא"כ מאי ס"ד דרבינא ודרבא בר תחליפא אבל אי גרסי' בי"ט שני א"ש דאינהו סברי דהא דקיימא ע דצריך להמתין בכדי שיעשו היינו דוקא בי"ט א' אבל בי"ס שני דקיימא לן דלא בעינן בכדי שיעשו כדפירש רש"י ז"ל ונראה לפרש דלכך נקט ש"ס שרא להו רבינא לאורוחי בהו דדוקא

להריח בהן הוי שרי לאלתר משום דס"ל דריחא לאו מילתא הוא דלאו הנאה ממש הוא ולכך לא בעינן בכדי שיעשו והא דקיי"ל דבעינן בכדי שיפשו ס"ל דהיינו דוקא כשרוצה לאכול אותו דבר דנהנה ממש הוא ורבא ורב שמעיה ס"ל דאפי' בריחא בעינן בכדי שיעשו והשתא ניחא לגירסת הרי"ף דבי"ט ראשון איירי הא דקאמר לישרא להו מר מפני שאינן בני תורה אע"ג דבי"ט ראשון כיון דמדאוריי' הוא לא שייך למימר דאתי לזלזולי ביה מ"מ קא"ל אי שרית להו מידי דריח' לאלתר אתו למישרי נמי מידי דאכילה לאלתר דכיון דלאו בני תורה נינהו לא ידעי לחלק בהכי וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות י"ט שכתב עובד כוכבים שהביא תשורה לישראל בי"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא חיה או עופות ודגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו ואפי' הדס וכיוצא בו אינו מריח בו לערב עד שימתין בכדי שיעשו מדכתב ואפי' הדס אינו מריח בו כו' משמע כדפי' דטעמא דרבינא הוה משום דס"ל דריחא לאו מילתא הוא:

אמר לן תניתוה כו' מאי לאו להזכיר קשה חדא מאי תניתוה דקאמר דכיון דאיכא למימר דבלהתנות פליגי מאי אולמא דהאי מהאי ועוד קשה דקאמר בסמוך ואלא מאי להתנות למה ליה לאיפלוגי בתרתי מדנקט לישנא דואלא מאי משמע דאי להזכיר אייריי ניחא והא לא מיתוקמא בהכי כלל דא"כ אמאי לא הודו לו ותו דאי להזכיר אייריי תיקשי ליה נמי למה ליה לאיפלוגי בתרתי ועוד בסמוך דדחי שינויא דרבי זירא מדתניא ר"ח שחל להיות בשבת וכו' קאמר תלמודא קשיא אמאי לא נקט לישנא דתיובתא דהא תיובתא מעלייתא היא ועוד דבתר הכי קאמר מאי הוה עלה ולכאורה תימה דמאי קמיבעי ליה הא כיון דשינויא דרבי זירא ליתא על כרחך צריך לומר דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן דאי לאו הכי תיקשי להו לבית שמאי מ"ש דבשאר שבתות קא בעי ברכה לראש חודש ובר"ה לא קא בעי אי לאו משום דזכרון דר"ה עולה לו כדפירש רש"י ז"ל ונראה לפרש דרב הונא דאמר להו תניתוה אברייתא הוה סמיך מדקתני וכן היה רבי דוסא עושה בראשי חדשים של כל השנה כולה ולא הודו לו דברייתא להתנות אייריי דאי להזכיר אמאי לא הודו לו ואם כן מתניתין על כרחך להזכיר אייריי והוה סבר דבתרי מילי פליגי במתניתין פליגי בר"ה להזכיר ובברייתא פליגי בשאר ראשי חדשים להתנות דאי מתניתין נמי בלהתנות פליגי אם כן תיקשי למה להו לאיפלוגי בחרתי ואע"ג דלפי זה דוחק הוא למימר דמתניתין לא הוי דומיא דברייתא מ"מ סבירא ליה לרב הונא דהא כדאיתא והא כדאיתא ולכך נקט מאי לאו להזכיר ודחי לא להתנות וקאמר הכי נמי מסתברא מדקתני בברייתא וכו' דהא פשיטא דברייתא הוי דומיא דמתניתין וכי היכי דבברייתא פליגי בלהתנות

במתניתין נמי בהכי פליגי והשתא ניחא דקאמר ואלא מאי מתני' להתנות איירי למה לי לאפלוגי בתרתי אבל למאי דס"ד ניחא דמתניתין להזכיר איירי ובריייתא להתנות וקאמר מיתיבי ר"ה וכו' הא דלא קאמר ח"ש כו' משום דלא אתי למיפשט אלא לאותיב תיובתא להא דקאמר הכי נמי מסתברא דדייק מברייתא דלא אמרינן זכרון אחד עולה כו' והשתא אתי שפיר הא דנקט ש"ס קשיא ולא קאמר תיובתא משום דאף על גב דממתני' ובריייתא דהכא משמע דלא אמרינן זכרון אחד עולה כדקאמר הכי נמי מסחברא כו' וממלתא דבית שמאי משמע דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן מ"מ תיובתא מעלייתא לא הוי כיון דאיכא למידחק ולמימר דמתני' ובריייתא דה"נ אית להו זכרון אחד עולה והא כדאיתא והא כדאיתא מתני' איירי להזכיר ובריייתא להתנות כדאמר רב הונא ולהכי קא בעי מאי הוה עלה כיון דאיכא למימר זכרון אחד עולה כדמשמע ממילתא דב"ש ואיכא למימר דאינו עולה כדמשמע ממתניתין ובריייתא דהכא כדפירשתי:

מהו לומר זמן בר"ה ובי"ה לפי שאין אומרים זמן אלא על דבר שיש בו שמחה לכך קמיבעי ליה מי אמרינן דווקא ברגלים דאית בהו שמחה דכתיב ושמחת בחגך אומרים זמן אבל בר"ה וי"ה דיומי דדינא נינהו לא או דלמא כיון דמזמן לזמן קאתו אמרינן וקאמר לי אנא אפילו אקרא חדתא דפירא גרוע הוא כדאמרינן למה נקרא שמן קשואין שקשין לגוף אפילו הכי אמינא זמן כיון דמזמן לזמן קאתי:

מאי הוה עלה שדרוה רבנן לר' ייבא סבא וא"ת כיון דרשות לא קמיבעיא ליה אם כן מאי פשיט מעובדא דרב חסדא דלמא הא דאמר זמן משום דס"ל רשות הוא ויש לומר דכיון דאמר דליוה לרטיבא וכו' משמע דרב חסדא הוה ידע דרב ייבא למיחזי עובדא קאתי ונתכוין להראותו הלכה למעשה אלמא ס"ל דחובה הוא ולכך אמר זמן להראותו שהוא חובה דאי רשות הוא אדרבא לא הל"ל דאז הוי ידע שפי' דרשות הוא דהשתא דאמר זמן איבא למימר דחובה הוא אלא ודאי ס"ל דחובה הוא:

איבעי לן בר ני רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא אורחא דמלתא נקט דדרך ח"ח ואנשי מעשה להתענות בכל ע"ש כדי שיאכלו בשבת לתיאבון כמ"ש בטור סי' רמ"ט ולהכי כתבו התוס' בסמוך דמשמע דאיירי בתענית הרשות:

מהו לאשלומי מדלא קאמר צריך אשלומי או לא משמע דקמיבעיא להו אי שרי להשלים אי לא כמ"ש התוספות לקמן והשתא דייק שפיר בסמוך טעמא די"ט הא עי"ש משלימין ואי כרבן גמליאל הא ס"ל דאסור להשלים אבל אם נפרש דלכ"ע שרי להשלים ולא קמיבעיא להו אלא אי צריך להשלים אי לא לא הוה פריך מידי דודאי טעמא די"ט דכיון

די"ט שלהן היה היו אסורין להשלים ולהתענות כל היום הא עי"ט היו משלימין דהא שרי להשלים:

דף מא

אמר ר"א בן צדוק אני מבני סנאב כצ"ל וכן הוא במס' ולא גרסי' הייתי ולמאי שכתבו התוספות שהיה חתנם יש ליישב הגירסא:

מי שהוציאוהו פרק רבעי

מ"ד לצדדין קתני מי שהוציאוהו עובדי כוכבים וחזר לדעת כו' נראה דאיצטריך למימר דרישא בחזר לדעת נמי איירי דכיון דסיפא מילתא באפיה נפשיה היא על כרחך רישא בחזרה נמי איירי דאל"כ תיקשי ליה אמאי השמיט תנא דינא דחזרה במלתא דאיירי ביה דהיינו במי שהוציאוהו עובדי כוכבים ותנא ליה במלתא אחריתי דהיינו ביצא לדעת ונראה דלהכי לא מצי לשנויי לצדדין קתני אחזר לדעת דא"כ היה צ"ל דרישא לא איירי בחזרה אלא בעומד בחוץ דאי בחזר לדעת נמי איירי אכתי תיקשי מאי קמ"ל שמואל דחזר לדעת אין לו אלא ד"א הא מרישא דמתני' שמעינן לה וכיון דרישא לא איירי בחזרה א"כ ע"כ החזירוהו דסיפא אמי שהוציאוהו דרישא קאי דאי מלתא באפי נפשיה היא תיקשי אדתני סיפא החזירוהו עובדי כוכבים כאלו לא יצא לאשמעי' דינא דחזרה במי שיצא לדעת דלא איירי ביה טפי ה"ל למיתני חזר לדעת כאלו לא יצא לאשמעינן דינא דחזרה במי שהוציאוהו עובדי כוכבים דאיירי ביה רישא ועוד דלכאורה הוי רבותא טפי שהרי במסקנ' דמשני מי קתני איצא לדעת בעי למימ' דמי שהוציאוהו עובדי כוכבים וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות אע"ג דביצא לדעת והחזירוהו עובדי כוכבים הוי **כאלו** לא יצא:

דף מב

שוגג אין במזיד לא מכלל דת"ק סבר במזיד נמי שרי דאי במזיד אסור לת"ק א"כ שוגגין דקתני למה לי הל"ל לעולם אסורים עד שיחזרו למקומן ותו לא דליכא למימר דהוה אמינא דבחזרו למקומן סבירא להו דבמזיד נמי שרי דהשתא ח"ק דמתיר שלא במקומן שוגגין אפ"ה ס"ל דחזרו למקומן במזיד אסור כ"ש אינהו דאסרי שלא במקומן שוגגין כ"ש דס"ל דחזרו למקומן במזיד דאסור ועוד דמסתמא אשוגג דשרי ת ק שלא במקומן קאתי ר' נחמיה למימר דלעולם אסורין בשוגג עד שיחזרו למקומן אלא ודאי צ"ל דאינהו שמעי ליה לת"ק דשרי היכא דאיכא חדא להתירא ולכך הוצרכו למימר לעולם אסורין

עד שיחזרו למקומן שוגגין דאי לא תני שוגגין ה"א דאינהו נמי סבירא דחזרו למקומן שרי אפילו במזיד:

אימא מטלטל בד' לישנא דאימא משמע דאינו מגיה אלא מפ' דבריו דבאלפים דנקט לאו ככולן אלא בד' אמות שלהן ונקט באלפים לאפוקי מדר"נ דאמר מטלטל בכולן ולכך נקט באלפים ולא קאמר אלפים כדא"ר הונא ומטלטל ד' אמות משמע דאינו מטלטל אלא במקצתן:

א"ר הונא בריה דר"נ כתנאי פירש"י ז"ל כתנאי שמא ימשך אי גזרינן אי לא ותימה כיון דאסיק אדעתיה הך גזירה דשמא ימשך אחר חפצו א"כ מאי קאמר ומדהילוך אטו הילוך לא גזרי טלטול אטו הילוך נמי לא גזרי היאך ס"ד למימר הכי הא ודאי שאני הילוך אטו הילוך דלא גזרי משום דלא שייך למימר שמא ימשך אחר חפצו דשני מקומות הן אבל טילטול אטו הילוך דמקום אחד הוא ושייך למימר שמא ימשוך אחר חפצו ה"נ דגזרי כדמסיק לכך נראה דרב הונא בריה דרב נתן לא הוה ידע כלל הך טעמא דגזרינן שמא ימשוך אחר חפצו ולעיל דקאמר וניטלטל בכולה על ידי זריקה גזירה שמא ימשוך אחר חפצו סתמא דש"ס מוקי לה פלוגתייהו בהכי לפי המסקנא אבל רב הונא בריה דרב נתן הוה סבר דטעמא דרב נחמן משום דלא גזרינן הא אטו הא ורב הונא סבר דגזרינן הא אטו הא דאי ליה לטלטל אתי למימר דהילוך נמי שרי ולא משום שמא ימשוך אחר חפצו ולכך קאמר לימא כתנאי אי גזרינן הא אטו הא אי לא דקתני הוליכוהו לעיר אחרת וכו' וקסלקא דעתיה דפליגי במתני' אי גזרינן הילוך אטו הילוך וקסלקא דעתך נמי דהנך גזירות דמיין להדדי דמאן דלא גזיר עטו הילוך טלטול אטו הילוך נמי לא גזיר דמאי שנא ומאן דגזיר בהא גזיר נמי בהא ולכך קאמר מאי לאו ר"ג וראב"ע וכו' ודחי ש"ס ממאי דלמא כי לא גזרי ר"ג וראב"ע ה"מ התם דשני מקומות נינהו ולא שייך למימר שמא ימשך אחר חפצו אבל טלטול אטו הילוך דאיכא למיגזר שמא ימשוך אחר חפצו ה"נ דגזרי ופלוגתייהו דר"נ ורב הונא אי גזרינן שמא ימשך אחר חפצו אי לאו ורבי יהושע ור"ע נמי ממאי דמשום דגזרי הוא וכו':

דף מג

אחד בשבא לשתרי דלא אתי אליהו בשבתא וא"ת למאי דסלקא דעתך דטעמא דבשבתות וי"ס מותר משום דיש תחומין תיקשי ליה ברייתא גופא דאמאי קתני ואסור לשתות יין כל ימות החול דבחד בשבא מיהא לישתרי כיון דלא אתי אליהו בשבת וליכא למימר דהמקשה לא הוה ידע ולא אסיק אדעתיה מידי מביאת אליהו דהא קרא כתיב בהדיא

הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' ועוד מדקאמר אי הכי בחול נמי לישתרי דהא לא אתי אליהו אלא אמרינן לב"ד הגדול אחא ה"נ כו' משמע דאיהו נמי אסיק אדעתיה ביאת אליהו אלא דסבירא ליה דאמרינן דלמא אתי לב"ד הגדול וא"כ תיקשי ליה בחד בשבא לשתרי למאי דס"ד דיש תחומין דהא לא אתי אליהו מאתמול וי"ל דהמקשה הוה סבר דהא דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' לאו יום אחד לפני ביאת בן דוד קאמר דהא סתמא כתיב לפני בא יום ה' ואיכא למימר כמה ימים לפניו ולהכי לא הוי קשיא ליה חד בשבא לישתרי אבל השתא דמשני ליה דטעמא דבשבתות וי"ט מותר לפי שאין אליהו בא לא בערבי שבתות כו' אלמא דלפני בא יום ה' לפניו ממש דהיינו יום א' לפני ביאת בן דוד לכך פריך ליה בחר בשבא לישתרי כיון דלא אתי אליהו בשבת:

וכנגדה אלפים אמה בים הא פשיטא דכיון דהיה צופה בה אלפים ביבשה היה צופה בה נמי אלפים בים דמה לי ים מה לי יבשה אלא לפי שתחילת תיקונה נעשית למדת אלפים דיבשה דביבשה יכולין למדוד כמה אמות הוא צופה בה והיה יכול לתקנה למדת אלפים אמה אבל בים אי אפשר למדוד ועל ידי שהיה צופה בה ביבשה מדת אלפים כשהיה צופה בה בים היה יודע נמי שהוא שיעור אלפים והיינו דנקט לישנא דכנגדה אלפים בים משום דאלפים דים כנגד אלפים דיבשה הוה והשתא הוי דומיא דהא דקתני הרוצה לידע כמה עומקה של גיא וכו' דהתם נמי הוא יכול למדוד שיעור מה שהוא מביט בה על היבשה ואינו יכול למדוד שיעור עומקו של גיא. והא דקתני מביא שפופרת ומביט בה וידע כמה עומקו של גיא צריך לומר כדפי' רש"י ז"ל שמביט בה ביבשה וימדוד כמה אמות הוא יכול לצפות בה ואח"כ ילך על שפת הגיא ויצפה בה לעומקו ויתרחק לאחריו עד שיבחין שבמקום שכלה עומקו של גיא שם כלה צפיית השפופרת שאם יתרחק עוד מעט לא יראה את קרקעית הגיא כו' דלפי' זה הוי דומי' דשפופרת דר"ג כדפי' אבל קשה היאך יכול להבחין דבר זה שהרי כשמתרחק לאחוריו ארבע וחמש אמות שוב לא יראה את קרקעית הגיא לא מפני המרחק אלא לפי ששפת הגיא מפסיק בינו לבין קרקעית הגיא ואם נפרש דלא כפירש"י ז"ל אלא ה"ק מביא שפופרת ועומד על שפת הגיא ומביט בה לעומקו ומתקן השפופרת מצומצם למדת צפיית קרקעית הגיא שאם מתרחק משפת הגיא אפילו אמה אחת שוב אינו רואה את קרקעית הגיא ואח"כ מביט בה ביבשה וימדוד כמה אמות הוא יכול לצפות בה והוא שיעור עומקו של גיא א"כ לא הוי דומיא דשפופרת דרבן גמליאל:

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא כו' כתבו התוספות דלא גרסי' ליה אלא גרסינן ויתיב רבא וקמיבעיא ליה ודוחק להגיה הספרים ועוד דאם כן מאי איצטריך למימר דרב נחמן בר יצחק הוה יתיב אחוריה דרבא דמה לי אם ישב לפניו או לאחריו ועוד קשה כיון דרבא הוה יתיב קמיה דרב נחמן מאי קמיבעיא ליה הוה ליה לשאול לרב נחמן מאי קמיבעיא ליה לרב חסדא לכך נראה כגירסת הספרים והיינו דקאמר לרב נחמן בר יצחק הוה יתיב אחוריה דרבא שהתלמידים היו יושבין בבה"מ לפני הרב שורות שורות וקאמר דרכא הוה יתיב בשורה ראשונה לפני רב נחמן ורב נחמן בר יצחק בשורה שנייה אחוריה דרבא ולא היה לו רשות לרב נחמן בר יצחק למישאל לרב נחמן מה היתה בעייתו דרב חסדא שכל מי שהיה מסופק בדבר היה שואל לאותו שיושב בשורה שלפניו ומה שהקשו התוס' דהכא פשיטא ליה דמחיצה של בני אדם שמה מחיצה ובתר הכי פריך מנפל דופנה כו' י"ל דרב נחמן בר יצחק הוה אותיב ליה לרבא מהא דנפל דופנה מעיקרא כי פשיט ליה דעובדא דנחמיה שפיר דמי הדר הוה אמר ליה מאי קמיבעיא ליה לרב חסדא כו' וש"ס הפך הסדר כדי שלא להפסיק בדבריו דר"נ בר יצחק בעובדא דהנהו בני גננא ושאר עובדי דבסמוך דכולהו הנך עובדי צריך לסדר בתר הך **שקלא** וטריא דנפל דופנה וכו' וכן משמע קצת דאי מעיקרא הוה שקיל וטריא דמאי קמיבעיא ליה לרב חסדא כו' א"כ צ"ל דרב נחמן בר יצחק הוה ידע מעיקרא דלא שרי מחיצה של בני אדם אלא שלא לדעת מדקאמר או דלמא בדלא מלו גברי עסקינן כו' ואי לדעת נמי שרי כי לא מלו גברי נמי ילך אל מקום שהמחיצה מגעת ואח"כ יעשה היקף אחר כמ"ש התוס' וא"כ מאי פריך ליה מנפל דופנה לוקמה כשהעמידו לדעת כדמסיק ועוד דמאי פריך לקמן והא דר' נחמיה לדעת הוה הא ע"כ צ"ל דשלא לדעת הוה מדקאמר או דלמא בדלא מלו גברי עסקינן וכמ"ש התו' משמע כדפי' דמעיקרא הוה שקיל וטרי מהא דנפל דופנה וש"ס הפך הסדר כדפרישית:

דף מד

לא קשיא כאן לדעת דכיון שהעומד שם יודע שלשם מחיצה העמידוהו שם שלא יברח והוה ליה כמחיצה קבוע ולכך אסור ובהמה דקתני התם איירי נמי בכה"ג כגון שהיא קשורה בחבל ולא תברח והשתא הוי אדם ובהמה דומיא דכלים דקתני להו בהדייהו דכלים כקבועין דמו:

והא דרבי נחמיה לדעת הוה לאו מלשון עשייה דייק דקאמר ליה עשה לו מחיצה דהא אידך ברייתא דלעיל שלא לדעת איירי אף על גב דקתני נמי עושה אדם את חבירו דופן

אלא משום דברייתא באדם יחידי איירי ואפשר להעמידו שם לפי תומו שלא ירגיש עד שיאכל וישתה אבל גבי רבי נחמיה דאיצטריך ליה להרבה אנשים כמו שאמר ליה עשה לו מחיצה של בני אדם קא סלקא דעתיה דאי אפשר להעמיד רבים שלא ירגישו שנקבצו שם לשם המחיצה ומשני דאפשר הוא:

אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין כו' כאלו לא יצא מתחומו פירש"י ז"ל בגי' שנויה דיש לו קרוב לח' אלף כו' לגירסא קמייתא נמי אפשר לפרושי מלתא דרב שימי הכי אלא דדוחק הוא לומר כן דלמה יהא נשכר וכי לא סגי ליה להיות כבראשונה ולכך מוקי להו להא דרבה שלא יצא עדיין מתחומו ולרב שימי כשיצא מתחומו ותרווייהו מפרשי להו דכאלו לא יצא דקתני מתניתין היינו דהרי הוא כבתחילה ומאן דגריס גירסא שנייה סבירא ליה דוחק לאוקמי מלתא דרבה כשלא יצא עדיין מתחומו דאם אין קמ"ל מתניתין דהך סברא דהואיל ועקר עקר סברא קלישא היא ולכך מוקי להא דרבה נמי בשכבר יצא מתחומו ואם כן ע"כ צ"ל דלרב שימי יש לו קרוב לח' אלף:

דף מה

הכי גרסינן ולא אלו בלבד אמרו אלא אף חכמה הבאה לילד וכו' וכן הוא במסכת ר"ה ולא גרסי' אפילו דהוה משמע דרבותא נקט דאפילו הנך יש להן אלפים ולאו סברא היא כלל לחלק בין הנך ליוצאים כדי להעיד על החדש והא הרי הן כאנשי העיר פי' שכל העיר נחשבת להן כד' אמות.

ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא פירש רש"י ז"ל דנהרדעא היתה סמוכה לספר שהיתה סמוכה לעובדי כוכבים מצד אחד ולעיירות שיושבין בהן בני גולה מצד שני ופירושו תמוה דא"כ כעיר עיר מיבעי ליה ואמאי נקט לישנא דדמיא הל"ל ובבל עיר הסמוכה לספר היא לכך נראה דנהרדעא לאו סמוכה לספר היה והכי קאמר בבל כיון דעיירות עובדי כוכבים סמוכות שם ועיירות ישראל כדאיתא בפ"ק דיבמות צוה ה' ליעקב סביביו צריו אמר רב כגון הומניא לפום נהרא לכך אפי' עיר היושבת באמצע המדינה ולא באו אלא ע עסקי תבן וקש הוה ליה כעיר הסמוכה לספר ומחללין עליהן את השבת שאם לא יעמדו נגדם איכא למיחש שמא יבאו פתאום וילחמו עליה ויכבשו ויהרגום ותרגומא נהרדעא דוקא לפי שיש שם יישוב קבוע וישראל הרבה לכך ראוי לחלל את השבת בשבילם אי נמי לפי שהיו שם עיירות של עובדי כוכבים סמוכות לה. וכן משמע בהגה"ת אשרי שכתב ובזמן הזה אם באו עובדי כוכבים על עסקי ממון יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת מפני שאנו דרים בין קצת ישמעאלים

ששוללים והורגים ולא גרע מעיר הסמוכה לספר ובסוף פרק מרובה גבי הא דתנן לא יגדל אדם את הכלב קאמר בגמרא דבעיר הסמוכה לספר מותר וקאמר נמי דבבל כעיר הסמוכה לספר דמי ותרגמא נהרדעא וצריך לומר נמי כדפרישית דאע"ג דנהרדעא לא הוה סמוכה לספר כיון דעיירות של עובדי כוכבים סמוכות לה הוה לה כעיר הסמוכה לספר ושרי וכן כתב בהגהת ש"ע סי' ת"ט דהשתא שאנו שרויין בין העובדי כוכבים בכל ענין שרי:

אלא אי מצלח אי לא מצלח תימא א"כ היכי דריש רבי דוסתאי דמחללין עליו אה השבת דלמא חול היה אי משום דמספקא ליה דכתיב וישאל דוד הא מסיק אי מצלח אי לא מצלח והתוס' כתבו דמוכחא מילתא מדקאמר נלחמים בקעילה דקרי ליה מלחמה ומסר דוד נפשיה עליה וכו' ולא משמע כן דא"כ הוי ליה לר' דוסתאי לפרש הך דיוקא ולמימר והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש דכתיב והם שוסים את הגרנות וקא קרי ליה מלחמה דכתיב נלחמים בקעילה וקא מסר נפשיה עליה ועוד תימה כיון דשאל דוד בה' והוא יתברך השיב לו לך והכית את פלשתים מאי מסירת נפש איכא הא ידע ודאי דקא נצח ואם כן מנא ליה דמחללין עליהן את השבת לכך נראה דמדכתיב והמה שוסים את הגרנות דייק דשבת היה דוהמה שוסים את הגרנות קרא יתירה הוא דמאי קמ"ל הכתוב דלא באו אלא על עסקי תבן וקש דליכא למימר דאתי לאשמעינן דאע"ג דלא באו אלא על עסקי תבן וקש אפ"ה מותר לעשות מלחמה הא פשיטא דאפילו מלחמת הרשות שריא כדאשכחן כמה קראי אלא ודאי קרא יתירא אתי לאשמעינן דאע"ג דשבת היה ולא באו אלא על עיסקי תבן וקש אפ"ה מחללין את השבת מדקא שאל דוד בה' והשיב לו לך והכית אע"ג דשבת היה ואם כן צריך לומר דקעילה עיר הסמוכה לספר היתה:

ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר פי' ואם לא עירבו אנשי העיר כל אחד מוליכן אלפים אמה לכל רוח ואם עירב אחד מאנשי העיר לצפון ואחד מהן לדרום זה מוליך לרגליו לצפון וזה מוליך לרגליו לדרום שבור זה כבור שותפין ויש ברירה ויש מי שכתב דבור של אנשי העיר אין להן אלא אלפים אמה לכל רוח ואפי' ערב אחד מהן לא יוליכם אלא אלפים אמה ואין זה מחוור ופי' ראשון עיקר כ"כ ה' המגיד בשם הרשב"א ז"ל בפ"ה מהלכות י"ט ולפי זה הא דקאמר בסמוך האי יש להן אלפים אמה לכל רוח האי כרגלי אנשי אותה העיר מיבעיא ליה לאו מלישנא דיש להן דייק כדפי' רש"י ז"ל דכיון דהרי הן כרגלי אנשי אותה העיר שייך שפיר למיתני לישנא דיש להן דחד ענינא הוא אלא משום דאין הגשמים הסמוכים לעיר איירי הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר ואם ערב אחד מהן לצפון ואחד לדרום כל אחד מוליכן ד' אלפים אמה כפי רגליו וא"כ אמאי קתני

דיש להן אלפים אמה לכל רוח דמשמע ותו לא הא כרגלי אנשי אותה העיר מיבעי ליה דהוה משמע שכל אחד מוליכו כפי רגליו ובש"ע סי' שצ"ז כתב סתמא ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר וצריך לפ' כדפי' דהכי משמע הא דקאמר האי יש להן אלפים אמה הא כרגלי אנשי אותה העיר כו'

דף מו

ולימא הלכה כדברי המיקל בעירוב מדלא קאמר ואי אשמעינן הלכה כדברי המיקל בעירוב ה"א הני מילי יחיד במקום יחיד וכו' משמע דלאו ר' זירא קאמר לה והרא"ש ז"ל גרים בהדיא אמר אביי איצטריך הד"א הני מילי יחיד במקום יחיד וכו' וקשה דאמאי לא קעביד רבי זירא אלא פלגא דצריכותא ומאידך פלגא לא קעביד מידי ונראה לפר' דמעיקרא כי קא"ל רבי זירא לר' יעקב בר אידי בפירוש שמיע לך היינו משום דאי מכללא הוה קא בעי למימר ליה דליכא למישמע מיניה מידי דאיכא למימר דלא קאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב אלא ביחיד במקום יחיד וכו' ולהכי לא קעביד ר' זירא אלא חדא צריכותא דאידך פלגא לא איצטריך למיעבד כיון דמעיקרא אסיק אדעתיה הך מלתא דיחיד במקום יחיד כו':

ס"ד אמינא ה"מ בשירי עירוב פירש"י ז"ל שהניח עירוב במקום המשתמר לכמה שבתות ונתמעט האוכל משיעור שתי סעודות מקילין ביה לאכשורי משמע דר"ל דאי לאו דאמר הלכה כר"י בן נורי הוה אמינא דהא דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב לא אתי לאשמעי' אלא דהלכה כרבי יוסי גבי שירי עירוב דבכל שהו סגי ולא כרבנן דפליגי עלה בפרק חלון וכ"כ בהדיא בפירש"י שנעתק בספר רב אלפס ז"ל ותימה לומר כן דהלכה כדברי המיקל בעירוב כללא הוא דבכולהו דוכתי הלכה כדברי המיקל ולפירושו הוה ליה למימר בהדיא הלכה כרבי יוסי בשירי עירוב כיון דלא אתיא לאשמעינן אלא הך מילתא לחוד. ועוד דאי הא דקאמר ה"מ בשירי עירוב היינו פלוגתייהו דרבי יוסי ורבנן דלקמן א"כ הא דקאמר ומנא תימרא דשאני לן בין שירי עירוב לתחילת עירוב דתנן אמר רבי יוסי בד"א כו' לא אתי שפיר כיון דכבר הזכיר פלוגתייהו מעיקרא על כן נראה דשירי עירוב לאו היינו שנתמעט האוכל אלא כל עירוב שמניחין אותו לצורך שבת ואינו נאכל אחר שבת אלא נשתייר לשבת אחרת לסמוך עליו שיורי עירוב קרי ליה דלא קרי ליה תחילת עירוב אלא שבת ראשון בלבד ואם נשתייר לשאר שבתות שיורי עירוב הוא והשתא ניחא הא דקאמר סד"א הני מילי בשירי עירוב פי' דאי לאו הא דאמר הלכה כר' יוחנן בן נורי הוה אמינא דהא דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב בכולהי דוכתי כגון בנתנו במגדל

ונתגלגל חוץ לתחום דפרק בכל מערבין וכיוצא בו הני מילי בשיורי עירוב כלומר שלא נאכל בשבת ראשון ונשתייר לשבת אחר דכיון שנעשה העירוב בהכשר מיהא חד זימנא מקילין ביה לאכשורי זימנא אחריתי ופסקינן כמאן דמיקל היכא דאיכא פלוגתא אבל בתחילת עירוב דהיינו בשבת ראשון שלא נעשה בהכשר מעולם אימא לא קמ"ל דהלכה כר' יוחנן בן נורי והא דר' יוחנן בן נורי נמי כתחילת עירוב דמי ואתי נמי שפיר הא דקאמר ומנא תימרא דשאני לן בין שירי עירוב וכו' ומדברי רב אלפס ז"ל משמע נמי כדפי' דגריס סד"א הני מילי בסוף עירוב וכו' וסוף עירוב משמע בשבתות אחרות

דף מז

מכלל דיחידאה פליג עליה וא"ת והא אע"ג דכללא הוא דיחיד ורבים הלכה כרבים מ"מ אשכחן נמי בכמה דוכתי דהלכה כיחיד במקום רבים כגון היכא דמסתבר טעמיה דיחיד דלהכי קאמר לעיל דלמא היכא דאיתמר איתמר. פי' אע"ג דכללא הוא מ"מ היכא דאיתמר בהדיא שאני דמסתבר טעמיה וא"כ ה"נ דלמא הוה מסתבר ליה לר' יוחנן טעמא דרבי יוסי וי"ל דהא דקאמר מכלל דיחידאה פליג עליה לאו דיוקא הוא אלא בעיא היא דהא מיבעיא ליה מי אמרינן דיחידאה פליג עלה ולהכי פסיק כוותיה או לא אלא משום דמסתבר ליה טעמיה ובכמה דוכתי אשכחן לישנא דמכלל מל' בעיא:

אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד בסוף פרק חלון קאמר דכ"מ דא"ר יהודה אימתי ובמה במשנתינו אינו אלא לפרש דברי חכמים וכתבו התוספות שם דבמשנתינו גרסי' אבל בברייתא מצינו דאימתי דרבי יהודה לחלוק בפרק כיסוי הדם ובפ"ק דגיטין וקשה דהך אימתי דהכא מה נפשך לא אתי שפיר דאי לחלוק אמלתא דת"ק קאתי דס"ל לת"ק דאפי' בזמן שמוצא ללמוד נמי יטמא מדנקט סתמא וממעט לישא אשה וללמוד תורה א"כ תיקשי ר' יוסי היינו ת"ק ודוחק לומר דר' יוסי טעמא אתי לאשמעינן ואי לפרש מלתא דת"ק אתי א"כ היכי קאמר בסמוך ולמה לי והא אמרת ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי הא ודאי איצטריך למיפסק הלכתא כר' יוסי כיון דת"ק ור' יהודה בחד שיטה קיימי דהא ר"י מפרש דבריו הוה אמינא דהלכתא כת"ק קמ"ל וי"ל דר"י ור' יוסי תרווייהו לפרושי מלתא דת"ק קאתו מר מפרש ליה הכי ומר מפרש ליה הכי וכה"ג כתבו התוספות לקמן גבי הא דפריך רבי יהודה היינו תנא קמא

שהלך אצל רבו לציידן ללמוד תורה מדלא קאמר סתמא שהלך לציידן ללמוד תורה משמע שהיה מוצא ללמוד בארצו ולא הלך לציידן אלא בשביל רבו שהיה דר שם לפי שאין מן הכל אדם זוכה ללמוד:

דף מח

ואיהו ס"ל כרבנן לקולא וקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב ולהכי קא מחייך משום דלא קתני לה אליבא דהלכתא לכך פריך ומשום דסבר לקולא מאן דתני לקולא מחייך עליה אטו משום דלית הלכתא כוותיה לחומרא אין לשנות דבריו כלל הא אלו ואלו דברי אלהים חיים הן כדאמרי' בפרק קמא דב"ה היו שונין דבריהם דב"ש ולכך נקט מאן דתני לקולא כו' פי' דהא לא פסיק הלכתא כוותיה אלא דתני הכי:

קל הוא שהקילו חכמים במים לפי שאיסור טלטול במים מדרבנן לכך הקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר:

לעולם באמה דידיה יהבינן ליה וכך הלכתא ונראה דלהכי כתיב שבו איש תחתיו ולא כתיב שבו תחתיכם דהא רישא דקרא נמי בל' רבים כתיב ראו כי ה' נתן לכם את השבת וגו' איש למה לי אלא אתי לאשמעי' שלל איש ואיש ישב בתחתיו שלו דבאמה דידיה יהבינן ליה:

משום דאיכא ננס באבריו והא דלא משני איפכא לעולם באמה של קדש ועוג מלך הבשן כיון דלא סגי ליה בהכי יהבינן ליה באמה דידיה דהא השתא נמי צ"ל הכי דאע"ג דלכ"ע יהבינן באפה דידיה מ"מ ננס באבריו כיון דלא סגי ליה באמה דידיה יהבינן ליה באמה של קדש י"ל דאי באמה של קודם ע"כ הא דיהבינן לעוג באמה דידיה משום דכתיב שבו איש תחתיו כתחתיו וא"כ אמאי יהבינן לכ"ע באמה של קדש תינח בינונים אלא קטנים ניהב להו באמה דידהו דהא תחתיו כתיב וסגי להו בהכי אבל השתא דיהבי לכולי עלמא באמה דידהו ניחא הא דיהבינן לננס באבריו באפה של קדש משום דתחתיו כתיב ולא סגי ליה באמה דידיה:

ואמאי כיון דערבי להו חיצונות וכו' פי' רש"י ז"ל וכי הדרה אמצעי' ועירבה בהדי אידך שליחותה דחיצונה עבדה ל"ג הכא עד לקמן ומאן דגריס ליה הכא י"ל דס"ל דלא דמיא לבני חצר שעירבו דהתם גובין עירובן ביחד ונותנין אותו באיזה בית בבת אחת לכך חשיבי כולהו כא' אבל הנך חיצונות אין גובין עירובן ביחד ולא יהבי להו לאמצעי אלא בזה אחר זה לכך קאמר דכיון דערבי להו חיצונה בהדי אמצעית הויא להו כי חדא וכי הדרה אידך ועירבה בהדה שליחותא דחיצונה קמייתא קעבדה וקאמר רב יהודה כגון שנתנה אמצעית עירובן וכו' וכדמסיק דבכי האי גונא לא שייך למימר דעביד שליחותא דכיון דשתים חיצונות לא עירבו בהדדי גליא דעתיה וכו' אבל למאי דס"ד דחיצונות נתנו עירובן באמצעית ליכא גילוי דעת:

דף מט

זו מחזרת מותרה לתוך ביתה וזו מחזרת כו' אתי לאשמעינן דלא חיישינן דלמא אתו להחליף חיצונה זו ממותרה של חיצונה אחרת:

אלא דמלייה למנא ואייתר הרמב"ם ז"ל בפ"ק מהלכות עירובין כתב אבל אם מלאו את הכלי מן העירוב ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחר מותר משמע דוקא כשנשאר ממנו מעט אבל נשאר הרבה לא וכן נראה משום דכשלא נשאר רק מעט איכא למימר דהוה סבר שהכלי יכיל את הכל נמצא שנחלק העירוב לא ברצונו ואכתי עירוב שמיה אבל כשנשאר ממנו הרבה על כרחו ידע שהכלי לא יכיל את הכל נמצא דהוה ליה חולק עירובו מדעתו ורצונו ולאו שמיה עירוב ובש"ע סי' שס"ו כתב סתמא ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו עירוב אא"כ נתמלא האחד ואז מותר:

לדידך קשיא ולשמואל קשיא ואביי הוה סבר דטעמא דעירוב לא משום קנין ולא משום דירה אלא העירוב גופא מצרפן להדדי כיון שיש לכולם חלק בו:

אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל פי' רש"י לקמן מפרש דכי אמר שמואל למילתיה כגון דקאי כל נופו של אילן בתוך אלפים למקום רגליו וכתב מהרש"ל ז"ל דלפי זה מתני' דקתני מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים אמה לאו דוקא אלא פחות חצי רוחב האילן. ולא נהירא דמתני' ודאי דוקא קתני ופשיטא הוא דאיירי שהאילן כולו עומד תוך אלפים למקום רגליו והכירא דמתני' מי שבא בדרך והיה מכיר אילן או גדר פי' מכיר הוא ויודע שעיקר האילן עומד אלפים מביתו כגון שהעמידוהו לסי' לומר עד כאן תחום שבת כדאמרינן בסוף פירקין אבל ממקום רגליו לאילן אינו מכיר שהרי בדרך הוא ולא מדד כמה הוא מיהו יכול לשער שהאילן עומד תוך אלפים למקום רגליו וקתני שאם אמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום לרב כל עיקר כיון דלא מסיים ולשמואל לביתו וכו'. אמר שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה השתא אתי לאשמעי' דכיון דסיים מקום שביתה לא מבעיא אם אל עומד תוך אלפים כדקתני רישא דמצי לילך לביתו אלא אפילו אם עיקר האילן רחוק ממנו אלפים אפילו הכי כיון דסיים מקום שביתה דהיינו בעיקרו של אילן קנה שביתה שמה אע"ג דעדיין לא הלך שם ומהלך ממקום רגליו עד ביתו אפילו כשהוא ארבעת אלפים אמה וכל שכן אם האילן עומד סמוך לו בתוך אלפים למקום רגליו ונראה דלהכי לא קתני ברישא דמתניתין והיה מכיר אילן או גדר ממקום רגליו אלפים אמה ומביתו אלפים אמה ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום ובסיפא הוה ליה למיתני סתמא שביתתי בעיקרו קנה שביתה ומהלך לביתו אלא משום דברישא אין חילוק בין אם האילן עומד ממקום רגליו בסוף אלפים

אמה לבין כשהוא עומד אלף אמה דלעולם לא אמר כלום כיון דלא סיים אתריה אבל בסיפא רבותא קמ"ל דאפי' כשיש ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה יכול לילך לביתו ורש"י ז"ל כתב במתניתין והיה מכיר אילן או גדר והוא בסוף אלפים ממקום רגליו ולא הוצרך לפרש שהוא בסוף אלפים דודאי אין לחלק בין סוף אלפים לאמצע אלפים והוה ליה לפרש והוא בתוך אלפים ממקום רגליו גם מה שפירש"י ז"ל דלקמן מפ' דכי אמר שמואל למילתיה כגון דקאי כל נופו של אילן בתוך אלפים למקום רגליו משמע קצת דס"ל דפשטא דמתניתין לא משמע הכי ולא משמע כן לקמן מדקאמר הכא במאי עסקינן כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמידי מדמפרש ברייתא ושביק למתניתין דלא קאמר מתני' כגון דקאי כל תחתיו של אילן בתוך אלפים למקום רגליו משמע דלא איצטריך לפ' מתני' משום דפשטא דמתני' בהכי איירי כדפי' אלא דברייתא נראה לו דוחק לאוקמא כשהאילן עומד אלפים אמה ממקום רגליו מצומצם כיון דבבא בדרך ולא מדד איירי ומשני הב"ע כו' דתיובתא לא הוי כיון דאיכא לאוקמי בהכי אע"ג דדוחק הוא:

דף נ

שאני עשר דאיתא לחצאין כתבו התוס' ולר"י נראה לפרש שאני מעשר וכו' וכתב מהרש"ל ז"ל ותימה דאכתי תיקשי אמאי עשירי ואחד עשר מעורבין משמע דתרוייהו קדישי הל"ל עשירי וחולין מעורבין כמו גבי שתי סאות נראה דלאו קושיא היא דמעשר בהמה שאני דמקראי ילפינן בבכורות דזימנין קדוש אחד עשר קדושת שלמים על ידי קריאת שם מעשר כגון אם טעה וקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי וכיון דקריאת שם מהניא הלכך אם איתא מעשר בהמה לחצאין בזה אחר זה גם בבת אחת ישנה להיות חל מעשר על האחד והאחד יהיה שלמים כיון דקרייה עשירי אבל גבי מעשר פירות לא מהניא קריאת שם אפילו אם טעה לכך האחרת טבל:

במה דברים אמורים כשסיים ארבע אמות שקבע קצת קשה למה ליה למיתני הך מילתא והא תני ליה רישא דקתני היה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום וע"כ מעמא משום דלא מסיים אתריה הוא ועוד אמאי משנה את הלשון דברישא נקט לא אמר כלום ובסיפא נקט לא יזוז ממקומו ונראה דברישא נקט לישנא דמתנה דקתני מי שבא בדרך וחשכה לו וכו' לא אמר כלום דהכי אורחא דברייתא למיתני מעיקרא מאי דקתני במתניתין והדר מוסיף עלה ומפרש לה והכא נמי מוסיף עלה ומפרש לה והכא נמי מוסיף עלה דקתני אבל אם אמר שביתתי במקום פלוני וכו' ומפרש לה בהא דקתני

בד"א כשסיים ארבע אמות שקבע אבל לא סיים כו' לאשמעינן דטעמא דרישא דלא אמר כלום משום דלא סיים אתריה הוא ואשמעינן נמי דלא אמר כלום דקתני מתניתין היינו שלא יזוז כ ממקומו דלא תימה לא אמר כלום היינו לביתו

דף נא

שמם מקום ממקום ומקום מניסה וכו' הנך אלפים אמה מדו דמדאורייתא אינו לוקה אלא א"כ יוצא חוץ לג' פרסאות כשיעור מחנה ישראל כמ"ש רב אלפס ז"ל בסוף פ"ק וכ"כ הרמב"ם ז"ל וא"כ צריך לומר דהך ג"ש אסמכתא בעלמא היא ועיקר הטעם הוא משום דרבנן עשו הרחקה לאיסור דאורייתא והעמידוהו על שיעור אלפים משום דאלפים אמה הוי מגרש העיר ושייך לעיר וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פכ"ז מה"ש. והא דפריך ונילף מקיר העיר וחוצה אלף אמה יש לומר דפריך דכיון דאיכא למילף מיניה אלף אמה א"כ אפי' אסמכתא בעלמא ליכא למילף מהך ג"ש. מיהו קרא דזה יהיה לכם דבסמוך ייתור גמור הוא מדקאמר ורבנן תני רב חנינא וכו' ואף על גב דלא איצטריך ליה לתחום שבת דאלפים אמה כיון דלא הוי אלא דרבנן מ"מ איצטריך ליה לשאר כל שובתי שבת לר' חנינא בן אנטיגנוס דלא תימא נילף להו במה מצינו ממגרש ליתן להם פיאות ולרבנן אדרבא אתי קרא לאשמעי' דנותנין פיאות לכל שובתי שבת:

הני אלפים אמה היכא כתיבן אע"ג דהנך אלפים אמה קתני להו קודם לכן בכמה משניות מ"מ עיקרא דמלתא בהך מתני' הוא מדקתני הכא זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח ולא קתני יש לו אלפים אמה לכל רוח כדקתני בשאר דוכתי לכך מפרש לה הכא:

אמר רב נחמן מחלוקת במקומי וכו' הוי מצי לאוקמי פלוגתייהו בתרוויהו במקומי בין במקום פלוני דרבי מאיר סבר עיקר עירוב בפת עני הוא דאקילו רבנן גביה אבל עשיר לא ורבי יהודה סבר עיקר עירוב ברגל אחד עני ואחד עשיר בין במקומי בין במקום פלוני זו היא שאמרו מאן קתני לה ר' מאיר אמאי קאי אתרווייהו אמכיר ואינו מכיר ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל מאן קתני לה רבי יהודה אלא דמברייתא ומתניתין דבסמוך משמע בהדיא כדרב נחמן:

ורב חסדא אמר מחלוקת במקום פלוני והא דנקט וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו אע"ג דבמקום פלוני ליכא אלא אמירה בעלמא אפ"ה כיון דבעינן דכי רהיט לעיקרו מסי כדאמרי' לעיל מערב ברגליו קרינן ליה דהוה ליה כאלו הוא עומד שם:

ויצא עשיר חוץ לתחום כתבו התוספות דנקט הכי משום ר' מאיר דקתני לא יצא עשיר חוץ לתחום ק אע"ג דיצא חוץ לתחום ודמיא לבא בדרך כו' ונראה דלהכי קאמר אלא למי

שבא בדרך וחשכה לכך נקט וחשכה כלומר דכיון דחשכה לו ולא מצי לבא בעיר הוי עני ומערב ברגליו כיון דלא שכיחא ליה פת אבל האי אע"ג דבא בדרך כיון דלא חשכה לו ויכול לערב בפת אין מערב ברגליו וא"ת ומאי ראייה מייתי מהך ברייתא לרב נחמן דלמא במקום פלוני נמי ס"ל לרבי יהודה דשרי לעשיר ואגב דנקט רבי מאיר שביתתי במקומי לאשמעינן דאפילו במקומי אסור נקט נמי רבי יהודה שביתתי במקומי וליכא למימר דלא בעי לאתויי אלא הא דאפילו במקומי לרבי מאיר עשיר לא מדקאמר רב אשי בסמוך מתני' נמי דיקא וכו' וקאמר אלמא כל במקום פלוני עני אין עשיר לא משמע דמברייתא דייק נמי הך מלתא ונראה לפרש דמעובדא דמייתי ר' יהודה דייק דס"ל דלא שרי לעשיר אלא במקומי דאי במקום פלוני נמי שרי א"כ אמאי היו מחשיכין על התחום כיון דאפי' בביתם יכולין לומר שביתתינו במקום פלוני דנהי דלא היה שם מקום מסוים מ"מ לישנא דמחשיכין על התחום משמע דהיו עושין כן כל משך שני בצורת ואמאי לא היו עושין ל איזה סימן במקום ההוא כדי שלא יטריחו עצמן בכל שבת ושבת אלא ודאי ס"ל דלא שרי לעשיר אלא במקומי כדרב נחמן:

דף נב

תניא נמי הכי פירש רש"י ז"ל דכשיש לו שני בתים וביניהן שני תחומי שבת עסקינן ולפי זה ברייתא דקתני מי שיש לו ב' בתים דוקא נקט הכי וטעמא משום דאי לא הוה ליה ביתא התם לא הוה אמרינן כי אמר כמאן דאמר דמי כמ"ש רש"י ז"ל לעיל וכ"כ ה' המגיד בשם הרשב"א ז"ל שכל שלא אמר בפירוש שביתתי במקום פלוני כיוון שהחזירו חבירו אם אין לו בית שם כל שחזר ולא הלך אני אומר נמלך שלא לילך שם וק' דהא ללשון אחר שפירש"י ז"ל בסמוך שכן עיקר ס"ל לר"י דצ"ל בפי' שביתתי במקום פלוני בין לרבה בין לרב יוסף וא"כ שני בתים דנקט למה לי הא אפי' לית ליה ביתא התם נמי כיון דאמר בהדיא שביתתי במקום פלוני ודוחק לומר דתרתי בעינן ש נראה דשני בתים דקתני אורחא דמלתא נקט וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה"ע שלא הזכיר כלל הא דשני בתים וכן בש"ע סי' ת"י והשתא הא דקאמר תנ"ה צריך לומר דמייתי ראיה להא דמשני דאיהו כיון דנפק לאורחא דהיינו שהחזיק קצת בדרך לכך שרי דהוה ליה עני אע"ג דלאו בא בדרך ממש הוא דברייתא נמי הכי משמע בהדיא מדקתני מי שיש לו שני בתים כו' כיון שהחזיק בדרך קנה עירוב דהיינו דכיון דנפק פורתא לאורחא הוה ליה עני אע"ג דלאו בא בדרך ממש הוא ושמא שני בתים לרבותא נקט דאע"ג דאית ליה נמי ביתא התם אפ"ה בא בדרך הוי:

כי פליגי לומר פירש"י ז"ל דר' יהודה בעי שיאמר שביתתי לשם וארישא דמתניתין קאי כו' ואתי ר' יוסי למימר אפי' לא אמר מידי קני הואיל והחזיק כו' וא"ת והיאך משתמע ממילתא דרבי יוסי דלא בעינן שיאמר וי"ל דהכי פי' דרבי יהודה דאמר כיון שהחזיק בדרך קנה ע"כ צ"ל משום דאמר שביתתי לשם הוא דארישא דמתני' קאי דאי לאו הכי אמאי קני דלמא נמלך הוא ולא ילך שם כלל ועל זה קאמר רבי יוסי דאפילו לא אמר בפירוש שביתתי לשם ולא ידעינן דלאו נמלך הוא אלא ממאי דאמר חבירו לין פה וכו' דכיון דלא בעי מיניה רק שילין בעיר בלילה בלבד ולמחר יחזור וילך לדרכו ודאי אדעתא דהכי חזר אפ"ה מחר משכים והולך אע"ג דלא אמר מידי דבגילוי דעתא סגי:

מי שהחשיך חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס פי' לא יכנס לעיר אלא ילך עד אמה סמוך לעיר דכיון דהחשיך חוץ לתחום אמה קנה שביתה לשם ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח לכך לא יכנס לעיר אלא עד סמוך לעיר אבל רישא דקתני מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס היינו שלא יכנס לתוך התחום כלל דכיון דקנה שביתה בעיר ויצא חוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות כדתנן בריש פרקין וא"ת כיון דלא יצא אלא אמה אחת והוא יש לו ארבע אמות הרי ד' אמות שלו מובלעין בתוך התחום ואמאי לא יכנס כבר תירץ הרמב"ם ז"ל בפכ"ז מה"ש דהארבע אמות שיש לו לאדם תחילתן ממקום שהוא עומד בו כלומר מעמידת רגליו ולחוץ וכן פסק בש"ע סי' ת"ה ונראה דר"ש דאמר אפי' חמש עשרה אמות יכנס כו' דוקא במי שהחשיך הוא דאית ליה הכי כיון דלא עבד איסורא ולא פשע מידי אבל במי שיצא חוץ לתרום במזיד כיון דעבד איסורא סבירא ליה דקנסינן ליה ולא מקילינן לגביה וכן משמע מדלא פליג ר"ש ברישא גבי מי שיצא חוץ לתחום וליערבינהו וליתנינהו מי שיצא חוץ לתחום וכן מי שהחשיך רוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס ר"א אומר שתים יכנס וכו' ר"ש אומר אפי' חמש עשרה אמות וכו' אבל מדברי ב"י בריש סימן ת"ה משמע דר"ש ארישא נמי פליג:

דף נג

כיצד מערבין פרק חמישי

רב ושמואל חד תני מעברין וחד תני מאברין ובסמוך נמי קאמר ר' יוחנן י"ח ימים גידלתי וכו' ולא למדתי אלא כיצד מאברין באלף משמע דנפקא מינה לענין דינא ונראה דלקמן בפירקין קאמר רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן דאין חשובין עיר כיון דלא קביעי וקיימי והשתא איכא למימר דנ"מ אם יש תוך שבעים אמה ושירים לעיר בית שאינו קבוע כגון צריף וכיוצא בו מאן דתני מעברין כאשה עוברה סבר דאע"ג

שאין הבית קבוע מודדין ממנו דלהכי קא מדמה הך מילתא לאשה עוברה שגם הולד אינו קבוע בבטן אמו ומאן דתני מאברין אבר אבר סבר דאין מודדין ממנו דבית קבוע בעינן דומיא דאבר שהוא קבוע באדם. וחד אמר ב' בתים וכו' י"ל דנ"מ לענין מקח וממכר שהמוכר לחבירו או מקבל על ו לעשות לו מערה כפולה לקבורת מתים כדאיתא בסוף פרק המוכר פירות למר צריך לעשות בית ועליה על גביו ולמר צריך לעשותה כדי שתחזיק ברוחבה לקבור שם ד' זוגות כמערה דאברהם דלכך קראה מכפלה למ"ד שכפולה בזוגות אע"ג דעדיין לא נקברו בה הזוגות משום דהיתה מחזקת לקבור שם ארבע זוגות. וחד אמר נמרוד שמו וכו' י"ל דנ"מ להא דאיתא ביומא ושם רשעים ירקב דלא מסקינן בשמייהו למ"ד אמרפל שמו המובהק ונמרוד כינוי הוא על שהמריד כו' יכול האדם לקרות שם בנו נמרוד ולא אמרפל ולמ"ד נמרוד הוא שם המובהק ואמרפל כינוי על שאמר פול וכו' הוי איפכא. וחד אמר חדש ממש וכו' י"ל דנ"מ למקח וממכר שהאומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך והוא ישן אלא שסיידו וכיידו וציירו עד שנראה כאלו הוא חדש למ"ד חדש ממש המקח חוזר דחדש ממש בעינן ולמ"ד שנתחדשו גזרותיו המקח קיים דכיון דנראה כאלו הוא חדש אע"ג דלאו חדש ממש הוא חדש קרינן ליה:

שכפולה בזוגות תימא א"כ מנא ליה למימר שהיתה שני בתים זה לפנים מזה והרא"מ ז"ל גריס אלא שכפולה בזוגות והדר ביה מהא דקאמר שני בתים זה לפנים מזה. ונראה דאפילו לספרים שלנו דלא גרסינן אלא יש לומר דהדר ביה והא דלא קאמר אלא לפי שלא נזכר אמורא קודם לכן כמ"ש התוס' בכמה דוכתי:

ממרא קרית הארבע בפרשת וישלח כתיב והא דלא מייתי קרא דותמת שרה בקרית ארבע דכתיב בפרשת חיי שרה משום דאיכא למימר דשם העיר כך הוא אבל קרית הארבע בה"א משמע קרית הארבע זוגות ועוד מדכתיב ממרא קרית הארבע ולא כתיב ממרא היא קרית הארבע דומיא דהיא חברון דסיפא משמע דקרית הארבע לאו שם הוא אלא קרית הארבע זוגות:

חד אמר נמרוד שמו וכו' וא"ת בין למאן דאמר נמרוד שמו בין למ"ד אמרפל שמו מאי שנא זימנין דקרי ליה הכתוב בשמו המובהק וזימנין קרי ליה בכינויו וי"ל דבפ' נח דאיירי קרא במרידתו שמרד בקב"ה שנאמר הוא היה גבור ציד לפני ה' ואמרו חכמים שהיה יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו לפיכך למ"ד אמרפל שמו קרי ליה התם נמרוד בכינויו שנאמר כנמרוד גבור ציד לפני ה'. ובפ' לך לך גבי מלחמת ארבעה וחמשה מלכים דאיירי קרא אנס שנעשה לאברהם אבינו שהרג אמרפל וחביריו לפיכך למאן דאמר נמרוד שמו קרי ליה התם בכינויו אמרפל לפי שע"י שאמר והפיל:

בכאן נאבד קונטרס אחד חבל על דאבדין:

דף סא

הדר עם עובד כוכבים ומזלות פרק ששי

לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים כו' נראה דלכך נקט לעולם לאשמעינן דאפי' בשנים ושלשה ישראלים ויותר אם הם דרים בבית א' אינו אוסר כיון דאין הישראלים אוסרין זה על זה דדוקא אוסרין זה על זה בעינן דהיינו שכל אחד דר בבית בפני עצמו ואע"ג דתרי שכיחי דדיירי בהדי עובדי כוכבים בחצר מכל מקום מלתא דלא שכיחא הוא שידורו שני ישראלים בבית אחד לכך לא גזרו בהו רבנן וכן משמע בטור סי' שפ"ב דדוקא שני ישראלים בשני בתים בעינן וכ"כ הרב המגיד:

דף סב

ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום עובדי כוכבים ואין ביטול רשות מועיל במקום עובדי כוכבים ולא קאמר אין עירוב וביטול מועיל בעכו"ם משום דאתי לשנויי דלא תיקשי מאי הועילו חכמים במקצתן דלרבי אליעזר בן יעקב דישראל יחיד אין העובד כוכבים אוסר עליו איכא למיחש בשני ישראלים ויותר שמא יערבו זה עם זה או יבטלו רשותן זה לזה דאז אין אוסרין זה על זה והוו להו כישראל יחיד שאין העובד כוכבים אוסר עליו ולרבי מאיר נמי איכא למיחש שמא יבטלו ישראלים רשותן לעובדי כוכבים ונמצא שכל החצר של עובדי כוכבים הוא וחצר שכולו של עובדי כוכבים מותר לישראל לטלטל בו אפילו לרבי מאיר לכך נקט ש"ס ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום עובדי כוכבים וכו' דלא מיבעיא דאין עירוב וביטול מועיל בעובדי כוכבים עצמו אלא אפי' בישראלים לא מהני עירוב וביטול כל שהן במקום עובדי כוכבים דהיינו כשהעובד כוכבים דר עמהן אין הישראלים יכולין לא לערב זה עם זה ולא לבטל זה לזה ולא לבטל רשותן לעובדי כוכבים דבמקום עובדי כוכבים לא מהני לא עירוב ולא ביטול כלל וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מעירובין:

רב חסדא אורי בכפרי וכו' כתבו התו' והא דאמרינן בפ"ק דסנהדרין תנחום בריה דר' אמי איקלע לאתר דרש להו מותר ללתות חטים בפסח וכו' צריך לומר דתלמיד חבר היה ומשום הכי חוץ לשלש פרסאות שרי וקשה דא"כ מאן אמרו לו לאו רבי מני דמן צור איכא הכא ותניא תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו כו' הוה לשנויי ליה התם בתלמיד גמור איירי ואנא תלמיד חבר אנא וכן משמע דהתם בתלמיד גמור איירי דהא

שיעור דשלש פרסאות מבני אהרן גמרינן ליה ובני אהרן תלמידים גמורים דמשה הוו וכ"כ התוס' בפ"ק דסנהדרין דהא דקתני תלמיד לא יורה במקום רבו בתלמיד גמור איירי על כן נראה דר' תנחום תלמיד גמור דר' מני הוה ויש לחלק בין הקובע עצמו להורות תמיד לבין מי שמורה הלכה באקראי בעלמא כששואלין אותו והא דקתני תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא א"כ רחוק ממנו ג' פרסאות משמע דחוץ לשלשה פרסאות שרי באקראי בעלמא איירי וכן משמע מדנקט אל יורה הלכה ולא קתני סתמא אל יורה משמע שלא בא להורות אלא הלכה אחת באקראי לכר חוץ לשלש פרסאות אפי' באקראי בעלמא אסור וחייב מיתה כדאשכחן בבני אהרן ורבא דאמר בסמוך בפניו דהיינו תוך שלש פרסאות אסור וח"מ שלא בפניו אסור ואין חייב מיתה בקובע עצמו להורות איירי ואשמעינן דבקובע אפי' חוץ לשלש פרסאות איסורא מיהא איכא ואע"ג דבפניו אסור וחייב מיתה אפי' באקראי מ"מ רבא בקובע איירי דעיקר מילתא לא אתי לאשמעי' אלא הא דאפי' שלא בפניו אסור כיון דקובע עצמו אבל הא דבפניו אסור וחייב מיתה אפי' באקראי מלתא דפשיטא הוא דהכי אשכחן בבני אהרן ורב חסדא דאורי בכפרי ורב המנונא דאורי בחרתא דארגיז ורבינא דסר סכינא בבבל מדנקט בהו סתמא דאורי משמע שהיו קובעין עצמן להורות ולכך צריך לומר דתלמידי חבר הוו ור' תנחום דדריש להו מותר ללתות חיטין בפסח אקראי בעלמא הוי וכן משמע מדקאמר דאיקלע לאתר משמע דאתא באקראי דאי בקביעות אם כן נהי דלא הוה ידע דאיכא רבי מני התם מכל מקום איסורא מיהא איכא אפי' חוץ לשלש פרסאות ולהכי אקשי ליה מדתניא תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו כו' דמדנקט הלכה משמע אפי' לא בא להורות אלא הלכה אחת באקראי אסור וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות ת"ת דיש לחלק בין הקובע עצמו להורות לבין מי שמורה באקראי:

דף סג

מאי דרוש ונתנו בני אהרן הכהן אש על גבי המזבח תימה דמה הלכה הורו לפני משה והא קרא בהדיא כתיב הכא וכבר שמעו הפרשה מפי משה ומה הוו להו למיעבד וליכא למימר דאע"ג ששמעו הפרשה היה להם לישאל בשעת מעשה דא"כ אמאי לא נענשו קודם לכן אשאר כל העבודות כגון קבלת הדם וזריקת הדם שעשו קודם שנתנו האש על גבי המזבח. ועוד דלישנא דמאי דרוש לא אתי שפיר כיון דפשטא דקרא הכי משמע שנתנו הכהנים אש על המזבח. ונראה לפרש דפשטא דקרא איירי בשאין האש יורדת מן השמים כגון בבית שני ובשעת היתר הבמות ומשה לא אגמר להו אלא הך מלתא

לחוד ואתו אינהו ודרשו דמצוה להביא מן ההדיוט אפי' בשעה שהאש יורדת מן השמים ונפקא להו מדקאמר רחמנא ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אלמא דנתינת אש בכלל העבודות היא ולהכי בעיא כהונה ואינה כשירה בזר דאי לאו הכי הל"ל סתמא ונתן אש על המזבח דומיא דרישא דקרא דכתיב ושחט את בן הבקר והפשיט את העולה ונתח אותה דילפינן מינה דשחיטה והפשט וניתוח כשרים בזר כמ"ש רש"י והרמב"ן ז"ל אלא ודאי נתינת אש עבודה היא ולכך בעינן כהן וכיון דעבודה היא ובעיא כהונה א"כ צ"ל דאפי' בשעה שהאש יורדת מן השמים צריך להביא מן ההדיוט דאי לאו הכי הרי הקרבן חסר אחת מן העבודות דאף על גב דהאש ירד מן השמים מכל מקום כיון דאכהן קפיד רחמנא אכתי חסר לה אחת מן העבודות אלא ודאי מצוה להביא מן ההדיוט אע"פ שיורד מן השמים דאי כשיורד מן השמים לא בעינן אשו של הדיוט אם כן כשאינו יורד מן השמים כהונה למה לי ליתכשר אפילו בזר:

כל המורה הלכה בפני רבו ראוי להכישו נחש טעמא דמלתא נראה משום דס"ל כר"א דאמר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן ומיתת בני אהרן בשריפה היתה דכתיב ותצא אש ותאכל אותם אלמא דכל המורה הלכה לפני רבו עונשו בשריפה ולכך קאמר דכל המורה הלכה לפני רבו ראוי להכישו נחש דנשיכת נחש במקום שריפה היא עומדת כדאמרינן בפ' אלו נערות מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו וטעם הענין שהמורה הלכה בפני רבו חייב שריפה נראה לפי שהוא מתגאה לקפוץ ולהורות לפני רבו וכל המתגאה נידון באש כדאיתא במדרש רבה פרשת צו ויליף להא דכתיב זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה וקאמר נימוס קילוסין היא שכל המתגאה נידון באש ומייתי התם טובא שנתגאו ונידונו באש והטעם נראה שהוא מדה במדה שגם טבע האש כך היא שהלהב עולה למעלה והיינו דנקט התם נימוס קלוסין ועוד נראה לפרש דנדב ואביהוא על ידי שנתגאו חטאו בתרתי חדא שהורו הלכה בפני משה רבן ולא חששו בכבודו ואידך שהורו הלכה בפני אהרן אביהם ולא נטלו ממנו עצה ולא חששו בכבודו וכן משמע דקפיד קרא בהכי מדכתיב ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ולא כתיב ויקחו נדב ואביהוא בני אהרן איש מחתתו דבכל מקום מזכיר הכתוב פלוני בן פלוני משמע דאתי לאשמעינן דבניו היו אבל נהגו עצמן נדב ואביהוא כשאר אנשים דעלמא שאינם בניו כיון שלא נטלו עצה ממנו דומיא דויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו דרשו חז"ל שני בני יעקב היו ואעפ"כ נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים דעלמא שאינם בניו שלא עצה הימנו וכבר הזכירו חז"ל בסנהדרין שלא חששו

בכבוד שניהן ואמרו מתי ימותו זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור ושמא לכך נכנסו לכל אחד בחוטמו שני חוטין של אש כדאיתא בפרק ארבע מיתות אחד נגד משה רבן ואחד נגד אהרן אביהן ובמדרש רבה פרשת אחרי מות איתא שמתו גם כן מחמת שלא נטלו עצה זה מזה ונראה דלכך כתיב בהו ויקחו בני אהרן ולא כתיב שני בני אהרן ובבני יעקב כתיב ויקחו שני בני יעקב לפי שבני יעקב נטלו עצה זה מזה כפי' רש"י זכרונו לברכה שמעון ולוי אחים בעצה אחת לכך כתיב בהו ויקחו שני בני יעקב שכל אחד לקח חרבו מדעת שניהן אבל בני אהרן שלא נטלו עצה זה מזה לכך לא כתיב בהו שני בני אהרן:

מלמד שהלך בעומקה של הלכה מדשינה הכתוב דכתוב אחד אומר וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העם וכתוב אחד אומר בתוך העמק לכך דריש הכי וכן משמע בפרק קמא דמגילה ותרוייהו במלחמת עי כתיבי ואם תאמר מאי קמ"ל הכתוב דלן בעומקה של הלכה פשיטא דיהושע תלמידו של משה לא היה עוסק בתורה בהעברה בעלמא אלא בעומקה של הלכה ונראה דיהושע היה עוסק בתורה גם ביריחו בתוך המצור דאין תלמיד חכם רשאי לילך אפילו ארבע אמות בלא תורה אלא שלא היה יכול לירד שם בעומקה של הלכה לפי שהיה במצור ושמעתא בעיא צילותא ולא היה עוסק שם אלא בהעברה בעלמא ובא המלאך להוכיחו על שלא היה לן בתוך העם כדי שילמוד בדקדוק כראוי לו ולכך במלחמות עי כתיב וילן יהושע בתוך העם וכתיב בתוך העמק לאשמעינן דלכך היה לן בתוך העם כדי שילך בתוך עומקה של הלכה:

אמר להו זילו בטילו רשותייכו נראה דאביי לית ליה הא דאמרינן לעיל דאמרו רבנן דאין ביטול רשות מועיל במקום עובדי כוכבים דהיינו שאין הישראל יכול לבטל רשותו לישראל חבירו במקום שעובדי כוכבים דר עמהן אלא ס"ל דלא אמרו רבנן אלא הא דאין עירוב מועיל במקום עובדי כוכבים עשום דעירוב שכיח אבל לבטל רשות לגבי חד כיון דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן:

דף סד

כל האומר שמועה זו נאה כו' מאבד הונה של תורה בדרך דרש נראה לפרש לפי שנאמר ארך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד פי' שהתורה יש לה ימין ושמאל דהללו פוסלין והללו מכשירין הללו אוסרין והללו מתירין וכו' וכל היכא דאיכא מחלוקה בדבר הסברא שהיא אליבא דהלכתא קרויה ימין ודעת החולק עליה קרויה שמאל וכמ"ש לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ואמר הכתוב ארך ימים בימינה שכל העוסק

בימינה של תורה דהיינו בפסקי הלכות שכרו ארך ימים דהיינו עולם הבא עולם שכלו ארוך ובשמאלה עושר וכבוד שכל העוסק נמי בדעת החולקים שהן שמאלה סל תורה שכרו עושר וכבוד בהאי עלמא וע"ז קאמר הכא שכל האומר שמועה זו נאה פי' אליבא דהלכתא לכך אעסוק בה ואדענה וזו אינה נאה שאין הלכה כמותה לכך לא אעסוק בה שאינו רוצה ללמוד אלא הסברא שהיא אליבא דהלכתא כגון פסקי הלכות מאבד הונה של תורה פי' עושרה וכבודה דנהי דיש לו שכר עולם הבא כיון שעוסק בימינה מכל מקום הונה של תורה דהיינו שכר עושר וכבוד דהאי עלמא לית ליה כיון שאינו עוסק נמי בשמאלה:

אפילו כותב תפילין נראה דדוקא ספר תורה או תפילין מהניא לפי שהן מצות שאינן עוברות אלא מתקיימות תמיד לכך גם העושר מתקיים על ידיהן אבל נותן מהן צדקה לא דצדקה אינה אלא לפי שעה וכבר דרשו חז"ל הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן

אבל שתה יותר מרביעית כל שכן שדרך טורדתו ושינה משכרתו לכאורה נראה דהיינו דוקא בשינה כל שהוא ודרך מיל אבל שינה מרובה ודרך ארוכה מפיגין את היין אפילו שתה יותר מרביעית וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ק מה' ביאת המקדש וז"ל אבל אם שתה יותר מרביעית אפי' מזוג שינה מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו ותימה דא"כ כי משני בסמוך שאני יין האיטלקי דמשכר טפי והוה ליה כיותר מרביעית מאי פריך עליה מדרב נחמן דאמר אבל שתה יותר מרביעית כל שכן שדרך טורדתו ולא משני דלהכי הוה טייל רבן גמליאל ג' מילין דדרך שלשה מילין מפיגה את היין אפי' ביותר מרביעית ולא אמרי' דדרך טורדתו ביותר מרביעית אלא בדרך קצרה דהיינו מיל. לכך נראה דביותר מרביעית דרך טורדתו אפי' הולך דרך ארוכה והא דחזינן שיכור שהולך דרך ארוכה היין עובר ממנו אין הדרך גורם לו לעבור את היין אלא הזמן גרם לו שאם לא הלך ושהה כך כשיעור הליכות דרך ארוכה נמי עבר היין ור"ג שהיה מטייל ג' מילין על כרחך כדי שיפיג יינו על ידי הדרך עביד הכי כדקתני בהדיא ולמדנו שדרך מפיגה את היין:

דף סה

כל המפיק מגן בשעת גאוה פירש"י ז"ל תפילת מגן אברהם וקשה לרבי יוחנן דאמר כל שאינו מפיק איתמר היאך מצי למילף מקרא דגאוה אפיקי מגינים שאינו מגלה תפלה בשעת שכרות והא קרא איפכא משמע דאדרבא מגלה תפלה בשעת שכרות כיון דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא ולפירוש ר"ח ז"ל לא ניחא:

לא איברי ליליא אלא לשינתא אע"ג דלא סגי לעלמא בלא ליליא דאי לאו ליליא הוה בסל סדר העולם ולא הוה ידעינן לקבוע רגלים ושבתות ושמיטות ויובלות יש לומר דלא איברי חשכת לילה קאמר לפי שהוא ית' מחדש בכל יום מעשה בראשית יוצר אור ובורא חשך וכמ"ש תשת חשך ויהי לילה והוה סגי לן להיות החמה מושלת ביום ולבנה בלילה בריאת חשכת לילה למה לי אי לאו לשינתא שאם לא היה בלילה אלא העדר אור החמה היו הכל עוסקין במלאכתן גם בלילה לאור היום ולא היו מתקיימין בלא מנוחה

דף סח

אמר רב אושעיא לא קשיא וכו' כתבו התוספות דהר"ר מנחם פי' דלא פליגי הכא בברירה כו' והכי קאמר הא כ"ש דלא מהנית מחשבה לטהר את הפתחים הכי נמי לא מהני לענין עירוב כו' ותימה דקאמר לעיל ואי אקני להו פיתא בסלא כיון דאי בעו לה תנאי ולא אפשר כו' מדנקט פיתא בסלא ולא קאמר פיתא סתמא משמע דכיון דטריד בגירסא הוה היה חושש אפילו בטירחה כל דהו ולא רצה ליטול פת מן הסל ולהניחו לשם עירוב וכדאמר אביי לעיל אי אמר לי אם קריב כותחא לא תנאי ולכך קאמר ואי אקני להו פיתא בסלא כלומר כמות שהוא בתוך הסל אקני להו בלא הנחה אלא בדיבור בעלמא דליכא סירחא כלל ולהכי קאמר נמי ליקני ליה מר רביעתא דחלא בחביתא פירוש כמות שהוא בתוך החביות בלי הנחה ואם כן אמאי קאמר כיון דאי בעי לה מנאי ולא אפשר למיתבא נהלייהו בטל שיתוף דמשמע דאי הוה אפשר ליה למיתבה להו שפיר דמי למיעבד הכי ואמאי הא תניא אין משתתפין באוצר כדאמר ליה איהו גופיה דלהכי לא מקנו להו רביעתא דחלא בחביתא משום דאין משתתפין באוצר דמחשבה לא מהניא לענין עירוב לכך נראה כדפי' רש"י ז"ל דטעמא דאין משתתפין באוצר משום דאין ברירה ובריה לא שייך אלא גבי רביעותא דחלא בחביתא דלא מסיימא ולא מינכרא כיון שהכל מעורב יחד אבל גבי פת בחלא אע"ג שהוא מונח בגו סלא בהדי פיתא אחרינא מ"מ אפשר לסיימו ולמימר אותו פת שצורתו כך וכך או אותו פת המונח בדרומו או בצפונו דמלא יהיה לשם עירוב לכך אי לאו דלא אפשר למיתבא להו הוה שפיר למיעבד הכי דכיון דמינכרא לא למימר ברירה. והא דמייתי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל ושבק שאר פלוגתא דתנאי דפליגי לענין ברירה בהלוקח יין מבין הכותים י"ל משום דפלוגתא דהלוקח יין מבין הכותים ברייתא היא כמ"ש התוספות בפרק בכל מערבין דגרסי' דתניא הלוקח יין כו' וניחא ליה טפי לאתויי ממתניתין דהמת בבית:

אנא דאמרי אפילו לרבי אליעזר הוה מצי למימר דטעמא דרב דמבטלין וחוזרין ומבטלין משום דס"ל דיש ביטול רשות מחצר לחצר ושמואל סבר אין ביטול רשות מחצר לחצר ובסמוך נמי כי קאמר אנא דאמרי אפי' כרבנן הוה מצי למימר טעמא דשמואל דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין כי היכי דלא ליהוי מילי דרבנן כי חוכא ואטלולא ורב סבר דלא חיישינן לחוכא וטלולא כמ"ש התוספות אלא כיון דאשכחן דפליגי רבנן ורבי אליעזר במבטל רשות חצירו אי ביטל נמי רשות ביתו אי לאו קס"ד דטעמייהו משום דמר סבר כיון דבטליה לרשותיה איסתלק ליה מהכא לגמרי ומר סבר דלא איסתלק ליה לגמרי ולכך בעי ש"ס למימר דרב ושמואל נמי פליגי בהך סברי וקאמר לימא רב ושמואל בפלוגת' דרבנן כו' ותרוייהו אית להו דאין ביטול רשות מהצד לחצר ולאחוכא ואטלולא לא חיישינן ודחי ש"ס דאפילו אם תימצי לומר דרב ושמואל פליגי בהך סברא אי אמרינן דאיסתלק ליה לגמרי אי לאו ותרוייהו אית להו דאין בטול רשות מחצר לחצר ולאחוכא ואטלולא לא חיישינן אכתי איכא למימר דרב אמר מלתיה אפילו לר' אליעזר דעד כאן לא קאמר וכו' ושמואל אמר מלתיה אפילו לרבנן דעד כאן לא קאמרי רבנן וכו':

דמר סבר מבטלין וחוזרין ומבטלין וכיון דהדרא ליה רשותיה כשחוזרין ומבטלין לו לכך כי חזר והוציא אפי' בשוגג נמי הדרא ליה רשותא ומר סבר אין מבטלין וחוזרין ומבטלין לרבינא משום דאסתלק ליה ואין ביטול רשות מחצר לחצר ולרבא כי היכי דלא ליהוי כחוכא ואטלולא כיון דלא הדרא ליה רשותיה על ידי ביטול לכך כי חזר איהו והוציא בשוגג נמי לא הדרא ליה רשותיה מיהו במזיד ליכא מאן דפליג דכיון דהדר הדר דהא לא זבניה והיינו דדחי רב אחא בר תחליפא משמיה דרבא דכ"ע אין מבטלין וכו' משום דלרבא דמפרש טעמא משום אחוכא ואטלולא נמי דייק רב ששת:

דף סט

והתניא מי שנתן רשותו והוציא וכו' תימה מאי קושיא הא איכא לאוקמא מתניתין כגון דמפיק איהו ברישא כדמשני אביי כמ"ש התוספות ור"י מפרש דמי שנתן רשותו משמע ליה שנגמרה מתנתו לגמרי דאפקי אינהו ברישא מדלא קתני מי שבטל וקשה דא"כ אמאי קתני לקמן במתני' נתנו לו רשותן הוא מותר והם אסורין ה"ל למיתני בטלו לו רשותן כו' דהתם ליכא למימר דדוקא נתנו לו רשותן דהיינו שנגמרה מתנתן לגמרי שכבר החזיק אז הוא מותר דלא שייך למימר הכי ועל כרחך צריך לומר דנתנו לו רשותן היינו בטלו לו רשותן לכך נראה דהא דקתני מי שנתן רשותו והוציא בין במזיד כו' משמע ליה שכבר נשתמשו בו בני מבוי והחזיקו בו דבמזיד לא מיתוקמא אלא בהכי שכבר

נשתמשו בו והשתא הדר ביה דמימר אמר כבר הוציאו שם כל צרכן אי נמי מימר אמר לא יהבינא להו אלא לפי שעה ולא לכולא יומא דאי לא נשתמשיה בני מבוי כלל לא הוה הדר ביה דלאו אורח ארעא ליתן מתנה ולחזור בו דא"כ מעיקרא מאי סבר ומשני אביי דשפיר איכא לאוקמי כשלא החזיקו בני מבוי במבוי ומייתי ראיה מברייתא דקתני נמי מי שנתן רשותו והוציא בין במזיד כו' וקתני סיפא בד"א בשלא החזיקו בני מבוי במבוי: **ההוא** דנפק בחומרתא דמדושא וכו' וא"ת מאי קמ"ל ש"ס בהך עובדא וי"ל דאתי לשמעינן דאע"ג דנפיק ביה לר"א בפרהסיא לפני כל אדם ולא כסייה אלא לפני ר' יהודה נשיאה שהיה בוש לפני הנשיא א"ה מבטל רשות דכיון דכסייה מיהא לפני הנשיא מחלל שבת בצנעה קרינן ליה. ועוד נראה דאשמעינן דאע"ג דמחלל שבת בהוצאה גופא אפילו הכי אם בטל רשות מותר להוציא על ידי בטולו ולא אמרינן דהוה ליה כמי שאינו מודה באיסור הוצאה ולא שרינן אלא כשמחלל את השבת במלתא אחריתי

מ"ט דהוי אורח לגבייהו כתב רבינו יונתן ואף על פי שהוא משתמש בחצר אינו נראה כמי שחוזר מביטולו כיון שאין משתמש בה כדרך תשמישו הראשון שהיה דרכו להוציא מביתו לחצר ולפי דבריו אם בטל להן בהדיא רשות חצרו ורשות ביתו לא אמרינן דהוה ליה אורח לגבייהו דא"כ ישתמש כדרך מביתו לחצר ונראה כחוזר מביטולו ואין נראה דאדרבא כ"ש כאורח לגבייהו ומומר כיון שלא נשאר נו שום רשות לא בחצר כ בהדיא הרמב"ם זכרונו לברכה בפ"ב מההלכות עירובין. ודש"י אורח לגבייהו כיון דמביתיה לא מפיק כו' היינו דוקא בשלא לא רשות חצרו לכך צריך לומר דהוי אורח לגבייהו כיון דמביתיה לא הוה מפיק מביתיה הוה ליה חוזר מביטולו דלא שייך למימר דהוה כיון דאינהו גופייהו אסור להו לאפוקי מביתו לחצר אבל אי בטל חצר וביתו כ"ש הוא דאמרינן דהוה ליה אורח לגבייהו ושרי:

דף ע

אי הכי ליתני לאחד שעירב או לאחד שלא עירב קשיא אבל תיובתא לא הוי דהיכא לשנויי רישא דאיירי באחד שלא עירב לכך קתני נמי נותן רשותו לאחד שעירב לשון נופל על לשון סיפא דאיירי בשנים שלא עירבו לכך קתני נמי דנותנין רשותן לשנים שעירבו ומיהו קושיא הוא דאיכא דאי הוה קתני בסיפא לאחד שעירב הוי נמי קצת לשון נופל על הלשון לאחד שעירב או לאחד שלא עירב ונראה דלהכי מייתי סיפא דמלהא דקאמר אי הכי ליתני לאחד שעירב או לאחד שלא עירב:

שנים שלא עירבו איצטריכא ליה סד"א ליגזר וכו' תימה לאביי למה ליה למיתני דשנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו לאשמעינן דלא גזרינן דלמא אתי לבטולי והא מסיפא שמעינן לה דלא גזרינן דקתני או לאחד שלא עירב אלמא דלא גזרינן דלמא אתי לבטולי וכדאמרינן לעיל דפריך הא נמי פשיטא ומשני מהו דתימא ליגזר דלמא אתי לבטולי להו קמ"ל ושמא י"ל דאי לא קתני אלא שנים שלא עירבו נותנין רשותן לאחד שלא עירב ה"א דוקא בכי האי גונא לא גזרינן דכיון דאינהו לא עירבו ואיהו נמי לא עירב פשיטא דכיון דאינהו אוסרין זה ע"ז ליכא למגזר אבל שנים שעירבו כי מבטלו להו להנך שלא עירבו כיון דהוה להו כחד רשותא אלא שנתרבה לו רשותו של כל אחד וניתוסף לו כמאן דמערבי בהדדי דמו דמקצת רשותו שנתערב ככולו דמי ושייך שפיר למיגזר קמ"ל דאפ"ה לא גזרינן:

לאביי שנים שלא עירבו איצטריכא ליה נקט הכי לאפוקי מדרבה דלרבה שנים שלא עירבו לא איצטריך ליה אלא הא דקתני לשנים שעירבו איצטריך ליה ולאביי הוה איפכא דשנים שלא עירבו איצטריכא ליה:

איהו אין יורש לא דחוץ ממבטל רשות דקתני היינו ששכח ולא עירב אבל יורש כיון דלא מצי לעירובי מאתמול לאו בכלל מבטל רשות סתמא הוא דלא מצי מבטל והא דביטולו מועיל לאו מצידו הוא אלא משום דכרעיה דאבוה הוא וכיון דלא קתני חוץ ממבטל רשות ויורש שמע מינה איהו אין יורש לא ומשני אימא חוץ מתורת ביטול רשות ויורש בכלל תורת ביטול הוא כיון דמצי מבטל על ידי כח אביו:

מבעוד יום אינו אוסר פי' רש"י ז"ל שהרי יערב זה עם שכניו וקשה דא"כ מאי קמשמע לן פשיטא דאינו אוסר כיון דיערב עדיין דבשלמא רישא דקתני מבעוד יום אוסר אשמעינן דאע"ג דאותו שמת הניח כבר עירובו מ"מ כיון דעדיין לא קנה עירובו הרי זה מן השוק אוסר. ועוד קשה כיון דמבעוד יום אינו אוסר לפי שיערב עדיין א"כ אמאי קתני משחשיכה אוסר והא אפשר נמי שיבטל עדיין ודוחק לחלק ולומר משום דעירוב מצוי טפי מביטול. לכך נראה דמבעוד יום אינו אוסר דאיירי דבן חצר זה כבר עירב עם שכניו ובשעת קניית העירוב דהיינו בהכנסת שבת כבר ירש רשותו של זה שמן השוק נמצא שבשעת קניית העירוב חל הקנין גם על הירושה לכך אינו אוסר אבל מת משחשכה ר וסר כיון דבשעת קניית העירוב עדיין לא ירש כלום ולא חל קניית עירובו על הירושה דבתר הכי וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות עירובין שכתב אחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר אם מבעוד יום מת אינו אוסר עליהן שהרי כולן מעורבין משמע שהן מעורבין כבר וכ"כ הרב המגיד שם בהדיא:

דף עא

הכא ב"ע בחצר שבין שתי מבואות פירש"י ז"ל ואית דמפרשי מתני' מילי מילי קתני כו' דאלו רבנן בחצר שבין שתי מבואות אפי' לזה ביין ולזה ביין לא וקשה דא"כ כי פריך בסמוך אדרבי אליעזר בן תדאי אפילו לזה ביין ולזה ביין מאי איצטריך רבה לשנויי זה בא בלגינו ושפך וכו' ולא משני דר"א בן תדאי אדר"ש קאי ובחצר שבין שתי מבואות איירי דבית ליה לר"ש דאחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב וקאמר איהו דאחד זה ואחד זה צריכין לערב דהא רבנן נמי ס"ל הכי להך לישנא וכן משמע בתוספתא דרבי אליעזר בן תדאי אדרבי שמעון קאי דקתני להו גבי הדדי לכך נראה כלשון ראשון שפירש"י ז"ל דאם נשתפפו ביין בכלי חד ליכא מאן דפליג דמהניא אפי' בחצר שבין שתי מבואות ולכך מתמה אדר"א בן תדאי ואפילו לזה ביין ולזה ביין מיהו קצת קשה לפי' זה כיון דר"ש אמילתייהו דרבנן קאי דוחק הוא לומר דאין צריכין לערב דנקט ר"ש לא הוי דומיא דאין צריכין לערב דאמרי רבנן דלרבנן אין צריכין לערב כלל ולר"ש אין צריכין לערב שכנים בהדי בעל הבית קאמר אבל שכנים בהדדי צריכין לערב:

מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי שלא לשכח וכו' בתוספתא בפרק ו' גרסינן איפכא משתתפין במבוי ומערבין בחצירות שלא לשכח וכו' פי דאחר שנשתתפו במבוי עדיין זקוקין לערב בחצירות ולאו מדינא דמן הדין בשיתוף דמבוי סגי דהשיתוף הוא לכל הבתים והחצרות שכולם משתתפין יחד כמ"ש התוס' ולא בעינן נמי עירובי חצרות אלא משום הכירא בעלמא שיהיה היכר לתינוקות שרגילין להיות בחצרות ויאמרו אבותינו לא עירבו וכיון דעירובי חצרות לאו חיובא הוא אלא משום היכר בעלמא ממילא שמעינן מינה דאית ליה לרבי מאיר דאין סומכין על העירוב במקום שיתוף כדאיתא לקמן דתנן עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואסורין במבוי ומוקי לה בגמרא כר"מ דבעי עירוב ושיתוף והיינו משום דכיון דעיקר תקנתא לא הוי אלא לשתף במבוי לחוד ועירוב חצרות משום היכר בעלמא הוא לא שייך למיסמך אמילתא דלית ביה חיובא:

חד אמר בפת כ"ע ל"פ דבחדא סגיא פירש"י ז"ל דהא פת חזי הכא והכא וקשה דהא טעמא דר"מ הוא דבעי תרתי כדי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות כו' כדקתני בהדיא ואם כן מה לי יין מה לי פת הא לא משתכח תורת עירוב מן התנוקות. לכך נראה דפת כיון דחייו של אדם תלוי בפת הכל מכירין בו אפילו התינוקות יודעין שלשם עירוב הניחוהו ולא אתי למיטעי הלכך אפילו ר"מ מודה שאם ישתתפו במבוי בפת דסומכין עליו וא"צ לערב בחצירות כי פליגי ביין ששיתפו במבוי ביין דלר"מ לא סמכינן עליה

בעירובי חגירות כיון דאין חייו של אדם תלוי ביין אין התינוקות מכירין בו ומשתכח לה תורת עירוב ורבנן סברי דביין נמי מכירין ולא משתכח לה וחד אמר ביין דכ"ע לא פליגי שאם שיתפו במבוי ביין עדיין זקוקין לערב בחצרות בפת משום היכרא דתינוקות דיין כיון דאין חייו של אדם תלוי בו רבנן נמי מודו דליבא היכרא כי פליגי בפת דר"מ סבר אפי' נשתתפו במבוי כפת אכתי זקוקין לערב בחצרות משום היכרא דתינוקות שרגילין בחצרות ולא ידעו במילי דמבוי ורבנן סברי דתינוקות ידעי במילי דמבוי ושפיר אית להו היכרא לכך כשנשתתפו במבוי בפת סגי וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ק דהלכות עירובין המשתתפין במבוי צריכין לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירין מה נעשה במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו ואין צריכין לערב בחצרות שהרי התינוקות מכירין בפת:

דף עב

תנא בד"א כשמוליכין את עירובן למקום אחר פירש"י ז"ל והאי תנא מדקא מפליג בין מקום אחר לבא אצלו סבירא ליה טעמייהו דכ"ש וב"ה לאו במחיצות פליגי אלא אפילו לב"ש נמי טרקלין מחברן וכו' דאי לב"ש ראויות חלוקות הן והן לא עירבו כי עירוב בא אצלן מאי הוי וקצת תימא דקתני מתניתין ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות שהן צריכין עירוב כו' וע"כ טעמא משום דכיון דמחיצות מגיעות לתיקרה רשויות חלוקות נינהו וא"כ אמאי קא מפלגי ב"ה מקום אחר לבא אצלן כמ"ש התוספות דלב"ה נמי נ"מ בכעין חדרים ועליות דדוקא במוליכין עירובן קאמר דמודו אבל בעירוב בא אצלן עירוב א' לכולן וכן משמע לישנא דמודים דס"ל לב"ה במחיצות המגיעות לתיקרה כב"ש במחיצות שאין מגיעות לתיקרה וכיון דרשויות חלוקות הן כי בא עירובן אצלן מאי הוה:

במקבלי פרס שנו פירש"י ז"ל שמקבלין הוצאה מבית אביהם ואין אוכלין ממש וקשה כיון דאין אוכלין על שלחן אביהן אמאי קתני שהיו אוכלין על שלחן אביהם הל"ל האחין שהיו מקבלין פרס מאביהם והרמב"ם ז"ל פ"ד מה"ע פירש מקבלי פרס היינו שאין אוכלין תמיד על שלחן אביהן וכן הנשים ועבדים שאין אוכלין תמיד על שלחן בעליהן או רבן אלא לפעמים אוכלין על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו ולפירושו אתי שפיר דקתני שהיו אוכלין על שלחן אביהם דאע"ג דאין אוכלין אצלו מיד מ"מ אוכלין על שלחן אביהם הם מיהו בירושלמי דפירקין משמע כדפי' רש"י ז"ל דאי' התם משמיה דשמואל מקום פיתא עיקר וקאמר מתני' פליגא על שמואל האחין שהיו אוכלין וכו' רב חייא

בר אשי בשם רב במקבלי פרס מאביהן היא מתנית' מ"מ אין שותפין במה שהן אוכלין וא"כ אמאי אין צריכין לערב בשאין עמהן דיורין הא לאו שותפין באכילה דוקא בעינן ומשני כשאין אביהן זוכה ונותן להם אלא מה שהן אוכלין בלבד דהוו להו כשותפין באכילה משמע דמקבלי פרס היינו ההוצאה כדפי' רש"י. ונראה דשפיר גרסי' במתני' האחין השותפין לאשמעי' דאע"ג דאין אוכלין על שלחן אביהם אלא מקבלי פרס מ"מ הוה להו כשותפין באכילתן והרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה כתב האחין השותפין שהיו אוכלין על שלחן אביהן או השותפין שהן אוכלין על שלחן אחד ופירושו דחוק.

דף עג

מי שיש לו חמש נשים וכו' הוה מצי למיתני מי שיש לו אשה מקבלת פרס מבעלה ועבד מקבל פרס מרבו ומתני' נמי הוה מצי למיתני בן שהיה אוכל על שלחן אביו אלא אורחא דמלתא נקט דמי שאין לו אלא אשה אחת מסתמא אין לה בית דירה לבדה ואינה מקבלת ממנו פרס אלא דרה עם בעלה ואוכלת על שלחנו ממש וכן מי שאין לו אלא בן אחד ועבד אחד אבל מי שיש לו הרבה נשים אורחא דמלתא שכל אחת דרה לבדה עם בניה וניזונת לבדה ומקבלת פרס ממנו וכן מי שיש לו בנים רבים נשואים או עבדים רבים נשואים אורחא הוא שכל אחד דר לבדו ומקבל פרס:

רישא וסיפא ר' מאיר ומציעתא רבנן והא דקתני מציעתא שכח אחד מבני חצר ולא עירב הוא הדין דאם שכחו כולן ולא עירבו נמי מותרין כאן וכאן כיון דסומכין על שיתוף במקום עירוב והא דנקט אחד משום דבעי למיתני שכח אחד מבני מבוי ולא נשתתף לאשמעי' דאסורין במבוי אע"ג דלא שכח אלא אחד:

והכא כיון דרובא עירבו לא משתכחא אבל שכח אחד מבני מבוי ולא נשתתף כיון ששכחו כל בני החצר אסורין במבוי שלא לשכח תורת שיתוף אבל אם לא שכחו כל בני החצר להשתתף אלא אחד לבדו היה מותר גם השוכח במבוי כדאמרי' בעירוב דתו לא אתי לאשתכח תורת שיתוף כן כתב רבינו יהונתן ומהרש"ל ז"ל ולפי זה כי קתני לעיל מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי שלא לשכח קורת עירוב מן התינוקות אחרוייהו קאי פירוש דלהכי בעינן עירוב ושיתוף דאי ליכא אלא עירוב לחוד משתכח לה תורת שיתוף ואי ליכא אלא שיתוף לחוד משתכח לה תורת עירוב ולא משמע כן דבסוף פרק חלון תנן ולא אמרו לערב בחצירות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות משמע דשיתוף מבוי עיקר הוא ומן הדין בשיתוף מבוי סגי כמ"ש לעיל דהשיתוף הוא לכל הבתים והחצירות ולא אמרו לערב נמי בחצרות לאחר שנשתתפו אלא כדי שלא לשכח כו' דהתינוקות לא ידעו

במילי דמבוי כדפי' לעיל וכן פירש"י ז"ל בפרק חלון מיהו בפרק מי שהוציאוהו מייתי ש"ס מתני' דחלון ושם פירש"י ז"ל ולא אמרו לערב בחצירות וכו' אבל עיקר בתחומין הוא וכתבו התוספות שם דפירוש זה עיקר והא דקתני ולמה אמרו לערב בחצירות היינו פי' אשיתופי מבואות וקרי ליה שיתוף מבוי עירובי חצירות בכמה דוכתי וזה נראה דוחק לכך נראה כדפי' רש"י ז"ל בפרק חלון דדוקא עירובי חצרות לחוד תיקן בשביל התינוקות אבל שיתוף מבוי עיקר דינא הוא ולפי זה אפילו שיתפו כל בני החצר ולא שכח אלא חד מנייהו ולא נתן חלקו לשיתוף אסורין במבוי כיון דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף וצריכין לשתף מן הדין האחד אוסר על כולן ומדברי הרמב"ם ז"ל בצ"ק מה' עירובין ובפ"ה מה"ע משמע נמי דס"ל דשיתוף מבוי עיקר הוא ועירובי חצירות לחוד לא תיקנו אלא בשביל התינוקות וגם יש להקשות על מ"ש רבינו יהונתן שאם לא שכחו כל בני החצר להשתתף אלא אחד לבדו היה מותר וכו' דהא בזמן הש"ס לא היו נוהגין ליתן לשיתוף אלא אחד מבני החצר כמ"ש בהגהת ש"ע סימן שפ"ז.

דף עד

עד שיהיו בתים וחצירות פתוחין לתוכו פירש"י ז"ל דלא בעינן בתים פתוחים למבוי אלא בתים פתוחים לחצירות וחצירות למבוי ולפירושו לא הוי דומיא דהא דאמר שמואל אפילו בית אחד וחצר אחד דהיינו בית בלא חצר פתוח למבוי וחצר שבית אחרת פתוחה לה לכך נראה דהא דקאמר רב עד שיהו בתים וחצירות פתוחין לתוכו היינו דבעינן שני בתים בלא חצירות פתוחין למבוי וגם שתי חצירות פתוחות למבוי ובכל חצר בית אחרת פתוחה לה וקאמר עלה שמואל דאפילו בית אחד פתוח למבוי וחצר אחת פתוחה למבוי סגי וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ז מה"ש כמ"ש ה' המגיד שם וליכא למימר דהא דקאמר שמואל אפילו בית אחד וחצר אחת היינו בית א' בחצר ודלא כפירש רש"י ז"ל מדקאמר ר' יוחנן אפי' חורבה וקאמר בסמוך דלמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה משמע דלא בעי למימר חורבה שבחצר דאם כן ליכא בתים כמו שכתבו התוספות בפ"ק מיהו בספרים שלנו לא גרסינן בסמוך דלמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה אלא דלמא אתי לאפוקי מאני דחצר לחורבה וכן משמע מפירש"י ז"ל סמוך:

אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי טעמא כדמסיק משום דאסור לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים ופי' רש"י ז"ל דאסור לעשות לדור יחיד במקום עובדי כוכבים ואין הלשון משמע כפירושו דא"כ עיקר חסר דהל"ל אסור לעשות לדור יחיד במקום עובדי כוכבים אבל אסור לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים משמע דאסור

לעשות דבר שיהיה יחיד במקום עובדי כוכבים ונראה לפרש משום דקיי"ל עובד כוכבים הדר עם שני ישראלים במבוי צריכין לשכור ממנו ואח"כ מערבין ודוקא שנים משום דשכיחי דדיירי אבל ישראל יחיד במקום עובדי כוכבים א"צ לשכור משום דלא שכיח דדייר כדאמרי' בריש פירקין וע"ז קאמר מבוי שצידו אחד עובדי כוכבים וצידו אחד ישראל פי' עובדי כוכבים וישראלים הרבה כמו שכתבו התוס' והיו חלונות פתוחות מחצר לחצר של ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי דאע"ג דכשמערבין דרך חלונות מותרין להוציא ולהכניס דרך חלונות מזה לזה מ"מ אין מערבין דרך חלונות כדי להתיר נמי להשתמש במבוי דרך פתחים בלא שכירות עובדי כוכבים לומר דכיון שעירבו כולן דרך חלונות ומותרין להוציא זה לזה דרך החלונות הרי הן כאנשי בית אחד והוי להו יחיד במקום עובדי כוכבים שאין צריך לשכור ממנו וטעמא משום דאסור לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים דדוקא יחיד ממש הדר במקום עובדי כוכבים וכן שני ישראלים או יותר הדרים בבית אחד שרי רבנן דמלתא דלא שכיחא הוא אבל לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים דהיינו שהן רבים ועושין עצמן להיות יחיד במקום עובדי כוכבים ע"י העירוב שמערבין זה לזה דרך חלונות לא שרו רבנן דאסור לעשות דבר להיות יחיד במקום עובדי כוכבים דא"כ לא הועילו חכמים בתקנתן שתקנו לשכור מן העובדי כוכבים כדי שלא ילמוד ממעשיו דעובדי כוכבים לא מוגיר ואי שרית לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים ע"י עירוב בטלה תקנתא דלעולם לא ישכרו ממנו אלא יערבו בהדדי כדי להיות יחיד במקום עובדי כוכבים והיינו נמי הא דקאמר בריש פירקין ואמור רבנן אין עירוב מועיל במקום עובדי כוכבים ואין ביטול רשות מועיל במקום עובדי כוכבים עד שישכור כדפי' שם וקא"ל אביי לרב יוסף אמר רב אפי' בחצר כו' דאי לא אמר ה"א דצידו אחד עובדי כוכבים וצידו אחד ישראל דנקט בחצר אחת של עובדי כוכבים וחצר אחת של ישראל קאמר וטעמיה משום דקסבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחין לתוכו ותרוייהו צריכי דאי מההיא כו' השתא על כרחן בישראלים הרבה איירי ומשום דאסור לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים כדפי' והא דנקט חלונות משום דלאו אורחא למיעבד פתחים גדולים מחצר לחצר אלא חלונות וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מה"ע שכתב מבוי שצדו א' עובדי כוכבים וצדו א' ישראל והיו חלונות פתוחות מחצר לחצר של ישראל יערבו כולן דרך חלונות אע"פ שנעשו כאנשי בית אחר ומותרין להוציא ולהכניס דרך חלונות הרי אלו אסורין להשתמש במבוי דרך פתחים עד שישכרו מן העובדי כוכבים שאין נעשים ביחיד במקום עובדי כוכבים:

דף עה

זו דברי רבי עקיבא דאמר אפילו רגל המותרת במקומה וכו' נראה דלאו אמילתא דרבי עקיבא קאי דקתני רבי עקיבא אוסר החיצונה שדריסת הרגל אוסרתה דא"כ מאי קאמר אלא כי אתא רבין אמר רבי ינאי שלש מחלוקות בדבר כו' דלמא רב דימי נמי אית ליה דשלש מחלוקות בדבר ואתי לאשמעינן דרבנן בתראי סבירי להו דאין דריסת הרגל אוסרת לגמרי אפילו רגל האסורה במקומה ועוד דא"כ מאי זו דברי רבי עקיבא אבל חכמים אומרים מאי איצטריך להזכיר דברי רבי עקיבא לא הוה ליה לפרש אלא מלתא דרבנן לחודא ולמימר הא דאמרי רבנן אין דריסת הרגל אוסרת אפילו רגל האסורה קאמרי לכ"נ דאריש קאי דקתני עירבה החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות על זה קאמר זו דברי רבי עקיבא דאמר דאפילו רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה כ"ש דאית ליה דרגל האסורה במקומה דאוסרת שלא במקומה אבל רבנן לאו ארגל המותרת לחודא פליגי אלא ארגל האסורה נמי פליגי וס"ל דאינה אוסרת שלא במקומה:

מתיב רב ביבי בר אביי נראה דלא ניחא ליה לאקשויי מרישא דקתני שכח אחד מן הפנימית ולא עירב כו' טעמא דשכח הא לא שכח שתיהן מותרות כדפריך רבינא דאיכא למימר דהוא הדין לא שכח נמי שתיהן אסורות ור"ע היא ואיידי דקתני שכח אחד מן החיצונה ולא עירב קתני נמי שכח אחד מן הפנימית ולא עירב אי נמי איידי דבעי למיתני נתנו עירובן במקום אחד ושכח א' בין מן החיצונה בין מן הפנימית קתני נמי שכח אחד מן הפנימית

הואיל ואני קורא בהן רבים בחיצונה פירש רש"י ז"ל והתוספות וגזרינן משום רבים בפנימית ולשון הואיל ואני קורא בהן רבים לא אתי שפיר דהל"ל הואיל ויש בהן רבים בחיצונה ורב אלפס פי' דהא דקאמר רב יוסף היו ג' אסורין אחצירות קאי דדוקא שתי חצרות ובכל חצר דר א' מותרין אבל היו שלשה חצרות ובכל חצר דר אחד אסורין כיון דאיכא שנים דורסין על החיצונה והשתא ניחא הא דקאמר הואיל ואני קורא בהן רבים בחיצונה כלומר נהי דשנים הפנימיים יחידים נינהו ולאו רבים קרינן להו כיון שכל אחד דר לבדו מ"מ בחיצונה אני קורא בהן רבים כיון דתרווייהו דורסין על החיצונה וגזרינן דלמא אתי להתיר נמי שנים דרים יחד בפנימית ורב אלפס לא פי' כן ולהכי נקט שמואל לעולם מותרת פי' אפילו עשרה חצירות זו לפנים מזו ובכל חצר דרך אחד דרגל המותרת אינה אוסרת ולא גזרינן והשתא אתי שפיר דהא דאמר ר"א ועובדי כוכבים הרי הוא כרבים אתי נמי אליבא דרב אדא:

דף עו

חלון פרק שביעי

ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה צריך לומר כדפי' ריב"ן שכתבו התוספות דאלו שני טפחים ומשהו זקופין מלמטה למעלה מיהו מדנקט לשון רבים ושנים ומשהו מהן ולא קאמר ושנים ומשהו ממנו משמע דקאי אעשרים וארבע טפחים הקיפו והיינו כדפירש רש"י ז"ל:

בשבסר נכי חומשא סגיא לפי מה שהוכיחו התוספות בפ' כיצד מעברין דהא דאמרינן כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונ' דאין החשבון מכוון אלא יש מעט יותר מאמתא ותרי חומשא באלכסונא צ"ל דשבסר נכי רומשא לאו דוקא נקט דודאי מעט יותר בעינן לפי אומדנא אלא דש"ס לא הוה מצי לכוון אותו מעט כמה הוא לכך לא נקט ליה דעיקר מלתא לא אתי אלא לאפוקי מדר' יוחנן דבעי כולי האי בד' טפחים ולכך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה"ע היה חלון עגול אם יש בו כדי לרבע ארבעה על ארבעה הרי הוא כמרובע ולא כתב אם יש בו שבעה עשר פחות חומש הרי הוא כמרובע אלא משום דטפי מהכי בעינן פורתא אבל הרא"ש ז"ל כתב ואי חלון עגול הוא צריך שיהא בהקיפו שבסר נכי חומשא ולא דק דפורתא ספי בעינן לפי האומד כדפי' וליכא למימר דכיון דפורתא הוא אין לדקדק בהכי וסגי לן בשבסר נכי חומשא אע"ג דלא הוי ארבעה על ארבעה מצומצמים דהא קיימא לן כל מדות וכל השיעורין שאמרו חכמים מצומצמין הן כגון ארבעים סאה דמקוה שאם חסרה אפילו טפח אחת פסולה וכל כיוצא בזה:

צריך סולם קבוע להתירו או אין צריך וכו' הא דלא בעי בקצרה לול הפתוח מבית לעלייה מהו כי אמרינן ביתא כמאן דמלי דמי הני מילי וכו' נראה משום דסתם לול יש לו סולם שאין עושין ארובה אלא כדי לעלות מן הבית לעלייה ע"י סולם אלא שאין הסולם קבוע שם שאין עולין ויורדין בו אלא ברשות כדמשמע מפירש"י ז"ל בפרק הקומץ רבה גבי מזוזה וכיון דאיכא סולם אפי' אי לא אמרינן ביתא כמאן דמלי דמי ש"ד דסולם פת הוא ולא קמיבעיא ליה אלא אי בעינן סולם קבוע שם אי לאו דאיכא למימר דכל שאינו קבוע לאו פתח הוא. ולפי זה ניחא הא דקאמר סבור מינה סולם קבוע הוא דאינו צריך הא סולם עראי צריך דלכאורה קשה דכיון דאמרינן בכי האי גונא נמי ביתא כמאן דמלי א"כ למה לי סולם כלל אלא נראה דסברוה דהאי דא"ל אינו צריך היינו סולם קבוע משום דסגי ליה בסולם עראי ואפי' לא אמרינן בכה"ג ביתא כמאן דמלי שפיר דמי דסולם עראי נמי פתח הוא וקאמר איסמר אמר רב יוסף כו' וכיון דסולם עראי נמי אינו צריך ע"כ טעמא משום דאמרי' ביתא כמאן דמלי דמי אבל התו' כתבו לקמן מדנקט צריך סולם

קבוע משמע דבכל דוכתא בעינן סולם קבוע דוקא וסולם שאינו קבוע פשיטא ליה דלאו פתח הוא:

דף עז

עולין אין מעלין לא הוה מצי למיפרך מסיפא דקתני בהדיא ובלבד שלא יורידו למטה אלא דניחא ליה למיפרך מרישא אע"ג דלא מצי פריך אלא מדיוקא וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי:

משום דהוה לזה תשמיש בנחת ולזה תשמיש קשה בטור א"ח סי' קל"ג כתב דחורי הבית וזיזין הבולטין מן הכותלין שאינן גבוהין הרבה ולא נמוכין הרבה צריכין בדיקה אבל הגבוהין שאין יד האדם מגעת שם אין צריכין בדיקה ובירושלמי חשיב גבוהין למעלה מי' טפחים ואינו נראה דעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מי' טפחים ע"כ וקשה דהכא משמע בהדיא דלמעלה מי' טפחים תשמישו קשה הוא וליכא למימר דתשמישו קשה קרי ליה לגבי דהאיך ששוה לארץ ותשמישו בנחת טפי מיניה דא"כ אמאי נקט צידו אחד גבוה עשרה וצידו א' שוה לארץ אפי' צידו אחד גבוה עשרה וצדו אחד גבוה אחד עשר או יותר נמי הוה מצי למימר דנותנין אותו לזה שצידו גבוה עשרה כיון דתשמישו בנחת טפי מאידך אלא ודאי צ"ל דכל שהוא גבוה עשרה תשמישו קשה ממש הוא וכיון שתשמישו נמי קשה אע"ג דלחבריה קשה ספי מיניה שניהן שוין בו:

הכא במאי עסקינן דאית ליה אוגנים פירש"י ז"ל ודומה לחופר וקשה דבריש כל הכלים גבי הא דקאמר רב נאמן הלכה כרבי אלעזר בן תדאי פריך למימרא דסבר רב נחמן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור ומשני הדר ביה רב נ פן מההיא והשהא אמאי קאמר דהדר ביה לישני דאע"ג דאית ליה טלטול מן הצד שרי גבי פוגלא מודה דאסור משום דדמיא לחופר ואע"ג דצנון שמקצת עליו מגולין קתני דניטל בשבת ולית ביה משום חופר מ"מ פוגלא כשהוא מונה מלמטה למעלה דמיא טפי לחופר דהא השתא נמי דטעמא דפוגלא מלמטה למעלה אסור לרבנן משום דהשיב להו טלטול מן הצד צריך לומר דגרע טפי מצנון שמקצת עליו מגולין דלא חשיב להו טלטול מן הצד כמ"ש התוספות וכיון דגרע טפי איכא למימר דטעמא דרב נחמן דאוסר משום דדמיא לחופר הוא אבל גבי פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים דלא שייך בהו חופר לכך ס"ל כרבי אלעזר בן תדאי דתוחבין בכוש או בכרכור והן מנערות מאליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול לכך נראה דפוגלא מלמטה למעלה בעפר תיחוח איירי דלא שייך ביה טעמא דחופר וכן הא דצנון שמקצת

עליו מגולין וכן ספל דאית ליה אוגניים כולהו שעפר תיחוח איירי והא דמשני דאית ליה אוגניים לאו משום דדמיא לחופר הוא אלא משום דבאית ליה אוגניים הוה ליה טלטול מן הצד ואסור ופריך והתנן הטומן לפת כו' אלמא דבכי האי גונא לא חשיב טלטול מן הצד ומשני לא צריכה דבעי מרא וחצינה דהו"ל חופר:

דף עח

זיז היוצא מן הכותל ארבעה על ארבעה והניח עליו סולם כו' הרמב"ם בפ"ג מה"ע כתב כותל גבוה שבין שתי חצרות וזיז יוצא באמצעיתו אם נשאר מן הזיז עד ראש הכותל פרות מעשרה מניח כולם לפני הזיז ומערבין אחד אם רצו וכתב הרב המגיד שם דמפרש מימרא ראשונה שמצרכת כולם כשהזיז גבוה יותר מי' מן הקרקע לפיכך בלא סולם אין מיעוטו כלום אבל אם היה פחות מעשרה לקרקע ופחות מעשרה לכותל אינו צריך סולם וזהו שלא הזכירו סולם במימרא השנית. וקשה כיון דמימרא שנייה בלא סולם איירי אמאי ממעט הא מיעוט באויר הוא ולאו שמיה מיעוט כדמוכח לעיל גבי אצטבא וסולם ששליבותיו פורחות ועוד דא"ה בשני זיזין אמאי בעינן שיהו זה שלא כנגד זה כיון דלא בעינן סולם והב"י בסי' שע"ב כתב כדי שיוכל לעלות מזיז לחבירו וכו' וזה דוחק דהא אצטבא על גבי אצטבא ממעטין אע"ג שהן מכוונות. ועוד דלישנא דכותל עשרים צריך שני זיזין להתירו משמע דלא סגי בלאו הכי דדוקא שני זיזין בעינן ואמאי הא בזיז א' נמי סגי כשמניח עליו סולם כל שהוא ונשאר מן הזיז עד ראש הכותל פחות מעשרה לכך נראה דמ"ש הרמב"ם ז"ל אם נשאר מן הזיז עד ראש הכותל פחות מעשרה מניח סולם כו' איירי דמן הזיז עד הארץ נמי הוי פחות מעשרה ואע"ג שלא כתב כן בהדיא סמך עצמו על מה שכתב וזיז יוצא באמצעיתו דכיון שהזיז יוצא מאמצע הכותל ונשאר למעלה ממנו פחות מעשרה ע"כ למטה ממנו נמי פחות מעשרה הוא והשתא איכא למימר דהרמב"ם ז"ל ס"ל כדפירש"י זכרונו לברכה ומימרא שנייה נמי כשמניח עליו סולם איירי וכן משמע קצת לשון הרמב"ם ז"ל שכתב שם היה הכותל גבוה תשעה עשר טפחים כו' ולא כתב כותל גבוה י"ט טפחים משמע דקאי אמילתא קמייתא:

חקק להשלים בכותל בכמה כתבו התוס' כגון שהכותל עב ובולט מצד הסולם או שהסולם מונח בסוף הכותל בקרן זויות וזה דוחק וכתבו עוד דאיירי בכותל משופע דהא רב יוסף אית ליה דסולם זקוף אינו ממעט וזה דוחק גדול. ועוד דרש"י ז"ל פירש א"ל בעשרה עד עשרה ישלימנו דכולן דאיכא בגובה עשרה רוחב ארבע הוי ביה שיעור פתח אע"ג דגובה כותל טובא וקשה דלעיל משמע דאע"ג דאיכא רוחב ארבע בגובה עשרה

לא מהניא דבעינן שיהא רוחב ארבע בכל משך הפתח דקאמר כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים והניח סולם רחב ארבעה מכאן וסולם רחב ארבעה מכאן אם יש בין זה לזה שלשה טפחים אינו ממעט אע"ג דאיכא רוחב ארבעה בגובה עשרה. ועוד דלאו אורח ארעא למיעבד פיתחא בכה"ג שיהא רחב בתחילתו וקצר באמצעיתו ומדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מה"ע משמע שהוא מפרש דהך בעיא דחקק להשלים בכותל בעיא אחריתי היא ולאו ארוחב סולם קבעי אלא אמתניתין דנפרצה הכותל עד עשר אמות קאי דקתני סיפא יותר מכאן מערבין אחד וקבעי שאם היתה הפירצה פחותה מעשר וחקק בכותל להשלימה ליותר מעשרה כמה צריך לחקוק בגובה הכותל וא"ל בעשרה טפחים גובה סגי הדר קבעי חקקן כולן בכותל שאם בא לפרוץ הכותל לכתחילה פירצה יתר מעשר כמה צריך לחקוק בגובה הכותל א"ל מלא קומתו פירוש מלא קומתו של אדם ומ"ש א"ל התם מסתלק ליה כו' פי' הרב המגיד כשבא להשלים פירצה פחותה מעשר ליתר מעשר מעשיו מוכיחין שהוא רוצה להסתלק ממה שהיו יכולין לערב שנים דאי לאו הכי למה הוא מרבה בפרצה לכך בגובה עשרה סגי אבל כשבא לפרוץ לכתחילה צריך מלא קומתו כדי שיראו החצירות כאחת בהיות האדם עובר מזו לזו בלא דוחק דאי לאו הכי אין מעשיו מורין על כוונת סילוק אלא שרוצה להשתמש עם בני חצר שנייה ואירע לו שחקק יותר מעשר:

תיבעי לרבי תיבעי לרבנן פירוש תיבעי לרבי מי אמרינן כי היכי דהתם קנה עירוב משום דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות הכא נמי לא שנא דכיון דהוי מיהא פתחא בין השמשות סגי או דלמא עד כאן לא קאמר רבי התם וכו' הני מילי בין השמשות דגבי מיקני שביתה בין השמשות סגי אבל לענין פתחא כוליה יומא בעינן תיבעי לרבנן מי אמרינן כי היכי דהתם לא קני עירוב הכא נמי לא שנא או דלמא עד כאן לא קאמרי רבנן אלא התם אבל הכא פת א הוא ואריא הוא דרביע עליה עשאו לאשרה סולם מהו תיבעי לרבי יהודה תיבעי לרבנן כדפי' דבין לרבי יהודה בין לרבנן איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ואע"ג דהכא רב יוסף קמיבעי ליה ובפרק בכל מערבין משמע דפשיטא ליה לרב יוסף דטעמא דרבי יהודה משום דבתר דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דלינטר י"ל דבתר דפשיט ליה רבה דאשרה אסורה קבלה מיניה דכיון דאשרה אסורה ולא אמרינן אריא הוא דרביע עליה על כרחך טעמא דשרי התם משום דבתר דקנה עירוב לא ניחא ליה דלינטר אבל מקמי דפשיט ליה הוה קמיבעיא ליה אי ס"ל לרבי יהודה דמותר לקנות ביד באיסורי הנאה או דלמא שאני התם דלא ניחא ליה דלינטר:

עשאו לאשרה סולם מהו פירש"י ז"ל אם תימצי לומר בשאר אילן דפתח הוא הכא דמטיא להו הנאה על ידיה מאי אין לפרש דבאשרה לחה קמיבעיא ליה דאית ביה נמי איסור שבות דשבת ולכך כתב דקבעי באם תימצא לומר בשאר אילן דפתח הוא דא"כ אמאי קאמר בסמוך אדרבא אילן שאיסור שבת גורם לו ניתסר אשרה שאיסור דבר אחר גורם לו לא נתסר הא באשרה נמי איכא איסור שבת לכך צריך לומר דבאשרה יבשה קמיבעי ליה דליכא איסור שבות דשבת ומשום דאיסור הנאה דאשרה חמירא דאסור דאורייתא ואיסור שבות דאילן דרבנן לכך צריך לומר דקבעי באת"ל בשאר אילן פתח הוא וכן כתב הטור דבאשירה יבישה אייר:

רב נחמן בר יצחק מתני הכי מדנקט לישנא דמתניתין הכי ולא קאמר רב נחמן בר יצחק אמר אילן פלוגתא וכו' לכך נראה דתלמודא אתי לשנויי אתקפתא דרב חסדא משום דרבה השיב לו סתמא דאילן מותר ואשרה אסורה משמע דמסברא דנפשיה קאמר רב חסדא דאדרבא איפכא מסתברא אילן דאיסור שבת גורם לו ניתסר וכו' וע"ז קאמר ש"ס דרב נחמן בר יצחק מתני לה להא דאילן מותר ואשרה אסורה בהאי לישנא אילן פלוגתא דרבי ורבנן אשרה פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דכיון דאילן פלוגתא דרבי ורבנן הוא ולכך מותר דקיימא לן כרבי כמ"ש הרי"ף והרמב"ם ז"ל דסתם מתניתין דפרק בכל מערבין אתיא כוותיה דרבי וכיון דאשרה פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לכך אסורה דקיימא לן גבי נותן עירובו בקבר כרבנן דפליגי אדר"י כמ"ש הרמב"ם ז"ל דסתם מתני' דריש פרק בכל מערבין רבנן היא והנך סברות דנקט רב יוסף לית ליה לרב נחמן:

מכאן ועד פרק המוצא תפילין לא מצאנו מכתיבת יד הגאון ז"ל השם ימלא חסרונו

דף צה

המוצא תפילין פרק עשירי

זוג אחד אין טפי לא לימא תנן סתמא וכו' דכשמכניסין אחד בראש ואחד בזרועו אע"ג דלאו מלבוש ממש נינהו מכל מקום דרך מלבוש הוא וקתני הכא דלא שרינן הצלה דרך מלבוש אלא זוג א' טפי לא והתם קתני דעוטף כל מה שיכול לעטוף משום דאע"ג דלאו מלבוש ממש הוא מכל מקום כיון דהוי דרך מלבוש שרי ומשני התם דרך מלבושו פי' כשמציל דרך מלבוש שוויה רבנן לשבת כחול וה"נ כיון שהוא דרך מלבוש שוויה רבנן לשבת כחול התם דבחול כמה דבעי לביש דאע"ג דלאו אורח ארעא לעטוף טפי מחדא או תרתי מ"מ אי בעי למילבש טפי אין יכולין למחות בו דלאו איסורא הוא הלכך לענין הצלה נמי שרו ליה רבנן הכא דבחול נמי זוג אחד אין טפי לא ואי בעי לאנוחי טפי

מזוג א' מחינן ביה משום איסורא דבל תוסיף לענין הצלה נמי כו'. והשתא ניחא בסמוך דקאמר והכא בשבת זמן תפילין קמיפלגי דת"ק סבר שבת זמן תפילין הוא וכו' דלכאורה עיקר חסר דה"ל לפרש בהדיא דת"ק סבר שבת זמן תפילין הוא ואיכא בל תוסיף ור"ג סבר שבת לאו זמן תפילין הוא וליכא בל תוסיף כיון דעד השתא לא איירי מידי מאיסורא דבל תוסיף אלא צ"ל כדפי' דעיקר שינויא דרבא דאמר התם דבחול כמה דבעי לביש דלא שייך בל תוסיף והכא דבחול נמי זוג אחד אין טפי לא משום בל תוסיף הוא וכולהו שינויי דבסמוך אאוקימתא דרבא קיימי ומהדרי לפרושי טעמא דשייך הכא איסורא דבל תוסיף וא"כ כי פריך בסמוך אי קסבר שבת זמן תפילין הוא זוג אחד אין טפי לא מדנקט לישנא דלעיל משמע כמ"ש התוספות דטפי לא משום דאיכא בל תוסיף:

ת"ק סבר לצאת בעי כוונה פירש"י ז"ל דלה גירסא לאו תכשיט נינהו וקצת תימא דמשמע דאאוקימתא דרבא קיימא כדפי' ולרבא תכשיט נינהו דהא נקט בהדיא דהכא דרך מלבושו כו' משמע דטעמא דזוג אחד שרי משום דהוי דרך מלבוש:

דף צו

מדלא מיחו בה חכמים אלמא קסבר וכו' וא"ת היאך סלקא דעתיה דטעמא משום דהוה מצות עשה שהזמן גרמא דא"כ באשתו של יונה מאי איכא למימר דרגל ודאי זמן גרמא הוא כדדייק בסמוך וי"ל דקס"ד הא דלא מיחו באשתו של יונה משום דאשה העולה לרגל לאו איסורא קעבדא דליכא אלא משום מראית עין דמיחזי כמביאה חולין לעזרה כמ"ש התוספות אבל להניח תפילין ולברך עליהן אי לאו דקסברי מצות עשה שלא הזמן גרמא היא אמאי לא מיחו בה הא קעברה בלאו דלא תשא:

דכולי האי ודאי לא טרחי אינשי וא"ת מאי איצטריך למימר דכולי האי לא טרח אינש תיפוק ליה כיון דפסקינהו ע"כ לשם ציצית עביד הכי דאי לגלימא למה ליה למיפסקינהו כיון דדעתו לחזור ולקשרם ולהפך אותן וצ"ל דלשום צורך פסקינהו תחילה אע"ג דדעתו לחזור ולקשרם:

המוצא תכלת בשוק וכו' אע"ג דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה מ"מ כיון שמצאו שזורין ומפוסקין שאנו יודעין שלצורך ציצית נפסקו יש לתלות דמן המומחה נפלו דכשאינו מומחה אינו רגיל להתעסק בדבר שידע שלא יקנו ממנו כ"כ התוס' וטפי נראה דהא דקאמר בפרק התכלת דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה שיודע שטעימה פסולה היינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד לא חיישינן לטעימה ולכך המוצא תכלת חוטין כשרין אע"ג דהא דאמר רב בסמוך הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק כו'

בדיעבד איירי כמ"ש התוס' ואפ"ה בעי בדיקה שאני תפילין דאיכא למיחש בהו לכמה טעיות ולכמה דברים הפוסלין אותן אבל בציצית דליכא למיחש אלא לטעימה בדיעבד לא חיישינן:

דף צז

וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין כתבו התוס' השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דמקושרות דבסמוך וסלקא דעתא דתרווייהו אין מקושרות אלא שבישנות ניכר רושם הקשר שבהן וכו' לא ידענא דהא איכא למימר דס"ל דישנות היינו שיש בהן הקשר ולהכי אין לחוש לקמיע דכולי האי ודאי לא הוה עביד בהו כעין תפילין וחדשות היינו שאין בהן הקשר ולכך חיישינן בהו לקמיע. ובסמוך דקאמר והשתא דתני אבוה דשמואל וכו' אין להקשות דלמא ברייתא נמי ס"ל דחיישינן לקמיע ולכך ישנות מותרות דכיון דהן מקושרות ודאי תפילין הן דכולי האי לא הוה עביד כעין תפילין וחדשות אסורות דכיון דלאו מקושרות חיישינן דלמא קמיע הן דא"כ ה"ל למיתני אלו הן ישנות כל שיש בהן קשר של תפילין חדשות שאין בהן קשר של תפילין מדנקט כל שיש בהן רצועות ולא מקושרות משמע דטעמא משום דאסור לקשור הרצועות בשבת ואינו יכול להניחן אא"כ יעשה קשר.

ואמר רב נחמן ונוייהן לבר מדמייתי הא דרב נחמן משמע דדוקא מדרב נחמן פריך ונראה דאי לאו דרב נחמן הוה אמינא דהא דקאמר קשר של תפילין הלכה למשה מסיני לאו צורת הקשר קאמר אלא אתי לאשמעינן דבעינן שיהיו מקושרות ולא סגי להו בכריכה בעלמא סביב הראש ולכך עניבה כיון דלר"י קשירה מעלייתא היא שפיר דמי דקשר גמור הוא אבל השתא דאמר רב נחמן ונוייהן לבר משמע דהיכר אותיות בעינן בקשר של תפילין לכך פריך ש"ס דס"ד דבעניבה לא מצי עביד היכר אותיות וכן משמע בתוס':

מצאן צבתים או כריכות כתבו התוס' דבישנות דוקא דחזו להכניסן זוג זוג עשו תקנה אפילו כשהן מרובים כו' אבל בחדשות כיון דלא חל עלייהו תקנתא קמייתא להכניסן זוג זוג שוב לא חל עלייהו אידך תקנתא ובהכי ניחא דקתני סיפא ובסכנה מכסן והולך לו משמע דוקא בישנות אבל בחדשות אפי' לכסותן לא בעי וכן משמע מדקתני אבל בחדשות פטור ולא קתני אסור דהא איסורא נמי איכא כדקתני לעיל משמע דאשמעינן דפטור לגמרי שאינו נזקק להן ואפי' לכסותן אינו צריך והיינו משום דכיון דלא חל עלייהו תקנתא קמייתא שוב לא חל עלייהו שום תקנתא.

ומאי אפי' הן מאה תימא מדקאמר ומאי אפילו משמע דאהא דתני דבי מנשה פריך ואמאי לא קשיא ליה אמתני' ועוד דמאי קושיא הא שפיר קתני דאפי' הן מאה דאוושא מילתא טובא אפ"ה שרי ואפילו הן מאה אתרוייהו קאי אתפילין דרישא ואבנו דסיפא. וי"ל דהכי פי' ומאי אפי' כיון דבתינוק של סכנה איירי דהשתא ילדתו אמו וסכנתא הוא להניח שמה מפני הצנה א"כ מאי אפי' הן מאה פשיטא ואמאי קמ"ל דאין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש ומשני דהאי אפי' הן מאה לאו רבותא דהיתרא אשמעי' אלא רבותא דאיסורא דאע"ג דקשיא ליה ידא לא אמרי' שיוליכנו פחות מד"א אלא נותנה לחבירו וחבירו לחבירו דהא עדיפא משום דזימנין לאו אדעתיה כו' כדאמר לעיל ואע"ג דקשיא ליה ידא אפ"ה ביון דהא עדיפא צריך למיעבד הכי וא"ת כיון דבתינוק של סכנה איירי יוליכנו לעיר להדיא כיון דאין דבר עומד בפני פיקוח נפש בירושלמי פריך ומשני לה דאיתא התם מותיב לה חבריא אם תינוק של סכנה יביאו ביד אמר ליה ביכול להביאו דרך היתר פירוש דכל מה דאפשר למיעבד דרך היתר עבדינן:

מתיב רב יוסף ר"י אומר כו' בשיירא אין שלא בשיירא לא תימא מאי תיובתיה דלמא רבה נמי ס"ל דמתני' בשיירא איירי ולא אתי אלא לשנויי הא דפריך ולית ליה לר"י הא דתנן וכו' ועוד תימה דהא בנושא את החי במטה ואוכלין פחות מכשיעור בכלי קתני דפטור אף ע"ג דלא שייך בהו מלתא דשיירא ועוד תימה דמאי ראיה מייתי מהא דתנן המוציא החי במטה פטור והא כל פטורי דשבת פטור אבל אסור נינהו ומתני' קתני נותן אדם חבית לחבירו משמע דמותר לעשות כן לכתחילה ועוד יש לדקדק דאמאי נקט רבה לישנא דבטלה חביות לגבי מים ולא קאמר דטפלה חביות לגבי מים כדקתני מתניתין גבי מטה וכלי ועוד דדוחק לומר דסתם מתניתין דהמוציא החי במטה לא אתיא כרבנן דפליגי אדר"י דמתניתין ונראה לפרש דרבה סבר דמטה וכלי לא דמיין לחביות של מים דאפשר לו לאדם בלא מטה ולאוכלין בלא כלים ואין המטה והכלי אלא טפלין להן אבל לא בטלי לגבייהו ולכך נהי דפטור כיון דטפלין להן איסורא מיהו הוי כיון דלא בטלי לגבייהו אבל מים כיון דאי אפשר להן בלא חביות כדאמרי' בריש בכל מערבין דהיינו נטיר תייהו לכך בטלה החבית לגבי המים כאלו גוף החבית מים הוי ולכך נקט רבה לישנא דבטלה חבית לומר דכיון דבטלה לכך שרי אפי' לכתחילה ומייתי ראייה מהא דתנן המוציא חי במטה פטור דכיון דהתם פטור משום דטפלה לו ממילא שמעינן דבמים כיון דאי אפשר להן בלא חביות בטלה ומותר אפילו לכתחילה. ואותיב רב יוסף לרבה דמר קא מחלק בין חביות למטה וכלי ע"כ ס"ל דמתניתין לאו בשיירא איירי דאי בשיירא דוקא אם כן מאי איריא דחבית בטלה לגבי מים אפילו אי לאו הוי אלא טפלה להן נמי

שרי כדקתני התם גבי מוציא את החי ואוכלין אי משום דהתם פטור אבל אסור שאני הכא דאיכא נמי שיירא לכך מותר אפי' לכתחילה אלא ודאי אית ליה דמטעמא דחביות בטלה לחודא שריא אע"ג דלא הוי כשיירא לכך פריך מברייתא דקתני רי"א בשיירא כו' בשיירא אין שלא בשיירא לא אלמא דחביות ומטה וכלי כי הדדי נינהו אלא אמר רב יוסף כו' דודאי אין לחלק ביניהן וטעמא דהכא שרי אפילו לכתחילה מטעמא דטפלה משום דבשיירא איירי אביי אמר לעולם מתני' לאו בשיירא איירי והא דשרי לכתחילה משום דחביות שאני דבטלה כיון דא"א למים בלא חביות כדרבה ובריתא דנקט שיירא איירי דמים נמי קנו שביתה ומטעם דשיירא לחוד הוא דשריא:

הכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקינן כתבו התוספות דלא קנו שביתה לא לזה ולא לזה פי' לא לזה המקום ולא לזה המקום דלא קנו שביתה לא במקומן ולא במקום הזוכה וכל דבר דלא קנה שביתה כלל קיימא לן שהזוכה בו בשבת הרי הוא כרגלי הזוכה לכך צריך לומר השתא דאפילו חוץ לתחום דקאמר היינו ממקום שביתת המים אבל חוץ לתחום של זוכה לא יוליכו אותן אבל לעיל דמשני רבה הכא במים שלא קנו שביתה עסקינן היינו שלא קנו שביתה אצל הזוכה אבל במקומן איכא למימר דקנה שביתה דס"ל חפצי הפקר קונים שביתה וא"כ שפיר איכא למימר דאפילו חוץ לתחום דקאמר היינו חוץ לתחום של זוכה ובלבד שלא יוציאו אותן חוץ לתחום ממקום שקנו שביתה ומהרש"ל ז"ל הגיה בדברי התוספות דלא קנו שביתה לא לזה ולא לזה כלומר לא החביות ולא המים ולא דק:

אילימא אסקופה רשות היחיד וקמה ר"ה וליכא למימר באסקופה רשות היחיד וקמה כרמלית דרישא דומיא דסיפא וסיפא דהיה קורא בראש הגג על כרחך בקמה ר"ה עסקינן:

דף צח

ואי אמרינן באסקופה הנדרסת מה לי תוך ארבע אמות מה לי חוץ לד' אמות משמע דדוקא אשנויא דרבה פריך ותימה אמאי לא פריך נמי לשינויא דרב יהודה והתוספות כתבו משום דקאי עלה דרבה ודוחק. ונראה דדוקא לרבה פריך דאליבא דרב יהודה לא קשיא מידי דאע"ג דמתניתין באסקופה רה"י עסקינן מכל מקום ברייתא ודאי באסקופה כרמלית איירי כדמסיק ואיכא למימר דרבי יהודה היא דס"ל במתני' דבכתבי הקדש שייך איסור שבות ולהכי חוץ לד' אמות הוכנו כיון דאי נפיל ומייתי לה אתי לידי חיוב חטאת ורישא דמתני' רבי שמעון היא ולא ניחא ליה לרב יהודה לאוקמי מתני' נמי באסקופה כרמלית משום דמסתמא באסקופה רה"י איירי דומיא דסיפא דקתני היה קורא

בראש הגג דאיירי ברה"י אבל לדרבה פריך שפיר דכיון דמוקי לה באסקופה הנדרסת דרגל הרבים עוברת סמוך לה ומשום בזיון כתבי הקדש מודה רבי יהודה דשרי א"כ ברייתא אמאי קתני חוץ לד' אמות הופכו מה לי תוך מה לי חוץ הא רגל רבים נדרסת שם ואיכא בזיון כתבי הקדש דכיון דנתגלגל הספר חוץ לארבע אמות ואפי' באמצע ר"ה הרי רגל הרבים עוברת סמוך לו ואיכא בזיון כתבי הקדש:

אי הכי תוך ארבע אמות נמי ליגזר קצת תימה דמאי אי הכי כיון דמעיקרא נמי הוה קשיא ליה מה לי ארבע אמות מה לי חוץ לארבע אמות ונראה דסתמא דתלמודא פריך הכי אמאי דמחלק אבייי בין היכא דאתי לידי חיוב חטאת לבין היכא דלא אתי לידי חיוב חטאת דאי לאו דמשני אבייי הכי איכא למימר דברייתא ודאי באסקופה כרמלית איירי ומתני' נמי באסקופה כרמלית ורבי יהודה היא וטעמא דחוץ לארבע אמות אסור משום דלאו כולי עלמא גמירי דינא ולא ידעי דמשום דאוגדו בידו הוא דשרי דסברו כיון דחלק אחד מונח בר"ה כי אוגדו בידו מאי הוי ואתו למישרי איסור דאורייתא לטלטל ספרים ארבע אמות בר"ה דאיסור דאורייתא הוא אבל תוך ארבע אמות לא גזרינן דכי נמי אתו להתיר טלטול ספרים מר"ה לכרמלית לאו איסור דאורייתא הוא. ובקורא בראש הגג דאוסר רבי יהודה במתני' בשאין מסולק מן הארץ כלל טעמא נמי משום דאתו למישרי איסור דאורייתא להתיר טלטול ספרים מר"ה לרה"י דראש הגג רה"י הוא דמסתמא גבוה עשרה אבל לאביי דמחלק ש היכא דאתי לידי חיוב חטאת וכו' קשיא דא"כ תוך ד' אמות נמי ניגזור כו' ולכך קאמר אי הכי:

והאמר רבה המעביר חפץ וכו' כתבו התוספות דעל כרחך שמיע ליה ההיא ברייתא דסמוך מייתי לה לאו הכרח הוא דהתרצן מייתי לה בסמוך ואיכא למימר דהמקשה לא הוה ידע לה והא דפריך ודלמא זריק להו מיזרק דא"ר יוחנן מודה בן עזאי כו' יש לומר דהמקשה אחרינא הוא ולאו סתמא דתלמודא פריך לה שהרי רב אחא בר אהבה משני לה:

ואם יש זיז למטה ממנו משתמש בו תימה דבין לפירש"י ז"ל בין לפיר"י ז"ל לא איצטריך למיתני דיש נמי זיז אחד למטה אלא הוה ליה למיתני זיז שלפני החלון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו ותו לא והתוס' כתבו דאשמעינן בתחתון אף על גב דעליון מפסיד ולא ניחא תשמישתיה ולא משמע כן דמשמע דבתחתון משתמש בכל הזיז לאפוקי בעליון שאין משתמש אלא כנגד חלונו. ובב"י כתב דתנא הך בבא לגלויי לן טעמא דאינו משתמש אלא כנגד חלונו הוא משום דלית ביה ארבע וקשה דא"כ ליתני בהדיא אין משתמש בו אלא כנגד חלונו כיון דיש שם ארבעה. ועוד תימא דפריך אי דלית ביה

ארבעה מקום פטור הוא ולפירש"י ז"ל אדרבא כיון דמקום פטור הוא מסתבר טפי למימרא דמותר להשתמש בו דקי"ל מקום שאין בו ארבעה מותר לבני ר"ה, ורה"י לכתף עליו ובתוספות ובפיסקי הרא"ש ז"ל משמע דלא גרסינן ליה ועוד תימא דמאי איצטריך אבייי למימר כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא תיפוק ליה משום דכנגד החלון אית ביה ארבעה ולכך משתמש בו דליכא למיחש שמא יפול. ונראה לפרש דהא דקתני ואם יש זיז אחד למטה ממנו משתמש בו ובעליון אינו משתמש בו כי' מלתא אחריתי היא והכי פי' שאם שנים דרים בבית אחד אחד למעלה וא' למטה וכל א' יש לו זיז והזיזין מכוונין זה כנגד זה התחתון משתמש בתחתון והעליון אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו וטעמא דמלתא לפי שהתחתון אוסר על העליון דכיון דזיז התחתון יש בו ארבעה הו"ל רה"י וקי"ל רה"י עולה עד לרקיע נמצא שהעליון משתמש ברשות חבירו ואיירי שלא עירבו זה עם זה. ופריך האי זיז היכי דמי אי דלית ביה ארבעה מקום פטור הוא ואפי' כנגד חלונו לא ישתמש דכל פחות מרוחב ארבעה ק"ל ביציאות השבת דלא הוי רשות בפני עצמו ובטל אצל ר"ה ואצל רה"י אם עומד כדאמרינן עומד אדם על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו כו' והכא נמי כיון דלית ביה ארבע לאו רשות בפני עצמו הוא אלא מקום פטור הוא ובטל ברה"י דלמטה וא"כ אפילו כנגד חלונו לא ישתמש דנמצא משתמש ברשות של חבירו ואי אית ביה ארבעה בכוליה כותל לישתמש דכיון דאית ביה ד' הרי היא רה"י בפני עצמו ולא בטיל לגבי רה"י דחבריה דאין רשות מבטל רשות וכל אחד משתמש בשלו. ומשני דתחתון אית ביה ארבעה ועליון לית ביה ארבעה אלא כנגד חלונו לכך כנגד החלון משתמש דאינו בטל לגבי התחתון כיון דיש שם ארבעה אף על גב דברוחב הזיז לחוד ליכא ארבעה מ"מ כיון דחודי חלון הוא כחלון דמי ולכך אינו בטל דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור דכיון דלית בהו ארבעה בטל לגבי תחתון ונמצא משתמש ברשות של חבירו ומדברי הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה"ש משמע נמי דטעמא משום דתחתון אוסר על העליון אלא שהיה לו גירסא אחרת ומפרש הסוגיא בדרך אחר כמ"ש עליו ה' המגיד

ומשתמש בכל הכותל עד עשרה תחתונים כתבו התוס' ול' משתמש בכל הכותל משמע נמי כן מיהו בסמוך קאמר ואי אית ביה ארבעה בכוליה כותל לישתמש אע"ג דהכא נמי בכוליה זיז קאמר:

אי דלית ביה ארבעה אפי' כנגד חלונו כו' לפיר"י שכתבו התוספות לא הוי סיפא דברייתא דומיא דרישא דסיפא אפילו בכלים שאינן נשברים איירי אע"ג דסתמא קתני משמע דאכלים הנשברים דרישא קאי י"ל דלכך נקט סיפא לישנא דמשתמש בו ולא

קתני נותנין עליו כדקתני רישא אלא אתי לאשמעי' דמשתמש בו כל דבר אפי' כלים שאינן נשברים:

דף צט

הוא ברה"י ופי אמה בר"ה מהו עיין בפרק עושין פסין מ"ש התו' שם:
אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה פירש"י החליף רבי יהודה שיטתו ויצא הימנה ולפי זה לא משני מידי דאכתי תיקשי אמאי החליף שיטתו ובסמוך קאמר אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא משמע דאתי לשנויי דלא תיקשי דר' יהודה אדר' יהודה. ונ"ל דמוחלפת השיטה דהכא הוא כמו איפוך דבכולה ש"ס והא דלא קאמר איפוך כדאמר בעלמא משום דהכא איכא ג' מחלוקות בדבר ר"מ ור' יוסי ור' יהודה וכל בי תלתא שיטה קרי להו וכיון דצריך להפך כולן לכך נקט מוחלפת השיטה. וא"ת לימא איפוך דר' יהודה לדר' מאיר ור' יוסי כדקאי קאי וי"ל דע"כ צ"ל דכל השיטה מוחלפת דהיינו ר"מ מטהר ור' יהודה מטמא ור"י אומר היפך בה טמא לא היפך בה טהור דאי לא מחלפת אלא דר' יהודה לר"מ ודר"מ לר"י א"כ תיקשי דר"מ אדר"מ דהא לא ישתין ולא ירוק דמתני' ר"מ היא כמ"ש התוס' ומדקאמר ר"י אף משנתלשה רוקו בפיו וכו' משמע דאתי לאפלוגי אדר"מ דלא אסר אא"כ הוציא הרוק מפיו וזרקו מרשות לרשות אבל כל זמן שהרוק עדיין בפיו לא משכחת לה דאסור וקאמר איהו דאף אם רוקו עדיין בפיו משנתלש לא יהלך בה ד' אמות וא"כ ע"כ אפי' בהיפך בה מתיר ר"מ דאי לאי הכי אמאי לא משכחת לה דאסור אלא בהוציא הרוק מפיו וזרקו מרשות לרשות הא לדידיה נמי משכחת לה דאסור אפי' לא הוציא הרוק מפיו כגון שהיפך בה דלא יהלך ד' אמות אלא ודאי בהיפך בה מתיר ר' מאיר ואי לא מהפכת אלא דר' יהודה לדר' מאיר א"כ תיקשי דר' מאיר אדר' מאיר לכך צ"ל דכל השיטה מוחלפת דר' מאיר מטהר לגמרי ור' יהודה מטמא לגמרי ור' יוסי אומר היפך בה וכו' ולפי מה שפי' ניחא הא דקתני מתני' וכן לא ירוק אע"ג דמדלא ישתין שמעינן לה דמאי שנא רוק מהשתנה ועוד אמאי לא קתני להו בחד בבא אלא אתי לאשמעינן דכי היכי שלא ישתין אדם מרה"י לר"ה כן ה"ה שלא ירוק דהיינו דוקא שלא יוציא הרוק מפיו ויזרקנו מרשות לרשות אבל כל זמן שהוא בפיו לא משכחת לה שום איסור וכי פריך דר' יהודה אדר"י הוי מצי למיפרך נמי דר' מאיר אדרבי מאיר אלא משום דאיכא דמהפכי דרבי מאיר לדר' יוסי כמ"ש התוס' לכך לא פריך ליה ור"י דאמר מוחלפת השיטה דהיינו כל השיטה לפי הגירסא דאקשי ליה משני ליה דלמאי דמהפכי דר' מאיר לדר' יוסי לא הוה צריך לשנויי אלא איפוך דר' יהודה לדר' יוסי

מאי לאו רוק ונתלש פי' תרתי קתני כיחו דסתם כיח נחלש הוא והא דקתני ונתלש ארוק קאי דברוק נמי מחייב כשנתלש דאי ונתלש אכיחו קאי א"כ כיחו שנתלש מיבעי ליה ועוד דסתם כיח נתלש הוא ולא איצטריך למיתני ונתלש:

ה"ג בספרים ישנים קולט אדם מן המזחילה למעלה מי' טפחים וכן משמע בתוספות וכן גריס הרי"ף והרא"ש ז"ל ורש"י ז"ל הגיה למטה מי' טפחים ופי' דמתני' מחלק בין מזחילה לצינור דבמזחילה לא שרי אלא קולט ובצינור אפי' צירוף נמי מותר ובברייתא דמייתי ש"ס בסמוך היה כתוב בספרים עומד אדם בר"ה והגיה רש"י ז"ל רה"י במקום ר"ה וכן באידך ברייתא וקשה דבגמ' קאמר תנא אם יש בצינור ארבע על ארבע אסור מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות למה לי טעמא וכי עד השתא לא ידעינן דאסור להוציא מכרמלית לר"ה וצ"ל משום דלאו מוציא ממש הוא שאינו אלא מצרף ונוגע בפיו או בכלי בצינור ולהכי נקט מפני שהוא כמוציא ולא קאמר מוציא מיהו קצת קשה מדרב נחמן מוקי לה במזחילה פחות משלשה סמוך לגג ולא מפרש נמי טעמא דאסור משום דהוי ליה כמוציא מרשות לרשות משמע כיון דרשות גמור הוא לא בעי טעמא דפשוט הוא דאסור ועוד דקתני מתניתין ומן הצינור מ"מ פי' אפי' צירוף שרי לפלוג וליתני בדידיה בד"א במזחילה פחות מג' סמוך לגג אבל אם הוא יותר מג' סמוך לגג אפי' צירוף שרי. ועוד דאין הלשון מן הצינור מ"מ משמע כן דהל"ל קולט אדם מן המזחילה למטה מי' טפחים ומצרף מן הצינור ושותה ועוד דקאמר תניא נמי הכי עומד אדם ברה"י וכו' ופירש"י ז"ל דמייתי ראיה פחות מג' סמוך לגג כגג דמי וקשה ראיה למה לי וכי עד השתא לא ידעינן דכל פחות משלשה כלבוד דמי. ע"כ נראה דגרסינן קולט אדם מן המזחילה למעלה מעשרה טפחים ומן הצינור ומ"מ ושותה ואין חילוק בין צינור למזחילה דבתרווייהו קליטה שרי צירוף אסור. ואשמעינן דאע"ג דעומד בר"ה והמים יורדין בתחילה מן הגג שהוא רה"י אפ"ה כיון שהוא קולט אותן מן המזחילה וצינור שאין בהן ד' על ד' מותר. והוא הדין דלמטה מעשרה נמי לקלוט ולא נקט למעלה מעשרה אלא משום דיוקא דדייקינן מינה קולט אין אבל מצרף לא והיינו דוקא למעלה מעשרה וכדמפרש לה רב נחמן במזחילה וצינור פחות משלשה סמוך לגג דהגג דמי וכיון דמצרף למעלה מי' הוה ליה כעוקר מן הגג שהוא רה"י ומוציא לר"ה שהוא עומד שם אבל מזחילה פחות מג' סמוך לגג והיא למטה מי' כגון שאין הגג גבוה אלא י"ב טפחים מותר לצרף לה לפי שאז אין דינה כגג והטעם כתב ה' המגיד בפט"ו מה"ש לפי שר"ה תופס עד י' ואין פחות מג' סמוך לגג ממעט דין ר"ה שאין זה לבוד גמור ואם באנו לדונו כגג נמצא חומרו קולו לענין הזורק מרה"י והשתא ניחא הא דקאמר בגמר' תניא

נמי הכי עומד אדם בר"ה ומגביה ידו למעלה מי' טפחים וכו' מייתי ראיה דקולט דמתני' דוקא קתני אבל צירוף אסור ובמזחילה פחות מג' סמוך לגג איירי ואתי נמי שפיר הא דקאמר תנא אם יש בצינור ד' על ד' אסור דאקליטה קאי דאפילו לקלוט אסור כשיש בו בצינור ד' על ד' בין שהוא למעלה מי' דכיון דעומד בר"ה וקולט מן המים היורדין מרה"י ה"ל כאלו מוציא מרשות לרשות אע"ג דלאו מוניא מרשות לרשות ממש הוא שהרי לא נחו המים אלא נזחלין והולכין ולהכי לא קתני מתני' קולט אדם מן הגג משום דסתם גג ד' על ד' הוא ואסור והא דנקט ברייתא אם יש בצינור ד' על ד' ולא קאמר אם יש במזחילה ד' על ד' שהרי מזחילה מפני ברישׁ שמא י"ל משום דסתם מזחילה לית בה ד' על ד' וכן משמע מדקאמר רב נחמן הכא במזחילה פחות מג' סמוך לגג עסקינן ולא מוקי לה במזחילה שיש בה ד' על ד משמע שאין דרך לעשות מזחילה רחבה כל כך. וכאשר פירשׁ הסוגי' כן פסק הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה"ש שכתב עומד אדם בר"ה וקולט מן האויר מן המים המקלחין מן הצינור ומן הכותל ושותה ובלבד שלא יגע בצינור וכו' ועיין שם:

דף ק

וכן בקרן זויות פי' רש"י ז"ל אילן העול' במקצוע שני כותלין של חצר ושלשת צדדיו נכנסין בתוך המקצוע שבכותלים ואין נראה אלא צדו שבחוץ וקצת קשה דהא נראה לעינים הוא דאילן העומד במקצוע שני כותלים אין נכנסים בתוך המקצוע אלא שני צדדיו ושני צדדיו שמבחוץ נראין ועוד דאין סברא לומר דאוסר רב ששת בשלשה צדדי אילן נכנסין במקצוע כיון דרובו של אילן מכוסה כי היכי דרבה מודה באילן העומד אצל כותל בעלמא הואיל ושלשה צדדיו נראין הכי נמי רב ששת נראה דמודה היכא דשלשת צדדיו אין נראין ויש לפרש דכי היכי דאילן העומד באנגרא שני צדדיו נראין ושני צדדיו אין נראין ה"נ בעומד בקרן זויות והא דנקט אנגרא וקרן זויות תרי גווני נקט:

עצבונך זה צער גידול בנים והרונך וכו' שינה הכתוב סדרן דצער גידול בנים בתר הריון ולידה הוא נראה דאשמעינן שבעוד שיש לה עדיין צער גידול בנים הראשונים שעדיין קטנים הן וצריכין גידול יהיה לה צער הריון נמצא שיש לה ב' צרות בבת אחת:

כי קאמרינן דמרציא ארצויי קמיה אע"ג דלאה תבעה בפה לשם שמים נתכוינה להרבות שבטים ולפי שמשכב אותו הלילה של רחל היה הוצרכה לאה להודיעו בפיה ומ"מ כיון שזכתה בכך שיצא ממנה ישששכר שמעינן מינה דכל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה בדרך המותר לה כגון דארצויי קפמיה הוויין לה בנים דאפי' בדורו של משה כו':

דרך ארץ מתרנגול שמפייס וכו' נראה דהיינו הא דכתיב אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' דקדק הכתוב ונקט גבר ירא ה' ולא קאמר איש ירא ה' כמ"ש בכמה מקומות רמז הכתוב לירא ה' שיצמחו ויעלו בניו כשתילי זתים סביב לשלחנו פי' שיהיו לו בנים מהוגנים וגם אשתו תהיה מבורכת כגפן פוריה בתנאי זה כשיעשה אותו ירא ה' כדרך התרנגול הנקרא גבר שיפייס אשתו בשעת תשמיש וזה שסיים הכתוב הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' כלומר ברכה זו יבורך ירא ה' כשהוא גבר שעושה כדרך התרנגול שכל הכופה אשתו לתשמיש הוויין לו בנים שאינן מהוגנים כדאמר לעיל

זביננא לך זיגא דמטי' לך עד ארעא לכאורה תימה וכי התרנגולת צריכה למלבוש ועוד כיון דהתרנגול משקר לה פעם ושתים לא היה לה להתרצות לו עוד. ונראה דודאי אין התרנגול מפייס את התרנגולת ולא אמר לה מידי אלא שהקב"ה נתן טבע לתרנגול שיפשוט כנפיו עד לארץ קודם תשמיש וינענע בראשו אחר התשמיש דרך פיוס כאלו הוא מפייס את התרנגולת כדי שילמדו ממנו בני אדם לפייס את נשותיהן בשעת תשמיש. וכן הפירדה שכורעת ומשתנת לאו משום צניעות היא עושה כך שהרי אין לה דעת אלא הוא יתברך נתן לה טבע זו דרך צניעות כדי שילמדו ממנה בני אדם לעשות כן וזהו שאמר הכתוב מלפינו מבהמות הארץ וגו' שהוא יתב' מלמד אותנו מוסר מן הבהמות והעופות שלכך בראם בטבעם הללו כדי ללמד אותנו וכן הרחקת גזל דנמלה ועריות דיונה לאו משום איסור עושות כן אלא הקב"ה נתן להו טבע זו ללמד אותנו בהן. והא דקאמר ובמאי מפייס לה ה"ק בשלמא גזל דנמלה ועריות דיונה וכן כולן אנחנו רואין בעינינו שהוא ית' בראן בטבע זו אלא פיוס דתרנגול מנא ידעינן שמפייס לה וקא' רב יהודה אמר רב ה"ק לה זביננא לך זיגא וכו' כלומר דלהכי נתן הקב"ה טבע לתרנגול שיפשוט כנפיו עד לארץ קודם תשמיש לרמוז לנו כאלו אומר לה זביננא ליך זיגא שיניע עד לארץ ולכך נתן לו ג"כ הטבע לנענע בראשו אחר התשמיש רמז כאלו אומר לה לישתמיטתיה לכרבלתיה כו'. וע"ד זה נ"ל הא דאיתא בפ"ק דחולין דחמריה דר' פנחס בן יאיר לא רצה לאכול עד שיעשרו תחילה דודאי חמור לאו נביא הוה אלא כיון שהשעורים לא היו מעושרין נתן הוא ית' טבע לחמור באותה שעה שלא יאכל עד לאחר שיעשרו אותן כדי שלא יהיו נכשלין על ידיה הנותנין מאחר שהיה חמורו של אותו הצדיק לא רצה הקב"ה שיבא תקלה על ידיה לבני אדם והיינו דקא' התם השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהן ולא קא' מביא תקלה עליהן משמע כדפי' ולכך נקט אין הקב"ה מביא משמע דאותו חמור כחמור דעלמא הוה אלא שהוא

ית' מנעו שלא יגיע תקלה על ידיו מאחר שהיה של צדיק. וכן נ"ל הא דאיתא במדרש רבה גבי ב' פרים שהקריבו אליהו ועובדי הבעל שלא רצה הפר ללכת אמר אני וחברי תאומים ועל אבוס אחד נתגדלו חברי נבחר להקב"ה ואני לעובדי כוכבים עד שמסרו להן אליהו בידיו ואמר לו פר פר אל תחוש כשם שיתקדש שמו של מקום ע"י חבירך וכו' לאו שהפר היה מדבר כן בפיו דאין כל חדש תחת השמש שהרי אמרו על פי האתון דבלעם שנברא בין השמשות אלא הקב"ה נתן אז טבע בלב הפר שלא ילך משם כאלו אינו רוצה ללכת מחמת שנבחר לעובדי כוכבים וכשאמר לו אליהו פר פר אל תחוש וכו' אז ביטל הוא יתב' את הטבע ההוא והלך וכל זה עשה כדי שיראו ישראל וילמדו מוסר מן הפר הזה:

אלמלי לא ניתנה תורה היו למדין צניעות מחתול ועריות מיונה איתא בספרי ואבדתם מהרה מעל הארץ איני נותן לכם ארכא וא"ת מפני מה נתתי ארכא לדור המבול שנאמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה דור המבול לא היו להם ממי ללמוד אבל אתם יש לכם ממי ללמוד פשוטה של ברייתא לפי שבזמן דור המבול עדיין לא ניתנה תורה לכך לא היה להם ממי ללמוד אבל אתם יש לכם ממי ללמוד. ועוד נראה משום דאפילו קודם שניתנה תורה היה אפשר ללמוד גזל מנמלה ועריות מיונה וכו' ובזמן דור המבול נשתנה טבען והשחיתו כולם את דרכם דאפילו בהמה וחיה ועוף היו נשאינן מינן כדאיתא במדרש לכך לא היה להם כלל ממי ללמוד ולפי פשוטה של ברייתא נראה דלכך ניתנה להם ארכא מאה וכ' שנה כמנין שנותיו של משה וכמו שאמרו משה מן הפורה מנין דכתיב בשג"ם הוא בפר וגו' ולפי שהעמיד הקב"ה את משה לישראל ליתן התורה על ידו וללמדה לישראל והאריך שנותיו ק"ך שנה ולכך לא ניתן להם ארכא כיון שהיה להם ממי ללמוד דהיינו מתורת משה שחיה ק"ך שנה ולהכי דור המבול שלא היה להם ממי ללמוד כיון שעדיין לא ניתנה תורה נתן להם הקב"ה ארכא תחת משה מאה וכ' שנה כמנין שנותיו אולי ישובו:

זביננא ליך זיגא דמטיא עד ארעא לכך הוא פושט כנפיו עד לארץ קודם תשמיש נראה דלהכי רות בשעה שבקשה מבועז שישאנה אמרה לו ופרשת כנפיך על אמתך לפי שפרישת כנפיו דתרנגול בשעת תשמיש הוא ללמד אותנו דרך ארץ לכך אמרה לו בלשון נקייה ודרך רמז ופרשת כנפיך כלומר שישאנה לאשה וזהו דאיתא במדרש ארורים הרשעים להלן הוא אומר שכבה עמי כבהמה אבל כאן ופרשת כנפיך דרך צניעות:

דף קא

בזמן שקשורין ותלויין וגבוהין מן הארץ פי' רש"י ז"ל וגבוהין אלמא תרווייהו בעינן ופירושו תמוה וכי עד השתא לא תני תנא וי"ו במקום או והלא כולה ש"ס מליא מהך מילתא דקתני וי"ו ופירושו או דבפרק חלון קתני ומזכה להן ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים והיינו ע"י בנו או בתו הגדולים וע"י עבדו או שפחתו העברים וקתני נמי התם נותן אדם מעה לחנוני ולנחתום והיינו או לנחתום ובשמעתין דקתני דלת הנגרר ומחצלת פי' נמי או מחצלת וכן הוא ברוב מקומות. ועוד תימא אדפריך מהך ברייתא אמתני' ובריתא קמייתא תיקשי הך ברייתא גופא מרישא לסיפא דקרי לה נגררת וקרי לה גבוהים מן הארץ והתו' כתבו דהוה מצי לאקשויי הכי ודוחק הוא. ועוד תימה דקאמר אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי ורבא מאיעבידתייהו להך תיובתא והא בנא אוקימתא דאביי ורבא נמי קשיא מהך ברייתא אמתניתין ובריתא קמייתא כיון דס"ד דתרוייהו בעינן ונהי דאביי ורבא צריכי לאוקי הך ברייתא נמי בהיכר ציר כי היכי דלא תיקשי מינה אמתני' מ"מ לא איצטריך למימר דאביי מתרץ לטעמיה וכו' כיון דלאו עלייהו קא מות ב אלא הוה ליה לשנויי או או קתני ותו לא ונראה מדנקט ש"ס אביי מתרץ לטעמיה וכו' משמע דסתמא דש"ס פריך ומשני להך ברייתא אליבא דאביי ורבא והשתא ודאי ידע ש"ס דוגבוהין דקתני היינו או גבוהין ולהכי אי לאו אוקימתא דאביי ורבא לא הוה קשיא לה מידי אהדדי דהוה סבר דמתני' דקתני אלא א"כ גבוהין מן הארץ כשאין קשורין ותלויין איירי ולהכי בעינן שיהיו גבוהין מן הארץ וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ו מה"ש דאם הן גבוהין מן הארץ נועלין בהן אע"פ שאין קשורין ותלויין ובריתא קמייתא דאייתי בקשורין ותלויין לכך קתני דנועלין בהן אע"ג שאין גבוהין מן הארץ ואידך ברייתא נמי סבירא לה הכי ולכך קתני דבזמן שהן קשורין ותלויין פי' אפי' אין גבוהין מן הארץ או גבוהין מן הארץ ואין קשורין ותלויין נועלין בהן אבל לאביי ורבא פריך דאינהו סבירא להו דגבוהין מן הארץ דמתני' דוקא קתני וקשורין ותלוין לא מהני מדנקט מתני' אא"כ גבוהין ולהכי צריכי לחלק ולאוקמי ברייתא בהיכר ציר ומתניתין בדליכא היכר ציר ולכך פריך נמי דמתני' ובריתא מצינו לאוקמי בתרי גווני ולמימר דהא כדאיתא והא כדאיתא אבל הך ברייתא דקתני להו לתרוייהו בהדי הדדי בחד בבא מאי איכא למימר דכיון דקתני או גבוהין מן הארץ אלמא דהך ברייתא בלא היכר ציר איירי דבגבוהין מן הארץ לא בעינן היכר ציר וא"כ בזמן שהן קשורים ותלויין ואין גבוהין מן הארץ אמאי נועלין בהן והא בעינן היכר ציר וליכא ומשני דאביי מתרץ לטעמיה דברייתא לאו בחד גוונא איירי אלא ה"ק בזמן שקשורין

ותלויין ויש להן היכר ציר או שגבוהין מן הארץ אע"ג דלית להו היכר ציר ורבא נמי מתרץ לטעמיה כו' והא דנקט או שגבוהין מן הארץ אע"ג דמעיקרא נמי ידע דאו גבוהין קאמר משום דמעיקרא ס"ד דאו גבוהין אקשורין ותלויין קאי פי' או שאין קשורין ותלוין אבל גבוהין מן הארץ והשתא קאמר דאו שאין להן היכר ציר קאמר ונראה דגרסי' אבייי מתרץ לטעמיה שיש להן ציר או שגבוהין כדגרסי' במילתיה דרבא רבא מתרץ לטעמיה כשהיה להן ציר ולא גרסי' או שהיה להן ציר ובהכי ניחא טפי:

דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בהן פי' ר"י ז"ל דאיירי כשיש להן ציר דאי אין להן ציר מאי איריא דלת אלמנה וכו' ולפירושו עיקר חסר דכיון דלא אתי לאשמעינן אלא דאין נועלין בדלת אלמנה הנגררת אע"ג דיש לה ציר ה"ל למיתני בהדיא דלת אלמנה הנגררת אע"פ שיש לה ציר אין נועלין בה לכך נראה כגירסת רב אלפס ז"ל דגריס דלת אלמנה שאינה נגררת אין נועלין בה ואשמעי' דאע"ג שהיא גבוה מן הארץ כיון דאלמנה היא אין נועלין בה:

רבא אמר סיפא אתאן לשערי גינה וה"ק וכן לא יעמוד וכו' קצת תימה אמאי לא קאמר וחסורי מחסרא והכי קתני וכן לא יעמוד וכו' וי"ל דהך מלתא דוכן לא יעמוד בכרמלית ויפתח ברה"י אע"ג דלא קתני לה בהדיא מ"מ מתני' הכי משמע והיינו מדקתני אא"כ עשה מחיצה גבוה י' טפחים ולא סגי ליה במחיצה פחותה מעשרה דה"ל כרמלית משמע דאסור לעמוד בכרמלית וליפתח ברה"י אע"ג דכי משיך אצלו ליכא אלא איסור דרבנן לכך נקט דה"ק וכן לא יעמוד ברה"י וכו' וצ"ל אליבא דרבא דרבנן דמהדרי ליה לר"מ מעובדא דשוק של פטמין לדבריו קאמרי ליה הכי אבל לדידהו אפי' מרה"י לרה"ר וכן איפכא נמי שרי דאי לאו הכי מתני' דלעיל דקתני עומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה וכו' אתיא דלא כמאן:

פתחי שערי גינה פירש"י ז"ל דבשערי גינה הסמוכים לר"ה עסקינן ולא משמע כן דמדקתני סיפא וכן חניות הפתוחות לר"ה משמע דרישא לאו בסמוכות לר"ה אייריי ועוד דבסמוך קאמר וש"מ הדר ביה ר"מ משערי גינה משמע דהדר ביה לגמרי וס"ל דמותרין כאן וכאן ואי בשערי גינה הסמוכים לר"ה אייריי א"כ אכתי אסור לעמוד בחוץ בר"ה ולפתוח מנעול גבוה י' שהוא רה"י ועוד קשה אמאי לא מחלק נמי בשערי גינה בין אם המנעול למעלה מי' לבין כשהוא למטה מי' כדמחלק גבי חניות ורש"י ז"ל כתב דשערי גינה סתם מנעוליהן גבוהין י' הוא ודוחק. ועוד דבסמוך קאמר וש"מ הדר ביה ר' מאיר משערי גינה וכתבו התוס' דמהא דקתני מביא מפתח ומנוח באסקופה לא מצי דייק דאיכא לאוקמי למחר פותח ונועל כגון שעומד על האסקופה וקשה א"כ מאי איצטריך

למיתני וכן חניות הפתוחות לר"ה מה לי אם הם פתוחות לר"ה אם לאו והוה ליה למיתני סתמא וכן חניות בזמן שהמנעול למטה וכו' לכך נ"ל דבפתחי שערי גינה הסמוכה לכרמלית איירי ואתי לאשמעי' דאפי' בפתוחין לכרמלית אסורין כאן וכאן ולכך לא קתני שאם המנעול למטה מעשרה דשרי דמילתא דפשיטא הוא דהא מותר לטלטל מכרמלית לכרמלית ולא איצטריך למיתני אבל גבי חניות אתי לאשמעי' דלמטה מעשרה מותר אע"ג דפתוחות לר"ה והוא עומד בר"ה ולא חיישינן שמא יוציא המפתח מכרמלית לר"ה וה"מ למיתני פתחי שערי גינה הפתוחות לר"ה בזמן שהמנעול למטה מי' וכו' אלא לפי שאין הרבים מצויין להיות לפני הגינות שאין להן עסק שם אבל לפני החניות מצויין שם רבים נושאין ונותנין וקונין משם ומדברי התוספות נמי משמע דבשערי גינה הסמוכין לכרמלית איירי:

מדקאמר וכן חנות מכלל דבאסקופת כרמלית עסקי' כתבו התו' דאי הוי אסקופה רה"י לא הוי דומיא דשערי גינה דאסרי בכה"ג ולא ידענא דא"כ ל"ל הא דקתני דומיא דשערי גינה תיפוק ליה דקי"ל דאסור להוציא מרה"י לכרמלית כדאיתא בפ"ק דשבת ודוחק לומר דהא ר"מ פליג ונראה דאתי למידק דלאו באסקופת מקום פטור איירי דמדקתני וכן משמע דהאי דינא איירי לענין כרמלית ורה"י דומיא דשערי גינה והוה מצי למימר דאי מקום פטור הוא אמאי צריך להניח המפתח במנעול יניחנו באסקופה כמו שכתבו התוס' אלא דניחא ליה למידק מרישא דברייתא דקתני בהדיא וכן חנות:

דף קב

כי פליגי כשאין ניטל באגודו פירש"י ז"ל שהחבל דק ואם היה רוצה ליטלו משם ולטלטלו על ידי אותו החבל מיד נפסק ותימה לו' כן דכיון שנגר קשור בחבל זה ומשתמשין בו תמיד למה יהא נפסק ע"י טלטול. ועוד דכיון דר' יוסי אינו מתיר אלא א"כ יש בראשו גלוסטרא משמע דס"ל כרבנן דפליגי אדרבי יהודה בנגר הנגרר כמ"ש התוספות ואי אפשר לומר כן דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דבפרק מי שהוציאוהו קאמר ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ואמאי קאמר בסמוך הלכה כר' יהודה בנגר הנגרר כיון דר' יוסי פליג עליה והתוספות כתבו א"נ ס"ל כרבי יהודה דשרי בנגר והכא איירי בקשור בעיברא דדשא דמודה רבי יהודה כשאינו ניטל באגודו וקשה דקאמר בניטל באגדו כולי עלמא לא פליגי כי פליגי כשאינו ניטל באגדו הוה ליה למימר נמי וכשאינו ניטל באגדו בקשור בדלת כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בקשור בעיברא דדשא. ועוד קשה דמשמע הכא דבניטל באגדו ליכא מאן דפליג דשרי אפילו בנגרר ובלא גלוסטרא

ואם כן סתמא דמתניתין דלעיל דדלת שבמוקצה אתיא דלא כמאן דהא פשיטא דהדלת ניטל באגדו ואמאי בעי שיהיו גבוהין מן הארץ והתוס' כתבו דאע"ג דיכול לעמוד ע"י אותו החבל מכל מקום אם היו רוצים לטלטלו ממקום למקום היה נפסק וזהו דוחק ועוד קשה דעל כרחך צריך לומר דהאי נגר שיש בראשו גלוסטרא דמתני' בנגרר איירי דבגבוה מן הארץ ליכא מאן דפליג דאפי' רבנן דפליגי אדר' יהודה מודה דשרי בכי האי גונא אפי' אין בראשו גלוסטרא כדמשמע בסמוך וכיון דהכא נמי בנגרר איירי אם כן נגר הנגרר שיש בראשו גלוסטרא מיבעי ליה. פ"כ נראה דנגר שיש בראשו גלוסטרא דמתניתין בנשמט ומונח בקרן זויות איירי והא דקאמר בניטל באגדו כ"ע לא פליגי היינו שהחבל קשור יפה יפה בנגר שכשנוטלין לפעמים את הנגר מן הדלת אז נוטלין גם החבל עמו ואינו מתנתק מן הנגר וכיון דהחבל נשאר בנגר מוכחא מילתא דלנעול קאי ולא מיחזי כבונה לכך כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשאינו ניטל באגדו שכשנוטלין את הנגר מן הדלת אין החבל ניטל עמו אלא נשאר בדלת דליכא הוכחה בנגר מר סבר כיון דיש בראשו גלוסטרא תורת כלי עליו וכו' והשתא שפיר ס"ל לר' יוסי הא דר' יהודה והא דבעי גלוסטרא משום דאיירי במונח בקרן זויות ור' יהודה דמתיר בלא גלוסטרא בקשור בדלת איירי והא דמשני בסמוך ההוא ניטל באוגדו הוה היינו נמי שהיה ניטל ואגדו עמו ואפילו בלא קשור כלל הוה שרי אלא דמעשה שהיה כך היה ולא משום איסור שבת הוה תלי התם. והשתא ניחא הך עובדא דרב אויא דחזייה להההוא גברא דהוה קטיר בגמי וכו' דאתי לאשמעינן דהיכא דאין הנגר ניטל באגדו בעיא שיהא קשור בדלת בחבל גמור ולא בגמי דכמאן דלא קטיר דמי. וא"ת נימא דסתם מתני' דדלת שבמוקצה דבעי שיהו גבוהין מן הארץ דלא כר"י דלר"י אפילו בקשור ותלוי וראשו אחד מגיע לארץ נמי שרי כדאמר בנגר הנגרר וי"ל דדלת שאני דאורחא דדלת להיות גבוה מן הארץ לכך ליכא מאן דפליג דצריך להיות גבוה מן הארץ או בעינן היכר ציר אבל גבי נגר פליגי רבנן ור"י רבנן סברי דאורחא דנגר נמי להיות גבוה מן הארץ ולכך בנגרר אסור אפילו אינו אלא ראשו אחד מגיע לארץ דמיחזי כבונה ור"י סבר דאורחא דנגר להיות מוטל בארץ אלא שהוא קשור בדלת לכך כל שקשורות ותלוים מותר ואין להקשות כיון דלר"י אורחיה דנגר להיות מוטל על הארץ לגמרי אמאי קאמר זה אף במדינה מותר דמשמע דראשו א' תלוי באויר מיהא בעינן י"ל דודאי אפי' כולו מוטל על הארץ נמי שרי לר"י ותדע מדקאמר אלא איזהו שנועלין במקדש ולא במדינה כל שאינו לא קשור משמע דבקשור אפי' כולו מוטל לארץ שרי והא דנקט זה אף במדינה מותר משום דקאי אמלתא דרבנן נקט הכי. וכאשר פירשתי הסוגיא כן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפכ"ו מהלכות

שבת נגר שאין בראשו גלוסטרא אם היה קשור ותלוי בדלת נועלין וכן אם היה ניטל ואגודו עמו אבל אם היה אגדו קשור בדלת והיה הנגר נשמט וכו' ובש"ע סי' שי"ג כתב וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא אפי' אם ה א קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו וכו' וע"ש:

אלא שאין בשיפועה טפח פי' רש"י ז"ל דנקליטין הרבה יוצאין הימנה לב' ראשין סדורין א' נמוך וכו' והא דלא אמרי' לבוד מקנה לקנה ומוסיף על אהל עראי ושפיר דמי כדאמר לעיל שמא י"ל דכיל' חתנים לאו אהל עראי הוא מיהו מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל משמע דאהל עראי הוא וי"ס דלא גרסי' כלל הא דקאמר וכי אין בפחות מג' וכו' לא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח וכו' דבפ"ק דסוכה משמע דשיפוע אהלים לאו כאהלי' דמי וכן משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפכ"ב מה"ש וכ"כ ה' המגיד שם וא"כ איכא למימר שהמט' רחבה כתקנה ואין למעלה אלא קנה אחד:

הכי גרסינן אלא לא קשיא הא דמיהדק כו' דהדר ביה משינויא קמא דטעמא לאו משום אהל הוא כדפירש"י ז"ל ואפי' לפי' ר"ח ז"ל הדר ביה השתא ומוקי לה תרוייהו בדאית בהו טפח אלא שמחלק בין כשהטפח היוצא חזק לבין כשהוא נכפף. והרא"ש ז"ל בפ' תולין כתב ור"ת לא גרס אלא אלא ה"ג לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק פי' דגלימא לא מיהדק אלא נכפף למטה ולא הוי אהל אבל סיינ' מיהדק שהוא קשה ובולט חוץ לראשו טפח והוי אהל ואסור פי' ר"ח ז"ל לא הדר ביה משינויא קמא וכן משמע מדברי הר"ן שם שכתב ע פי' ר"ח דלא נהירא מדלא קאמר הכא מיהדק התם לא מיהדק מיהו טפי נראה דהדר ביה דאי לאו הכי מאי קמ"ל רב ששת בריה דרב אידי דסיינ' שרי היכא דלות ביה טפח וכי עד השתא לא ידעינן דבציר מטפח לאו אהל הוא והא איהו גופיה קאמר לעיל לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אלא ודאי אתי לאשמעי' שאם הטפח יוצא מן הסיינ' כפוף לאו אהל הוא ושרי ודוחק נמי למחוק אלא מן הספרי' וכיון דלפי' ר"ח ז"ל נמי הדר ביה לכך נראה דפירש"י ז"ל עיקר דלפירוש ר"ח אמאי הדר ביה השתא לבתר דאקשי ליה משרביב בגלימיה דמחמת דמכח הך קושיא הדר והא משום הך קושיא לא הוה צריך למיהדק דהוה מצי לשנויי דשאני גלימא דלא מיהדק אבל סיינ' מיהדק אבל לפירש"י ז"ל ניחא דמכח הך קושיא איצטריך למיהדר ביה ולמימר דבכה"ג לא הוי אהל כלל וא"ת לפירש"י ז"ל אמאי נקט סיינא הל"ל כובע שרי ולפי' ר"ח ניחא משום דסיינא יוצא סביבו להלן מראשו כפו אוהל וי"ל כמ"ש בב"י סי' ש"א דלרש"י ז"ל נמי לא אסרי' כי לא מיהדק בלא סיינא שאינו עשוי אלא להגין מפני השמש אבל כובע שאדם מכסה

בו ראשו אפי' כי לא מיהדק שרי דאע"ג דנפיל לא אתי לאתויי שאין דרך בני אדם לילך בגילוי ראם:

רטייה שפירשה כדפי' רש"י ז"ל שנפלו מאליה ובמדינה קמיירי ולהכי נקט פירשה שהרי לא נטלה מדעת ומתני' דקתני אבל לא במדינה בנטלה מדעת איירי ורבינו זרחיה ז"ל כתב דמתניתין איירי כשפירשה ע"ג קרקע ובריית' כשפירשה ע"ג כלי ופירושו תמוה דהא דבפ"ק דביצה קאמר ג' דברים התירו סופן משום תחילתן וקחשיב חזרת רטייה במקדש כדתנן מחזירין רטייה במקדש והיינו דאי לא שרית ליה למחזירה לבסוף לא קא שקיל לה מעיקרא מעל ידו כדי שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה אלמא דמתניתין בנטלה מדעת איירי דבפירשה מאליה לא שייך למימר הכי:

דף קג

בכלי הא תנן אם בכלי כאן וכאן אסור תימה כיון דדחי הך טעמא וע"כ צ"ל דטעמי' משום דדומי' דהרכיבו והבאתו קתני כדמסי' אם כן אמאי לא קאמר מעיקרא דטעמיה משום דדומיא קתני וי"ל דכולה חד שינויא הוא ותרוייהו צריכי דדומיא לחוד לא מצי למימר כיון דאיכא לאוקמי הרכיבו דלא כרבי נתן והבאתו כר' עקיבא אבל השתא קאמר דמה נפשך לא מצית לאוקמי בכלי דאי הרכיבו והבאתו דאורייתא א"כ ל"ל למיתני התם חתיכת יבלתו הא תני ליה הכא אם בכלי כאן וכאן אסור דאי משום דקא בעי איפלגו רבי אליעזר ורבנן אכתי ל"ל למיתני חתיכת יבלתו הא מהרכיבו והבאתו שמעי' ליה דכיון דהרכיבו והבאתו דאורייתא ואפ"ה פליג ר' אליעזר וס"ל דדוחין א"כ ש"מ דחתיכת יבלתו נמי דוחין דמה לי הך איסורא ומה לי הך איסורא כיון דכולהו איסורא דאורייתא נינהו ואי הרכיבו והבאתו דרבנן ולכך קתני התם חתיכת יבלתו לאשמעינן דרבי אליעזר פליג ומתיר אפילו איסור דאורייתא א"כ לא הוי חתיכת יבלתו דומיא דהרכיבו והבאתו ולא שייך למימר הכי ונראה דהשתא ניחא למ"ד הא בלחה הא ביבשה דלא הא והא ביבשה והא ביד והא בכלי משום דאי בכלי הא תנן אם בכלי כאן וכאן אסור דליכא למימר דתני התם משום דבעי איפלוגי ר' אליעזר ורבנן דאכתי לא ליתני חתיכת יבלתו דמהרכיבו והבאתו שמעינן ליה:

הא והא ביד הא בלחה והא ביבשה וטעמא דאסור בלחה אע"ג דביד ליכא אלא איסור דרבנן דגזרינן ליה אטו כלי ואין שבות במקדש י"ל משום דשבות גדול הוא כמ"ש התוספות גבי איסור יבש בכלי:

בשיניו אין בכלי לא חבירו אין איהו לא אע"ג דלא פריך מידי מהך דיוקא דבשיניו אין בכלי לא נראה דאיצטריך למידק הכי דלא תימה איהו נמי שרי וחבירו לרבותא נקט דאפי' חבירו שרי ליטול כדי שיעבו' חבירו כמ"ש התוס' לכך קאמר בשיניו אין בכלי לא חבירו אין איהו לא כלו' דודאי חבירו דומיא דשיניו קתני וכי היכי דבשיניו אתי לאשמעינן דבכלי לא חבירו נמי אתי לאשמעי' דאיהו לא ולהכי נקט ש"ס ברישא דיוקא דשיניו ובתר הכי דיוקא דחבירו ואע"ג דחבירו מיתני ברישא בברייתא והתוספות שכתבו דחבירו לרבותא נקט היינו למסקנא דעלתה נשיכה בגבו דאיהו לא מצי שקליה ליה א"כ ע"כ לא דייקינן מחברו מידי לכך איכא למימר שפיר דחברו לרבותא נקט אבל למאי דס"ד דעלתה לו נשיכה בכריסו מסתבר טפי למימר דחבירו נמי לדיוקא קתני ליה דומיא דשיניו לספרים דגרסי' בסמוך ואי רבנן שקליה ניהליה בכלי תפשוט דר' אליעזר כו' איכא למימר דדייק מעיקרא בשיניו אין בכלי לא משום קושיא דבסמוך וכן כתב רבינו זרחיה ז"ל דגרסינן ואי רבנן נשקליה ניהליה בכלי תפשוט כו' ועיין מה שכתב מהרש"ל ז"ל:

ותיפוק ליה משום חציצה פירש"י ז"ל דאמתני' דקתני כורך עליו גמי נמי פריך וקשה דאמאי נטר ליה עד הכא טפי הוה ליה לאקשויי מעיקר' אמתניתין דקתני כורך עליו גמי ואמאי הא הוי חציצה ונראה דאי לאו הא דר' יוחנן אמתני' לא קשיא ליה דיש לומר דה"ק כהן שלקה באצבעו בשבת ואינו יכול לעבוד עבודה מחמת כאב המכה כורך עליו גמי כדי שיתרפא ע"י הגמי ויעבור אחר שיתרפא ויסיר הגמי אבל השתא דקאמר אבל צלצול קטן הוי ייתור בגדים אלמא דבשעת עבודה קאמר דשלא בשעת עבודה לא שייך ייתור בגדים א"כ כורך עליו גמי דקתני נמי בשעת עבודה איירי לכך פריך ותיפוק ליה משום חציצה ובפרק שני דזבחים איתא נמי להך סוגיא וכתב שם רש"י ז"ל ותיפוק ליה משום חציצה והיכי שרי רבי יוחנן:

דף קד

אדאשמעינן גמי לישמעינן צלצול קטן וטעם דצלצול קטן במדינה לא כתבו התוס' בפ' שני דזבחים משום דגזרינן אטו להוציא דם וכן כל הנהו דקתני להו במשניות דלעיל דאסורי במדינה טעמא דכולהו משום איסורא דקתני בתר הכי דכאן וכאן אסור ע"כ מיהו גבי קושרין נימא במקדש לא שייך לפרש הכי דקשירה אב מלאכה היא ואסורה מדאוריית' וכן בהא דקתני בסמוך בודקין מלח וממלאין מבור הגולה וכו' והיינו דוקא במקדש אבל לא במדינה נה כדאמר בגמרא לא שייך נמי לפרש כן דהא לא קתני להו בהו

מידי דכאן וכאן אסור וגם התוספות שם בזבחים דחו טעם זה ומייתי ראיה מירושלמי ומהא דקאמר בסמוך קמ"ל דגמי מסי משמע דהיינו טעמא דבמדינה אסור לכך צ"ל כדפי' ר"י ז"ל דפריך ליתני כהן שלקה באצבעו כורך עליו צלצול בין במקדש בין במדינה וכו' וא"ת מאי פריך דלמא קתני גמי משום דבעי למיתני במקדש אבל לא במדינה דומיא דכל הנך מתני' דלעיל וי"ל דעדיפא משני דהא דקאמר מלתא אגב אורחיה קמ"ל דגמי מסי לאו מלתא דרפואה אתי לאשמעינן אלא משום דייתור בגדים אין ענינו בהאי מסכתא לכך לא קתני צלצול דאיצטריך למיתני מילתא כפי דרכו והיינו אגב אורחיה דהאי מסכת דאיירי בדיני שבת קתני גמי דמסי לאשמעינן דבמקדש שרי ובמדינה אסור משום ישבות וכן פירש"י ז"ל

במקדש אין במדינה לא ורמינהו והא דלא קתני נמי בהנך בהדיא במקדש אבל לא במדינה כדקתני בכולהו הנך דלעיל שמא משום דלא מצי למיתני בהו מידי דכאן וכאן אסור דומיא דהנך דלעיל לכך לא קתני לה כלל ועוד י"ל משום דלא פסיקא ליה דהיכא דלא קא מבטל ליה בהדיא במדינה נמי שרי אלא דמסתמא מלח במדינה מבטל ליה וכן בהא דקתני וממלאין מבור הגולה וכו' לא פסיקא ליה למיתני אבל לא במדינה דהיכא דליכא גינה וחורבה במדינה נמי שרי כדאמר בסמוך:

אלא אמר רב נחמן בר יצחק באר מים חיים קצת תימה דמאי איצטריך למיתני לא כל הבורות הקרות התירו פשיטא דעד כאן לא התירו אותו באר שחנו עליה אלא מפני דוחקן ומהיכא תיתי למימר שהתירו נמי שאר כל באר מים חיים וי"ל דאותו באר שחנו עליה לא מפני דוחקן לחוד התירוהו אלא מפני שהיה באר מים חיים ראויין לשתיית אדם דכיון דראויין לשתיית אדם ליכא למיחש כולי האי שמא ימלא מהן לגינתו ולחורבתו שאין רגילות למלאות מים לגינה מבאר מים חיים מיהו מהאי טעמא לחוד לא התירוהו אי לאו מפני דוחקן ומפני דוחקן לחוד נמי לא דמטפס ועולה מטפס ויורד כדאמרינן בפרק עושין פסין והיינו דקאמר לא כל הבורות הקרות התירו אתי לאשמעינן דלא תימא דטעמא דבאר מים חיים לחוד מהניא. וניחא השתא הא דקתני סתמא במתני' ומבאר הקר בי"ט ולא פי' איזה באר מים חיים אלא י"ל דאותו באר מים חיים שחנו עליה היו קורין אותו באר הקר כמו בור הגולה ובור הגדול שכך היה שמן הכי נמי שמו היה באר הקר והיה נקרא כך על שם התירו דלכך התירוהו מפני שהיה באר מים חיים:

הדרן עלך פרק המוצא תפילין. וסליקא מסכת עירובין